

URZĄD STATYSTYCZNY W KIELCACH
STATISTICAL OFFICE IN KIELCE

**WOJEWÓDZTWO
ŚWIĘTOKRZYSKIE**

**PODREGIONY
POWIATY
GMINY**

2017

**SUBREGIONS
POWIATS
GMINAS**

**ŚWIĘTOKRZYSKIE
VOIVODSHIP**

**GRUDZIEŃ 2017
DECEMBER 2017**

ZESPÓŁ REDAKCYJNY EDITORIAL BOARD
URZĘDU STATYSTYCZNEGO OF STATISTICAL OFFICE

PRZEWODNICZĄCY PRESIDENT
Agnieszka Piotrowska-Piątek

REDAKTOR GŁÓWNY EDITOR-IN-CHIEF
Beata Bielewicz-Kosińska

CZŁONKOWIE MEMBERS
Teresa Wójcik, Agata Prokopowicz, Anna Rudnicka, Ewa Tomczyk, Małgorzata Sobieraj,
Olga Szymocha, Anna Drecka, Mateusz Orzechowski

SEKRETARZ SECRETARY
Bożena Molus

REDAKCJA MERYTORYCZNA I TECHNICZNA EDITORS AND TECHNICAL SUPERVISION
Zespół pracowników Świętokrzyskiego *Team of the Świętokrzyski*
Ośrodka Badań Regionalnych *Centre for Regional Surveys*
Urzędu Statystycznego w Kielcach *of Statistical Office in Kielce*

PROJEKT OKŁADKI COVER DESIGN
Lidia Motrenko-Makuch

ISSN 1733-1196

**Prosimy o podanie źródła
przy publikowaniu danych US**

***When publishing SO data
please indicate source***

PRZEDMOWA

Urząd Statystyczny w Kielcach przekazuje Państwu publikację zatytułowaną „Województwo Świętokrzyskie 2017 – Podregiony, Powiaty, Gminy”, która jest kontynuacją rozpoczętego w 2004 r. cyklu opracowań o województwie świętokrzyskim. Opracowanie to stanowi uzupełnienie i rozwinięcie w ujęciu przestrzennym najnowszej edycji „Rocznika Statystycznego Województwa Świętokrzyskiego 2017”.

Poprzez prezentację najistotniejszych danych na poziomie podregionów, powiatów i gmin m. in. z zakresu: demografii, rynku pracy, gospodarki, finansów publicznych, kultury i oświaty oraz bezpieczeństwa publicznego publikacja umożliwia wielowymiarową charakterystykę poszczególnych dziedzin życia społeczno-gospodarczego naszego regionu. Zamieszczony materiał statystyczny wzbogacony został ilustracją graficzną w postaci map i wykresów.

Przekazując Państwu niniejsze opracowanie zwracamy się z prośbą o nadsyłanie uwag i wszelkich propozycji, dotyczących zarówno doboru danych, jak i sposobu ich prezentacji. Przyczynią się one do wzbogacenia i udoskonalenia następnych edycji tego wydawnictwa.

Dyrektor
Urzędu Statystycznego w Kielcach
dr Agnieszka Piotrowska-Piątek

Kielce, grudzień 2017 r.

PREFACE

The Statistical Office in Kielce is pleased to present the publication „Świętokrzyskie Voivodship 2017 – Subregions, Powiats, Gminas”. With the following publication we aim to continue a series of statistical studies which was begun in 2004, devoted to the data presentation from the Świętokrzyskie voivodship. The elaboration constitutes the addition to the newest edition of the „Statistical Yearbook of Świętokrzyskie Voivodship 2017” according to the territorial division. This publication is the supplemental part of the Statistical Yearbook of Świętokrzyskie Voivodship.

This elaboration presents the major data on different levels of territorial aggregation (subregions, powiats, gminas). These are information concerning i. a.: population, labour market, economy, public finance, culture and education and public safety. Statistical information collected there gives a multidimensional characteristic of respective areas of socio-economic life of our region. Statistical material has been enriched with graphical illustrations in the form of maps and charts.

Presenting to you the very publication we kindly ask you for any comments and proposals concerning both the selection of the data used as well as the way of its presentation. They will contribute to the improvement and enrichment of further editions.

Director
of the Statistical Office in Kielce
Agnieszka Piotrowska-Piątek, PhD

Kielce, December 2017

SPIS RZECZY

Przedmowa
Spis tablic
Spis map i wykresów
Objaśnienia znaków umownych. Ważniejsze skróty
Uwagi ogólne

TABLICE PRZEGLĄDOWE

I. Ważniejsze dane o województwie [2000, 2005, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016]
II. Wybrane dane o podregionach (NTS 3) i powiatach (NTS 4) [2005, 2016]

DZIAŁY

I. Stan i ochrona środowiska
Podział administracyjny i samorząd
II. terytorialny
III. Bezpieczeństwo publiczne
IV. Powierzchnia i ludność
V. Rynek pracy
VI. Infrastruktura komunalna. Mieszkania
VII. Edukacja i wychowanie
VIII. Ochrona zdrowia i opieka społeczna
IX. Kultura i turystyka
X. Leśnictwo
XI. Transport
XII. Handel
XIII. Finanse publiczne
XIV. Inwestycje i środki trwałe
XV. Rachunki regionalne
XVI. Podmioty gospodarki narodowej

CONTENTS

	Str.
	Page
Preface	3
List of tables	5 – 9
List of maps and charts	10
Symbols. Major abbreviations	11
General notes	12 – 15

REVIEW TABLES

<i>Major data on voivodship [2000, 2005, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016]</i>	16 – 39
<i>Selected data by subregions (NTS 3) and powiats (NTS 4) [2005, 2016]</i>	40 – 53

CHAPTERS

<i>Environmental protection</i>	54 – 73
<i>Administrative division and territorial self-government</i>	74 – 87
<i>Public safety</i>	88 – 90
<i>Area and population</i>	91 – 137
<i>Labour market</i>	138 – 173
<i>Municipal infrastructure. Dwellings</i>	174 – 211
<i>Education</i>	212 – 250
<i>Health care and social welfare</i>	251 – 262
<i>Culture and tourism</i>	263 – 275
<i>Forestry</i>	276 – 305
<i>Transport</i>	306 – 309
<i>Trade</i>	310 – 311
<i>Public finance</i>	312 – 376
<i>Investments and fixed assets</i>	377 – 381
<i>Regional accounts</i>	382 – 386
<i>Entities of the national economy</i>	387 – 420

SPIS TABLIC

LIST OF TABLES

	Tabl.	Str.
	<i>Table</i>	<i>Page</i>
DZIAŁ I		
STAN I OCHRONA ŚRODOWISKA		
Pobór wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w 2016 r.	1	59
Powierzchnia i pobór wody do nawodnień w rolnictwie i leśnictwie oraz napełniania stawów rybnych w 2016 r.	2	60
Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w 2016 r.	3	61
Ścieki przemysłowe i komunalne oraz ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w 2016 r.	4	62
Oczyszczalnie ścieków w 2016 r.	5	64
Emisja i redukcja zanieczyszczeń powietrza w 2016 r.	6	66
Ochrona przyrody i krajobrazu w 2016 r.	7	67
Odpady wytworzone i dotychczas składowane (nagromadzone) oraz tereny ich składowania w 2016 r.	8	68
Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej według wybranych kierunków inwestowania w 2016 r. (ceny bieżące).....	9	69
Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej według źródeł finansowania w 2016 r. (ceny bieżące).....	10	70
DZIAŁ II		
PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY I SAMORZĄD TERYTORIALNY		
Jednostki podziału terytorialnego w 2016 r.	1 (11)	75
Radni rad gmin według płci, wieku i poziomu wykształcenia w 2016 r.	2 (12)	76
Radni rad powiatów i rad miast w miastach na prawach powiatu według płci, wieku i poziomu wykształcenia w 2016 r.	3 (13)	86
DZIAŁ III		
BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE		
Przestępstwa stwierdzone przez policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych w 2016 r.	1 (14)	89
Wskaźniki wykrywalności sprawców przestępstw stwierdzonych przez policję w 2016 r.	2 (15)	90
CHAPTER I		
ENVIRONMENTAL PROTECTION		
<i>Water withdrawal for needs of the national economy and population in 2016</i>	<i>1</i>	<i>59</i>
<i>Area and water withdrawal for irrigation in agriculture and forestry as well as water for filling fish ponds in 2016</i>	<i>2</i>	<i>60</i>
<i>Water consumption for needs of the national economy and population in 2016</i>	<i>3</i>	<i>61</i>
<i>Industrial and municipal wastewater and population connected to wastewater treatment plants in 2016..</i>	<i>4</i>	<i>62</i>
<i>Wastewater treatment plants in 2016.....</i>	<i>5</i>	<i>64</i>
<i>Emission and reduction of air pollutants in 2016 ..</i>	<i>6</i>	<i>66</i>
<i>Nature and landscape protection in 2016</i>	<i>7</i>	<i>67</i>
<i>Waste generated and landfilled up to now (accumulated) as well as their storage yards areas in 2016.....</i>	<i>8</i>	<i>68</i>
<i>Outlays on fixed assets in environmental protection and water management by selected directions of investing in 2016 (current prices).....</i>	<i>9</i>	<i>69</i>
<i>Outlays on fixed assets in environmental protection and water management environmental protection in 2016 (current prices).....</i>	<i>10</i>	<i>70</i>
CHAPTER II		
ADMINISTRATIVE DIVISION AND TERRITORIAL SELF-GOVERNMENT		
<i>Territorial division units in 2016.....</i>	<i>1 (11)</i>	<i>75</i>
<i>Councillors of gmina councils by sex, age and educational level in 2016</i>	<i>2 (12)</i>	<i>76</i>
<i>Councillors of powiat councils and city councils in cities with powiat status by sex, age and educational level in 2016.....</i>	<i>3 (13)</i>	<i>86</i>
CHAPTER III		
PUBLIC SAFETY		
<i>Ascertained crimes by the police in completed preparatory proceedings in 2016.....</i>	<i>1 (14)</i>	<i>89</i>
<i>Rates of detectability of delinquents in ascertained crimes by the police in 2016.....</i>	<i>2 (15)</i>	<i>90</i>

		Tabl.	Str.
		Table	Page
DZIAŁ IV	CHAPTER IV		
POWIERZCHNIA I LUDNOŚĆ	AREA AND POPULATION		
Powierzchnia i ludność w 2016 r.	Area and population in 2016	1 (16)	94
Ludność według płci oraz biologicznych i edukacyjnych grup wieku w 2016 r.	Population by sex and biological and educational age groups in 2016	2 (17)	112
Ruch naturalny ludności w 2016 r.	Vital statistics in 2016	3 (18)	114
Małżeństwa, rozwody i separacje w 2016 r.	Marriages, divorces and separations in 2016.....	4 (19)	128
Zgony według wybranych przyczyn w 2015 r.	Deaths by selected causes in 2015.....	5 (20)	130
Migracje wewnętrzne i zagraniczne ludności na pobyt stały w 2016 r.	Internal and international migration of population for permanent residence in 2016.....	6 (21)	132
Migracje wewnętrzne ludności na pobyt stały w 2016 r.	Internal migration of population for permanent residence in 2016.....	7 (22)	134
DZIAŁ V	CHAPTER V		
RYNEK PRACY	LABOUR MARKET		
Pracujący w 2016 r.	Employed persons in 2016	1 (23)	144
Przeciętne zatrudnienie w 2016 r.	Average paid employment in 2016.....	2 (24)	153
Bezrobotni zarejestrowani i stopa bezrobocia w 2016 r.	Registered unemployed persons and unemployment rate in 2016.....	3 (25)	154
Bezrobotni nowo zarejestrowani i wyrejestrowani oraz oferty pracy w 2016 r.	Newly registered unemployed persons and persons removed from unemployment rolls as well as job offers in 2016.....	4 (26)	156
Bezrobotni zarejestrowani według płci w 2016 r.	Registered unemployed persons by sex in 2016...	5 (27)	157
Bezrobotni zarejestrowani według wieku i poziomu wykształcenia w 2016 r.	Registered unemployed persons by age and educational level in 2016	6 (28)	164
Bezrobotni zarejestrowani według czasu pozostawania bez pracy w 2016 r.	Registered unemployed persons by duration of unemployment in 2016	7 (29)	165
Bezrobotni zarejestrowani według stażu pracy w 2016 r.	Registered unemployed persons by work seniority in 2016	8 (30)	166
Bezrobotni zarejestrowani będący w szczególnej sytuacji na rynku pracy w 2016 r.	Registered unemployed persons with a specific situation on the labour market in 2016	9 (31)	167
Poszkodowani w wypadkach przy pracy oraz liczba dni niezdolności do pracy spowodowanej wypadkami w 2016 r.	Persons injured in accidents at work and the number of days an inability to work caused by accidents in 2016	10 (32)	168
Zatrudnieni w warunkach zagrożenia w 2016 r.	Persons working in hazardous conditions in 2016.....	11 (33)	169
Zatrudnieni w warunkach zagrożenia czynnikami szkodliwymi i niebezpiecznymi dla zdrowia w 2016 r.	Persons working in hazardous conditions to agents harmful and hazardous to health in 2016.....	12 (34)	170
Zatrudnieni na stanowiskach pracy, dla których dokonano oceny ryzyka zawodowego w 2016 r.	Paid employees on position for which evaluation of occupational risk was done in 2016	13 (35)	172
Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w 2016 r.	Average monthly gross wages and salaries in 2016.....	14 (36)	173

	Tabl.	Str.
	Table	Page
DZIAŁ VI		
INFRASTRUKTURA KOMUNALNA.		
MIESZKANIA		
Wodociągi i kanalizacja w 2016 r.	1 (37)	177
Sieć gazowa oraz odbiorcy i zużycie gazu z sieci w gospodarstwach domowych w 2016 r.	2 (38)	186
Odbiorcy oraz zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych w 2016 r.	3 (39)	187
Odpady komunalne zmieszane, nieczystości ciekłe i składowiska w 2016 r.	4 (40)	188
Zasoby mieszkaniowe w 2016 r.	5 (41)	189
Mieszkania w zasobach mieszkaniowych wyposażone w instalacje w 2016 r.	6 (42)	198
Budynki oddane do użytkowania w 2016 r.	7 (43)	199
Mieszkania oddane do użytkowania w 2016 r.	8 (44)	200
Wybrane wskaźniki w zakresie mieszkań oddanych do użytkowania w 2016 r.	9 (45)	209
Mieszkania oddane do użytkowania wyposażone w instalacje w 2016 r.	10 (46)	210
Mieszkania oddane do użytkowania według form budownictwa w 2016 r.	11 (47)	211
DZIAŁ VII		
EDUKACJA I WYCHOWANIE		
Szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży w roku szkolnym 2016/17	1 (48)	216
Gimnazja dla dzieci i młodzieży w roku szkolnym 2016/17	2 (49)	223
Zasadnicze szkoły zawodowe dla młodzieży oraz szkoły specjalne przysposabiające do pracy w roku szkolnym 2016/17	3 (50)	230
Licea ogólnokształcące dla młodzieży w roku szkolnym 2016/17	4 (51)	232
Technika oraz ogólnokształcące szkoły artystyczne dla młodzieży w roku szkolnym 2016/17 ..	5 (52)	233
Szkoły policealne w roku szkolnym 2016/17	6 (53)	234
Uczący się języków obcych w szkołach podstawowych i gimnazjach dla dzieci i młodzieży w roku szkolnym 2016/17	7 (54)	235
Uczący się języków obcych w szkołach ponadgimnazjalnych dla dzieci i młodzieży oraz policealnych w roku szkolnym 2016/17	8 (55)	237
Szkoły dla dorosłych w roku szkolnym 2016/17 ...	9 (56)	239
Wychowanie przedszkolne w roku szkolnym 2016/17	10 (57)	244
CHAPTER VI		
MUNICIPAL INFRASTRUCTURE.		
DWELLINGS		
<i>Water supply and sewerage systems in 2016.....</i>	1 (37)	177
<i>Gas supply system as well as consumers and consumption of gas from gas supply system in households in 2016.....</i>	2 (38)	186
<i>Consumers and consumption of electricity in households in 2016.....</i>	3 (39)	187
<i>Mixed municipal waste, liquid waste and landfill sites in 2016.....</i>	4 (40)	188
<i>Dwelling stocks in 2016.....</i>	5 (41)	189
<i>Dwellings in dwelling stocks fitted with installations in 2016.....</i>	6 (42)	198
<i>Buildings completed in 2016.....</i>	7 (43)	199
<i>Dwellings completed in 2016.....</i>	8 (44)	200
<i>Selected indices of dwellings completed in 2016.....</i>	9 (45)	209
<i>Dwellings completed fitted with installations in 2016.....</i>	10 (46)	210
<i>Dwellings completed by forms of construction in 2016.....</i>	11 (47)	211
CHAPTER VII		
EDUCATION		
<i>Primary schools for children and youth in the 2016/17 school year.....</i>	1 (48)	216
<i>Lower secondary schools for children and youth in the 2016/17 school year.....</i>	2 (49)	223
<i>Basic vocational schools for youth as well as special job-training schools in the 2016/17 school year.....</i>	3 (50)	230
<i>General secondary schools for youth in the 2016/17 school year.....</i>	4 (51)	232
<i>Technical secondary schools as well as general art schools for youth in the 2016/17 school year...</i>	5 (52)	233
<i>Post-secondary schools in the 2016/17 school year.....</i>	6 (53)	234
<i>Pupils and students studying foreign languages in primary schools and lower secondary schools for children and youth in the 2016/17 school year.</i>	7 (54)	235
<i>Students studying foreign languages in upper secondary schools for youth and in post-secondary schools in the 2016/17 school year.....</i>	8 (55)	237
<i>Schools for adults in the 2016/17 school year.....</i>	9 (56)	239
<i>Pre-primary education in the 2016/17 school year</i>	10 (57)	244

		Tabl.	Str.
		<i>Table</i>	<i>Page</i>
DZIAŁ VIII	CHAPTER VIII		
OCHRONA ZDROWIA I OPIEKA SPOŁECZNA	HEALTH CARE AND SOCIAL WELFARE		
Łóżka w szpitalach ogólnych, apteki ogólnodostępne i punkty apteczne w 2016 r.....	<i>Beds in general hospitals, generally available pharmacies and pharmaceutical outlets in 2016 ...</i>	1 (58)	256
Ambulatoryjna opieka zdrowotna w 2016 r.....	<i>Out patient health care in 2016.....</i>	2 (59)	257
Żłobki i kluby dziecięce w 2016 r.....	<i>Nurseries and children's clubs in 2016.....</i>	3 (60)	258
Rodzinna piecza zastępcza w 2016 r.....	<i>Family foster care in 2016.....</i>	4 (61)	259
Instytucjonalna piecza zastępcza w 2016 r.....	<i>Institutional foster care in 2016.....</i>	5 (62)	260
Pomoc społeczna stacjonarna w 2016 r.....	<i>Stationary social welfare in 2016.....</i>	6 (63)	262
DZIAŁ IX	CHAPTER IX		
KULTURA I TURYSTYKA	CULTURE AND TOURISM		
Biblioteki publiczne (z filiami) w 2016 r.....	<i>Public libraries (with branches) in 2016.....</i>	1 (64)	265
Muzea w 2016 r.	<i>Museums in 2016</i>	2 (65)	272
Kina stałe w 2016 r.	<i>Fixed cinemas in 2016</i>	3 (66)	273
Baza noclegowa turystyki w 2016 r.....	<i>Tourist accommodation establishments in 2016....</i>	4 (67)	274
Kluby sportowe w 2016 r.....	<i>Sports clubs in 2016</i>	5 (68)	275
DZIAŁ X	CHAPTER X		
LEŚNICTWO	FORESTRY		
Powierzchnia gruntów leśnych w 2016 r.	<i>Forest land in 2016</i>	1 (69)	277
Powierzchnia lasów w 2016 r.....	<i>Forest areas in 2016.....</i>	2 (70)	286
Grunty nieleśne zalesione i przeznaczone do zalesienia w 2016 r.	<i>Non-forest land afforested and designated for afforestation in 2016</i>	3 (71)	295
Lasy niestanowiące własności Skarbu Państwa w 2016 r.....	<i>Forests non owned by the State Treasury in 2016.....</i>	4 (72)	305
DZIAŁ XI	CHAPTER XI		
TRANSPORT	TRANSPORT		
Drogi publiczne w 2016 r.	<i>Public roads in 2016</i>	1 (73)	307
Pojazdy samochodowe i ciągniki zarejestrowane w 2016 r.....	<i>Road vehicles and tractors in vehicle register in 2016.....</i>	2 (74)	308
Wypadki drogowe i ich ofiary w 2016 r.....	<i>Road traffic accidents and their casualties in 2016.....</i>	3 (75)	309
DZIAŁ XII	CHAPTER XII		
HANDEL	TRADE		
Targowiska w 2016 r.	<i>Marketplaces in 2016</i>	1 (76)	311

	Tabl.	Str.
	<i>Table</i>	<i>Page</i>
DZIAŁ XIII		
FINANSE PUBLICZNE		
Dochody budżetów gmin według rodzajów w 2016 r.	1 (77)	314
Wydatki budżetów gmin według rodzajów w 2016 r.	2 (78)	330
Wydatki budżetów gmin według działów w 2016 r.	3 (79)	348
Dochody i wydatki budżetów gmin na 1 mieszkańca w 2016 r.	4 (80)	362
Dochody budżetów powiatów i miast na prawach powiatu według rodzajów w 2016 r.	5 (81)	368
Dochody budżetów powiatów i miast na prawach powiatu według działów w 2016 r.	6 (82)	370
Wydatki budżetów powiatów i miast na prawach powiatu według rodzajów w 2016 r.	7 (83)	372
Wydatki budżetów powiatów i miast na prawach powiatu według działów w 2016 r.	8 (84)	374
Dochody i wydatki budżetów powiatów i miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca w 2016 r.	9 (85)	376
DZIAŁ XIV		
INWESTYCJE I ŚRODKI TRWAŁE		
Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach w 2016 r. (ceny bieżące)	1 (86)	380
Wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach w 2016 r. (bieżące ceny ewidencyjne)	2 (87)	381
DZIAŁ XV		
RACHUNKI REGIONALNE		
Produkt krajowy brutto (ceny bieżące)	1 (88)	384
Wartość dodana brutto według rodzajów działalności (ceny bieżące)	2 (89)	386
DZIAŁ XVI		
PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ		
Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON w 2016 r.	1 (90)	388
Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON według wybranych sekcji w 2016 r.	2 (91)	406
Spółki handlowe według form prawnych w 2016 r.	3 (92)	420

SPIS MAP I WYKRESÓW**LIST OF MAPS AND CHARTS**

		Str. Page
Województwo świętokrzyskie w 2016 r.	<i>Świętokrzyskie voivodship in 2016</i>	90
Ludność w 2016 r.	<i>Population in 2016</i>	91
Ruch naturalny ludności w 2016 r.	<i>Vital statistics in 2016</i>	126
Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały na 1000 ludności w 2016 r.	<i>Net internal and international migration for permanent residence per 1000 population in 2016</i>	127
Stopa bezrobocia rejestrowanego w 2016 r.	<i>Registered unemployment rate in 2016</i>	156
Wybrane kategorie bezrobotnych zarejestrowanych w % ogółem w 2016 r.	<i>Selected categories of unemployed persons in % of total in 2016</i>	157
Mieszkania oddane do użytkowania	<i>Dwellings completed</i>	210
Biblioteki publiczne w 2016 r.....	<i>Public libraries in 2016</i>	211
Lesistość w 2016 r.....	<i>Forest cover in 2016</i>	362
Dochody i wydatki budżetów gmin na 1 mieszkańca w 2016 r.....	<i>Revenue and expenditure of budgets of gminas per capita in 2016</i>	363
Dochody, wydatki i wynik finansowy budżetów powia- tów i miast na prawach powiatu w 2016 r.	<i>Revenue, expenditure and financial result of budgets of powiats and cities with powiat status in 2016</i>	376
Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 1000 ludności w 2016 r.....	<i>Entities of the national economy per 1000 population in 2016</i>	377

OBJAŚNIENIA ZNAKÓW UMOWNYCH SYMBOLS

Kreska	(-)	– zjawisko nie wystąpiło. <i>magnitude zero.</i>
Zero:	(0)	– zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,5; <i>magnitude not zero, but less than 0,5 of a unit;</i>
	(0,0)	– zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,05. <i>magnitude not zero, but less than 0,05 of a unit.</i>
Kropka	(•)	– zupełny brak informacji lub brak informacji wiarygodnych. <i>data not available or not reliable.</i>
Znak	x	– wypełnienie pozycji jest niemożliwe lub niecelowe. <i>not applicable.</i>
Znak	Δ	– oznacza, że nazwy zostały skrócone w stosunku do obowiązującej klasyfikacji; ich pełne nazwy podano w uwagach ogólnych do Rocznika, ust. 14 na str. 14. <i>categories of applied classification are presented in abbreviated form; their full names are given in the general notes to the Yearbook, item 14 on page 14.</i>
Znak	#	– oznacza, że dane nie mogą być opublikowane ze względu na konieczność zachowania tajemnicy statystycznej w rozumieniu ustawy o statystyce publicznej. <i>data may not be published due to the necessity of maintaining statistical confidentiality in accordance with the Law on Public Statistics.</i>
„W tym” „Of which”		– oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy. <i>indicates that not all elements of the sum are given.</i>
Comma		<i>used in figures represents the decimal point.</i>

WAŻNIEJSZE SKRÓTY MAJOR ABBREVIATIONS

tys.	= tysiąc	hm ³	= hektometr sześcienny <i>cubic hectometre</i>
thous.	= thousand	kW	= kilowat <i>kilowatt</i>
mln	= million <i>million</i>	kW·h	= kilowatogodzina <i>kilowatt*hour</i>
zł	= złoty	GW	= gigawat <i>gigawatt</i>
zł	= złoty	GW·h	= gigawatogodzina <i>gigawatt*hour</i>
szt.	= sztuka	kJ	= kilodżul <i>kilojoule</i>
pcs	= piece	h	= godzina <i>hour</i>
wol	= wolumin	r.	= rok
vol.	= volume	cd.	= ciąg dalszy <i>continued</i>
kg	= kilogram <i>kilogram</i>	dok.	= dokończenie <i>continued</i>
dt	= decytona <i>deciton</i>	nr (Nr)	= numer <i>number</i>
t	= tona <i>tonne</i>	poz.	= pozycja
m	= metr <i>metre</i>	tabl.	= tablica <i>table</i>
km	= kilometr <i>kilometre</i>	ust.	= ustęp
m ²	= metr kwadratowy <i>square metre</i>	Dz. U.	= Dziennik Ustaw
ha	= hektar <i>hectare</i>	PKP	= Polskie Koleje Państwowe
km ²	= kilometr kwadratowy <i>square kilometre</i>		
l	= litr <i>litre</i>		
m ³	= metr sześcienny <i>cubic metre</i>		
dam ³	= dekametr sześcienny <i>cubic decametre</i>		

UWAGI OGÓLNE

1. Dane zamieszczone w publikacji – jeśli nie zaznaczono inaczej – podano w **każdorazowym podziale administracyjnym kraju**.

W tablicach zawierających informacje w podziale na **miasta i wieś**, przez „**miasta**” rozumie się gminy miejskie oraz miasta w gminach miejsko-wiejskich, przez „**wieś**” – gminy wiejskie oraz obszary wiejskie w gminach miejsko-wiejskich.

2. Dane prezentowane są w układzie **Nomenklatury Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NTS)**, opracowanej na podstawie wspólnej Klasyfikacji Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NUTS), obowiązującej w krajach Unii Europejskiej, zgodnie z Rozporządzeniem (WE) Nr 1059/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 V 2003 r. (Dz. Urz. UE L 154 z 21 VI 2003 r.) z późniejszymi zmianami. NTS obowiązująca od 1 I 2015 r. wprowadzona została rozporządzeniem Rady Ministrów zmieniającym rozporządzenie w sprawie Nomenklatury Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NTS) z dnia 3 XII 2014 r. (Dz. U. 2014 poz. 1992) w miejsce obowiązującej do 31 XII 2014 r.

NTS opracowana została w oparciu o istniejący zasadniczy trójstopniowy podział kraju; dzieli Polskę na terytorialne, hierarchicznie powiązane jednostki na 5 poziomach, z czego:

- 3 określono jako poziomy regionalne:
 - poziom 1 – **regiony** (6 jednostek – grupują jednostki szczebla wojewódzkiego),
 - poziom 2 – **województwa** (16 jednostek),
 - poziom 3 – **podregiony** (72 jednostek – grupują – w ramach każdego województwa – jednostki szczebla powiatowego);
- 2 określono jako poziomy lokalne:
 - poziom 4 – **powiaty i miasta na prawach powiatu** (314 + 66 jednostek),
 - poziom 5 – **gminy** (2479 jednostek).

3. Prezentowane dane – jeśli nie zaznaczono inaczej – dotyczą **całej gospodarki narodowej**.

4. Prezentowane informacje zostały przedstawione stosownie do zakresu prowadzonych badań, uwzględniających podmioty klasyfikowane według kryterium **liczby pracujących** i – jeśli nie zaznaczono inaczej – obejmują podmioty o liczbie pracujących:

- do 9 osób,
- od 10 do 49 osób,
- 50 osób i więcej.

GENERAL NOTES

1. Data in the publication, unless otherwise indicated, are presented according to **administrative division of the country in a given period**.

In the tables containing information divided into **urban areas and rural areas**, the term "**urban areas**" is understood as urban gminas and towns in urban-rural gminas, while the term "**rural areas**" is understood as rural gminas and rural area in urban-rural gminas.

2. Data are presented in accordance with the **Nomenclature of Territorial Units for Statistical Purposes (NTS)**, compiled on the basis of the common classification of territorial units for statistics (NUTS) obligatory in the countries of the European Union according to the Regulation (EC) No. 1059/2003 of the European Parliament and of the Council of 26 V 2003 (Official Journal of the EU L 154, 21 VI 2003) with later amendments. NTS in force since 1 I 2015 was introduced by the decree of the Council of Ministers amending the decree of Nomenclature of Territorial Units for Statistical Purposes (NTS) of 3 XII 2014 (Journal of Laws 2014 item 1992) replacing the NTS in force until 31 XII 2014.

NTS was developed based on the binding three-tier division of the country; it divides Poland into territorial units, hierarchically tied on 5 levels, of which:

- 3 levels were defined as regional:
 - level 1 – **regions** (6 units – grouping together voivodships),
 - level 2 – **voivodships** (16 units),
 - level 3 – **subregions** (72 units – grouping together powiats within each voivodship);
- 2 levels were defined as local:
 - level 4 – **powiats and cities with powiat status** (314 + 66 units),
 - level 5 – **gminas** (2479 units).

3. Presented data, unless otherwise indicated, concern the **entire national economy**.

4. Information is presented in compliance with the scope of conducted surveys, considering entities classified according to the criterion of the **number of persons employed** and, unless otherwise indicated, include entities employing:

- up to 9 persons,
- from 10 to 49 persons,
- 50 persons and more.

5. Dane prezentuje się:

- 1) w układzie **Polskiej Klasyfikacji Działalności – PKD 2007**, opracowanej na podstawie Statystycznej Klasyfikacji Działalności Gospodarczej we Wspólnocie Europejskiej – Statistical Classification of Economic Activities in the European Community – NACE Rev. 2. PKD 2007, wprowadzona z dniem 1 I 2008 r. rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 24 XII 2007 r. (Dz. U. Nr 251, poz. 1885) z późniejszymi zmianami.

W ramach PKD 2007 dokonano dodatkowego grupowania, ujmując pod pojęciem „**Przemysł**” sekcje: „Górnictwo i wydobywanie”, „Przetwórstwo przemysłowe”, „Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych” oraz „Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją”.

Pod pojęciem „**Pozostałe usługi**” ujęte są sekcje: „Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna”, „Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca”, „Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne”, „Edukacja”, „Opieka zdrowotna i pomoc społeczna”, „Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją”, „Pozostała działalność usługowa” oraz „Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby”;

- 2) według **sektorów własności**:

- **sektor publiczny** – grupujący własność państwową (Skarbu Państwa i państwowych osób prawnych), własność jednostek samorządu terytorialnego oraz „własność mieszaną” z przewagą kapitału (mienia) podmiotów sektora publicznego,
- **sektor prywatny** – grupujący własność prywatną krajową (osób fizycznych i pozostałych jednostek prywatnych), własność zagraniczną (osób zagranicznych) oraz „własność mieszaną” z przewagą kapitału (mienia) podmiotów sektora prywatnego i brakiem przewagi sektorowej w kapitale (mieniu) podmiotu.

„Własność mieszaną” określana jest głównie dla spółek i wyznaczana na podstawie struktury kapitału (mienia) deklarowanego we wniosku rejestracyjnym spółki.

6. Dane – jeśli nie zaznaczono inaczej – opracowano zgodnie z **każdorazowym stanem organizacyjnym gospodarki narodowej**.

5. Data are presented:

- 1) according to the **Polish Classification of Activities – PKD 2007**, compiled on the basis of the Statistical Classification of Economic Activities in the European Community – NACE Rev. 2. PKD 2007, introduced on 1 I 2008 by the decree of the Council of Ministers of 24 XII 2007 (Journal of Laws No. 251, item 1885) with later amendments.

The item **“Industry”** was introduced, including NACE Rev. 2 sections: “Mining and quarrying”, “Manufacturing”, “Electricity, gas, steam and air conditioning supply” and “Water supply; sewerage, waste management and remediation activities”, as an additional grouping.

The item **“Other services”** was introduced including sections: “Professional, scientific and technical activities”, “Administrative and support service activities”, “Public administration and defence; compulsory social security”, “Education”, “Human health and social work activities”, “Arts, entertainment and recreation”, “Other service activities” as well as “Activities of households as employers; undifferentiated goods-and-services-producing activities of households for own use”;

- 3) according to **ownership sectors**:

- **public sector** – grouping state ownership (of the State Treasury and state legal persons), local self-government entity ownership as well as “mixed ownership” with a predominance of capital (property) of public sector entities,
- **private sector** – grouping private domestic ownership (of natural persons and other private entities), foreign ownership (of foreign persons) as well as “mixed ownership” with a predominance of capital (property) of private sector entities and lack of predominance of public or private sector in capital (property) of the entity.

“Mixed ownership” is defined mainly for companies and determined on the basis of the capital (property) structure as declared in a company’s registration application.

6. Data, unless otherwise indicated, are compiled in accordance with the **respective organizational status of units of the national economy**.

7. Dane w podziale według sekcji PKD 2007 oraz w podziale terytorialnym opracowano – jeśli nie zaznaczono inaczej – tzw. metodą przedsiębiorstw.

Metoda przedsiębiorstw (podmiotowa) oznacza przyjmowanie całych podmiotów gospodarki narodowej za podstawę grupowania wszystkich danych charakteryzujących ich działalność według poszczególnych poziomów klasyfikacyjnych i podziałów terytorialnych.

8. Przez **podmioty gospodarki narodowej** rozumie się jednostki prawne, tj. osoby prawne, jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą.

Pod pojęciem **podmiotów gospodarczych** rozumie się podmioty prowadzące działalność gospodarczą (produkcyjną i usługową) na własny rachunek w celu osiągnięcia zysku.

9. Dane w **cenach bieżących** odpowiadają uzyskanym dochodom, poniesionym wydatkom lub wartości wyrobów, usług itp. W tablicach i wykresach, w których nie określono cen, dane liczbowe wyrażono w cenach bieżących.

10. **Liczby względne (wskaźniki, odsetki)** obliczono z reguły na podstawie danych bezwzględnych wyrażonych z większą dokładnością niż podano w tablicach.

11. Przy **przeliczaniu na 1 mieszkańca (1000 ludności itp.)** danych według stanu w końcu roku (np. łóżka w szpitalach, środki trwałe) przyjęto liczbę ludności według stanu w dniu 31 XII, a przy przeliczaniu danych charakteryzujących wielkość zjawiska w ciągu roku (np. ruch naturalny ludności, produkcja) – według stanu w dniu 30 VI.

Do przeliczeń przyjęto liczbę ludności opracowaną – jeśli nie zaznaczono inaczej – dla 2005 r. na bazie Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2002, od 2010 r. – Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011.

12. Dane – jeśli nie zaznaczono inaczej – nie obejmują jednostek budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego.

13. Niektóre informacje zostały podane na podstawie danych nieostatecznych i mogą ulec zmianie w następnych publikacjach Głównego Urzędu Statystycznego.

14. Ze względu na zaokrąglenia danych, w niektórych przypadkach sumy składników mogą się nieznacznie różnić od podanych wielkości „ogółem”.

15. Informacje statystyczne pochodzące ze źródeł spoza Urzędu Statystycznego opatrzone odpowiednimi notami.

7. Data according to NACE Rev. 2 sections as well as according to territorial division are compiled, unless otherwise indicated, using the enterprise method.

In the **enterprise (entity) method**, the entire organizational unit of entities in the national economy is the basis for grouping all data describing their activity according to individual classification levels and territorial divisions.

8. The term **entities of the national economy** is understood as legal entities, i.e.: legal persons, organizational entities without legal personality as well as natural persons conducting economic activity.

The term **economic entities** is understood as entities conducting economic activity (production and service) on their own account in order to earn a profit.

9. Data in **current prices** correspond to obtained revenue, incurred expenditures or the value of products, services, etc. In tables and charts in which prices are not defined, data are expressed in current prices.

10. **Relative numbers (indices, percentages)** are, as a rule, calculated on the basis of absolute data expressed with higher precision than that presented in the tables.

11. When **computing per capita data (per 1000 population, etc.)** as of the end of a year (e.g. beds in hospitals, fixed assets), the population as of 31 XII was adopted, whereas data describing the magnitude of a phenomenon within a year (e.g., vital statistics, production) – as of 30 VI.

For calculations, it was assumed to use the number of calculated – unless otherwise indicated – for 2005 on the basis of the Population and Housing Census 2002, since 2010 on the basis of Population and Housing Census 2011.

12. Data, unless otherwise indicated, do not include budgetary entities conducting activity within the scope of national defence and public safety.

13. Selected information are given on the basis of preliminary data and may change in subsequent publications of the Central Statistical Office.

14. Due to the rounding of data, in some cases sums of components may slightly differ from the amount given in the item "total".

15. Statistical information originating from sources other than the Statistical Office is indicated in the appropriate notes.

16. W publikacji zastosowano skróty nazw niektórych poziomów klasyfikacyjnych; zestawienie zastosowanych skrótów i pełnych nazw podaje się poniżej:

16. The names of some classification levels used in the publication have been abbreviated; the list of abbreviations used and their full names are given below:

skrót abbreviation	pełna nazwa full name
POLSKA KLASYFIKACJA DZIAŁALNOŚCI – PKD 2007 STATISTICAL CLASSIFICATION OF ECONOMIC ACTIVITIES IN THE EUROPEAN COMMUNITY – NACE Rev. 2	
Handel; naprawa pojazdów samochodowych <i>Trade; repair of motor vehicles</i>	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle <i>Wholesale and retail trade; repair of motor vehicles and motorcycles</i>
Zakwaterowanie i gastronomia <i>Accommodation and catering</i>	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi <i>Accommodation and food service activities</i>
Obsługa rynku nieruchomości x	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości <i>Real estate activities</i>
Administrowanie i działalność wspierająca x	Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca <i>Administrative and support service activities</i>
	* *

Wyjaśnienia metodyczne dotyczące podstawowych pojęć i metod opracowania danych liczbowych zamieszczono w uwagach ogólnych do poszczególnych działów. Rozszerzone wyjaśnienia dotyczące poszczególnych dziedzin statystyki Czytelnik znajdzie w publikacjach tematycznych oraz w serii „Zeszyty metodyczne i klasyfikacje”.

Methodological explanations concerning basic definitions and methods of compiling statistical data are enumerated in the general notes to individual chapters. More detailed information pertaining to particular fields of statistics can be found in subject matter publications as well as in the series „Zeszyty metodyczne i klasyfikacje” (“Methodologies and classifications”).

DZIAŁ I STAN I OCHRONA ŚRODOWISKA

Uwagi ogólne

1. Informacje o **poborze wody** dotyczą:

- 1) w pozycji „na cele produkcyjne (poza rolnictwem, leśnictwem, łowiectwem i rybactwem)” – jednostek organizacyjnych (włączając fermy przemysłowego chowu zwierząt oraz zakłady zajmujące się produkcją roślinną) wnoszących opłaty za pobór z ujęć własnych rocznie 5 dam³ i więcej wody podziemnej albo 20 dam³ i więcej wody powierzchniowej lub odprowadzających rocznie 20 dam³ i więcej ścieków;
- 2) w pozycji „nawodnienia w rolnictwie i leśnictwie oraz napełnianie i uzupełnianie stawów rybnych” — jednostek organizacyjnych rolnictwa, leśnictwa i rybactwa zużywających wodę na potrzeby nawadniania gruntów rolnych i leśnych o powierzchni od 20 ha oraz na potrzeby eksploatacji stawów rybnych o powierzchni od 10 ha;
- 3) w pozycji „eksploatacja sieci wodociągowej” – wszystkich jednostek nadzorujących pracę sieci wodociągowej (w tym również spółdzielni mieszkaniowych, spółek wodnych, zakładów usług wodnych, zakładów pracy itd.).

2. Dane o **ściekach** dotyczą ścieków odprowadzonych do wód lub do ziemi przez jednostki określone w ust. 1 pkt 1) i 3). Do tych samych jednostek odnoszą się dane o **wyposażeniu w oczyszczalnie ścieków**.

Jako **ścieki wymagające oczyszczenia** przyjęto wody odprowadzane siecią kanałów lub rowów otwartych bezpośrednio do wód lub do ziemi albo do sieci kanalizacyjnej z jednostek produkcyjnych (łącznie z zanieczyszczonymi wodami z odwadniania zakładów górniczych i chłodniczymi), z innych jednostek oraz z gospodarstw domowych.

Dane o **ściekach oczyszczanych** dotyczą ścieków oczyszczanych mechanicznie, chemicznie, biologicznie oraz z podwyższonym usuwaniem biogenów i odprowadzonych do wód lub do ziemi.

Przez **ścieki oczyszczane mechanicznie** rozumie się ścieki poddane procesowi usuwania jedynie zanieczyszczeń nierozpuszczalnych, tj. ciał stałych i tłuszczów ulegających osadzeniu lub flotacji.

Chemiczne oczyszczanie ścieków polega na wytrącaniu niektórych związków rozpuszczalnych względnie ich neutralizacji metodami chemicznymi, takimi jak koagulacja, sorpcja na węglu aktywnym itp.

CHAPTER I ENVIRONMENTAL PROTECTION

General notes

1. Information regarding **water withdrawal** concerns:

- 1) in the item "for production purposes (excluding agriculture, forestry, hunting and fishing)" – organizational entities (including industrial livestock farming and crop production plants) making payments for the annual withdrawal of 5 dam³ or more of underground water, or 20 dam³ or more of surface water from their own sources, or discharging 20 dam³ or more of wastewater annually;
- 2) in the item "irrigation in agriculture and forestry as well as filling and completing fish ponds" – agricultural, forest and fishing organizational entities, consuming water for irrigating agricultural or forest land of 20 ha or more in area, and for the purpose of exploiting fish ponds of 10 ha or more in area;
- 3) in the item "exploitation of water supply network" – all entities responsible for the management of the water supply network (including housing cooperatives, water companies, waterworks, workplaces, etc.).

2. Data regarding **wastewater** concern wastewater discharged into waters or into the ground by entities described in item 1, points 1) and 3). Data regarding **equipment with wastewater treatment plants** concern the same entities.

Wastewater requiring treatment is understood as water discharged by means of channel or open ditch systems directly into waters or into the ground or to sewage network from production entities (including contaminated drainage water from mines and cooling water), other entities as well as households.

Data regarding **treated wastewater** concern wastewater treated mechanically, chemically, biologically and with increased biogene removal, discharged into waters or into the ground.

Mechanical treatment of wastewater is understood as the process of removing only non-soluble pollutants, i.e., solid bodies and fats subject to settlement or floatation.

Chemical treatment of wastewater consists in precipitating certain soluble compounds, or their neutralization through chemical methods, such as coagulation, sorption on active carbon, etc.

Biologiczne oczyszczanie ścieków następuje w procesie mineralizacji przez drobnoustroje w środowisku wodnym w sposób naturalny (np. poprzez rolnicze wykorzystanie ścieków, zraszanie pól, stawy rybne) lub w urządzeniach sztucznych (złoża biologiczne, osad czynny) i polega na usuwaniu ze ścieków zanieczyszczeń organicznych oraz związków biogennych i refrakcyjnych.

Podwyższone usuwanie biogenów w ściekach następuje w oczyszczalniach ścieków o wysokoefektywnych technologiach oczyszczania (głównie biologicznych, a także chemicznych) umożliwiających zwiększoną redukcję azotu i fosforu. **Kilkustopniowe oczyszczanie** odprowadzanych ścieków, np. biologiczne z podwyższonym usuwaniem biogenów lub mechaniczno-chemiczno-biologiczne, zakwalifikowano do najwyższego stopnia oczyszczania (z podwyższonym usuwaniem biogenów, biologicznego lub chemicznego).

Przez **osady ściekowe** rozumie się pochodzące z oczyszczalni ścieków osady z komór fermentacyjnych oraz innych instalacji służących do oczyszczania ścieków.

Dane o **ludności miast i wsi korzystającej z oczyszczalni ścieków** podano w oparciu o szacunek liczby ludności obsługiwanej przez oczyszczalnie pracujące na sieci kanalizacyjnej.

W przypadku gdy miasto obsługiwane jest przez kilka oczyszczalni o różnym sposobie oczyszczania, o zakwalifikowaniu miasta do obsługiwanego przez poszczególne rodzaje oczyszczalni ścieków decyduje przewaga ilości ścieków oczyszczanych przez dany rodzaj oczyszczalni.

3. Informacje o emisji i redukcji zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza dotyczą jednostek organizacyjnych ustalonych przez Ministra Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych na podstawie określonej wysokości opłat wniesionych w 1986 r. za roczną emisję substancji zanieczyszczających powietrze według stawek określonych w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 13 I 1986 r. w sprawie opłat za gospodarcze korzystanie ze środowiska i wprowadzanie w nim zmian (Dz. U. Nr 7, poz. 40) z późniejszymi zmianami.

Ustalona zbiorowość badanych jednostek utrzymywana corocznie, co zapewnia m.in. porównywalność wyników badań, może być powiększana jedynie w szczególnych przypadkach, np. o jednostki nowo uruchomione lub rozbudowane o wysokiej skali progowej emisji zanieczyszczeń.

Dane o **emisji pyłów** dotyczą pyłów: ze spalania paliw, cementowo-wapienniczych i materiałów ogniotrwałych, krzemowych, nawozów sztucznych, węglowo-grafitowych, sadzy oraz innych rodzajów zanieczyszczeń pyłowych.

Biological treatment of wastewater occurs through mineralization processes caused by microorganisms in the natural water environment (e.g. through agricultural use of wastewater, field irrigation, fish ponds) or in artificial facilities (biofilters, activated sludge) and consists in the removal of organic pollutants or biogenous and refractive compounds from wastewater.

Increased biogene removal from sewage occurs in treatment plants with highly efficient treatment technologies (mostly biological, and also chemical) allowing for an increased reduction in nitrogen and phosphorus content. **A few steps treatment** of discharged wastewater, e.g. biological with increased biogene removal or mechanical, chemical and biological, was classified as the highest degree of the treatment process (with in-creased biogene removal, biological or chemical).

Sewage sludge from wastewater treatment plants are understood as sludge from sludge digesters and other installations, used for purifying wastewater.

Data on **urban and rural population connected to wastewater treatment plants** are presented on a basis of a number of people served by wastewater treatment plants working on sewage network.

When an urban area is served by several treatment plants with various methods of treatment, the predominate amount of wastewater treated by a given treatment plant determines the classification of the urban area in the appropriate type of wastewater treatment plant.

3. Information regarding emission and reduction of air pollutants from plants of significant nuisance to air quality concerns organisational entities established by the Minister of Environmental Protection and Natural Resources on the basis of the de-fined amount of fees borne in 1986 for the annual emission of substances polluting the air, according to rates defined in the decree of the Council of Ministers, dated 13 I 1986, regarding payments for economic use of the environment and modifications to it (Journal of Laws No. 7, item 40) with later amendments.

The established group of surveyed entities maintained annually which i.a. assures comparability of data, may only be in-creased in specific cases, e.g. by newly es-tablished or expanded entities with a high treshold of pollutant emission.

Data regarding **particulate emissions** concern: particulates from the combustion of fuels, particulates from cement and lime, fire-resistant materials, silicates, artificial fertilizers, carbon and graphite, soot, as well as other types of particulates.

Dane o **emisji gazów** dotyczą: dwutlenku siarki, tlenku węgla, tlenków azotu, węglowodorów oraz innych rodzajów zanieczyszczeń gazowych (bez dwutlenku węgla).

Dane o emisji pyłów i gazów obejmują emisję zorganizowaną (z urządzeń technologicznych i ogrzewczych) oraz niezorganizowaną (z hałd, składowisk, w toku przeładunku substancji sypkich lub lotnych, z hal produkcyjnych itp.).

4. Informacje o odpadach za lata 2000-2012 opracowane zostały w oparciu o Ustawę z dnia 27 IV 2001 r. o odpadach. Dane o odpadach za lata 2013–2015 opracowano w oparciu o Ustawę z dnia 14 XII 2012 r. o odpadach (Dz. U. 2013 r., poz. 21).

Dane o **odpadach** za 2000 r. opracowane zostały na podstawie klasyfikacji odpadów zgodnej z Europejskim Katalogiem Odpadów, a od 2002 r. zgodnie z katalogiem odpadów opartym o Listę Odpadów wprowadzoną do prawodawstwa Unii Europejskiej z dniem 1 I 2002 r.

Dane od 2014 roku dotyczące odpadów odzyskanych i nieszkodliwionych obejmują odpady zagospodarowane przez wytwórcę we własnym zakresie. Dane za lata poprzednie dotyczą odpadów odzyskanych i nieszkodliwionych zarówno we własnym zakresie, jak i przekazanych innym odbiorcom w celu odzysku lub unieszkodliwienia.

Informacje o **ilości i rodzajach odpadów** dotyczą zakładów, które wytworzyły w ciągu roku powyżej 1 tys. t odpadów lub nagromadziły 1 mln t i więcej odpadów (z wyłączeniem odpadów komunalnych).

Odpady oznaczają każdą substancję lub przedmiot, których posiadacz pozbywa się, zamierza się pozbyć lub do których pozbycia się jest obowiązany.

Przez **odzysk odpadów** rozumie się jakikolwiek proces, którego głównym wynikiem jest to, aby odpady służyły użytecznemu zastosowaniu przez zastąpienie innych materiałów. Pełna definicja odzysku odpadów zawarta jest w ustawie z dnia 14 XII 2012 r. o odpadach.

Przez **unieszkodliwianie odpadów** rozumie się proces niebędący odzyskiem, nawet jeżeli wtórnym skutkiem takiego procesu jest odzysk substancji lub energii.

Magazynowanie odpadów to czasowe przechowywanie odpadów obejmujące: wstępne magazynowanie odpadów przez ich wytwórcę, tymczasowe magazynowanie odpadów przez prowadzącego zbieranie odpadów, magazynowanie odpadów przez prowadzącego przetwarzanie odpadów.

Dane o **odpadach dotychczas składowanych (nagromadzonych)** dotyczą ilości odpadów zdeponowanych na terenach własnych zakładów w wyniku składowania w roku sprawozdawczym i w latach poprzednich.

Data regarding gas emission concern: sulphur dioxide, carbon oxide, nitrogen oxides, hydrocarbons, as well as other types of gaseous pollutants (excluding carbon dioxide).

Data regarding particulate and gas emission include organized emission (from technological and heating facilities) and disorganized emission (from waste dumps and landfills, in the course of reloading of volatile or loose substances, from production halls etc.).

4. *Data on waste for the years 2000-2012 have been elaborated on the basis of the Law on Waste dated 27 IV 2001. Data on waste for years 2013–2015 have been elaborated on the basis of the Law on Waste dated 14 XII 2012 (Journal of Laws from 2013, item 21).*

Data on waste for 2000 were compiled on the basis of a classification of waste, based on the European Waste Catalogue, and since 2002 on the basis of catalogue of waste based on the List of Waste introduced into legislation of the European Union on 1 I 2002.

From 2014 data on waste recovered and disposed included waste treated by waste producer on its own. Data on waste recovered and disposed for previous years included waste treated both by waste producer on its own and transferred to other recipient for recovery or disposal.

Information regarding the quantity and type of waste concerns plants which generated over 1 thous. t of waste in the course of the year or accumulated 1 mln t of waste and more (excluding municipal waste).

Waste shall mean any substance or object which the holder thereof discards or intends or is required to discard.

Recovery of waste shall mean any operation the principal result of which is waste serving a useful purpose by replacing other materials. Full definition of waste recovery is included in the Law on Waste dated 14 XII 2012.

Disposal of waste is understood as a process which is not recovery even if a secondary consequence of such a process is the reclamation of substances or energy.

Storage of waste is a temporary storage of waste, including: preliminary storage of waste by its producer, temporary storage of waste by the unit collecting waste, storage of waste by the unit processing waste.

Data regarding landfilled up to now (accumulated) waste concern the quantity of waste deposited on the grounds of the plants generating it as a result of depositing it during the reporting and previous years.

5. Ochrona przyrody polega na zachowaniu, zrównoważonym użytkowaniu oraz odnawianiu zasobów, tworów i składników przyrody (m.in. dziko występujących oraz objętych ochroną gatunkową roślin, zwierząt i grzybów, zwierząt prowadzących wędrowny tryb życia, siedlisk przyrodniczych); formami ochrony przyrody są: parki narodowe, rezerwy przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, obszary Natura 2000, stanowiska dokumentacyjne, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, pomniki przyrody.

Podstawą prawną regulującą ustanowienie form ochrony przyrody jest ustawa z dnia 16 IV 2004 r. o ochronie przyrody (tekst jednolity Dz. U. 2016 poz. 2134, z późniejszymi zmianami); formy te tworzone są w drodze rozporządzenia Rady Ministrów lub Ministra Środowiska, zarządzenia regionalnego dyrektora ochrony środowiska, uchwały sejmiku województwa lub rady gminy.

Parki narodowe obejmują obszary wyróżniające się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, społecznymi, kulturowymi i edukacyjnymi, o powierzchni nie mniejszej niż 1000 ha, na których ochronie podlega cała przyroda oraz walory krajobrazowe.

Parki narodowe tworzy się w celu zachowania różnorodności biologicznej, zasobów, tworów i składników przyrody nieożywionej i walorów krajobrazowych, przywrócenia właściwego stanu zasobów i składników przyrody oraz odtworzenia zniekształconych siedlisk: przyrodniczych, roślin, zwierząt lub grzybów.

Rezerwy przyrody obejmują wyróżniające się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, kulturowymi lub walorami krajobrazowymi obszary zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym, ekosystemy, ostoje i siedliska przyrodnicze, a także siedliska: roślin, zwierząt i grzybów oraz twory i składniki przyrody nieożywionej.

Parki krajobrazowe obejmują obszary chronione ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania oraz popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju.

Obszary chronionego krajobrazu obejmują tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem lub pełnią funkcję korytarzy ekologicznych.

5. Nature protection consists in maintaining, sustainable use and renovation of nature resources, objects and elements (among others, plants, animals and fungi originally existing in environment as well as subjected to species protection, wandering and migratory animals, habitats); forms of nature protection are: national parks, nature reserves, landscape parks, protected landscape areas, Nature 2000 areas, documentation sites, ecological arable lands, landscape-nature complexes, monuments of nature.

The legal basis regulating establishing forms of nature protection is the Law on Nature Protection, dated 16 IV 2004 (uniform text Journal of Laws 2016 item 2134, with later amendments); the forms are created by way of the decree of the Council of Ministers or the Minister of the Environment, the regulation of regional director for environmental protection, the resolution of voivodship regional council or gmina council.

National parks include protected areas distinguishing by particular natural, scientific, social, cultural and educational values, of the area of at least 1000 ha, where all nature elements and specific landscape features are protected.

National parks are created to preserve biodiversity, resources, formations and elements of inanimate nature and landscape features, restore a proper state of resources and elements of nature, reconstruct distorted natural habitats of plants, animals or fungi.

Nature reserves include areas having essential value for the environmental, scientific, cultural and landscape reasons in natural or slightly changed state – ecosystems, refuges and natural sites. They also protect habitats of plants, animals, fungi and formations and elements of inanimate nature.

Landscape parks are areas protected for natural, historical and cultural values, as well as for landscape features. The aim of landscape park's creation is preservation, popularisation and dissemination of these values in conditions of sustainable development.

Protected landscape areas include areas protected for the sake of distinguishing landscape characterised by various ecosystem types. These areas are to be valuable because of their functions satisfying the needs of tourism and recreation and functions of ecological corridors.

Pomniki przyrody są to pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyśka, skałki, jary, głązy narzutowe oraz jaskinie.

6. Dane o nakładach na środki trwałe służących ochronie środowiska i gospodarce wodnej oraz ich efektach rzeczowych prezentuje się zgodnie z Polską Klasyfikacją Statystyczną dotyczącą Działalności i Urzędzeń Związanych z Ochroną Środowiska, wprowadzoną rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 2 III 1999 r. (Dz. U. Nr 25, poz. 218). Klasyfikacja ta opracowana została na podstawie Międzynarodowej Standardowej Statystycznej Klasyfikacji EKG/ONZ dotyczącej Działalności i Urzędzeń Związanych z Ochroną Środowiska i Europejskiego Systemu Zbierania Informacji Ekonomicznych dotyczących Ochrony Środowiska (SERIEE) wdrożonego przez Unię Europejską.

Prezentowane dane dotyczą: osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej oraz osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, w których liczba pracujących przekracza 9 osób (z wyłączeniem indywidualnych gospodarstw rolnych oraz osób fizycznych i spółek cywilnych prowadzących działalność gospodarczą – prowadzących księgi przychodów i rozchodów) jednostek prowadzących działalność zaklasyfikowaną według PKD 2007 do sekcji „Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne” a także spółek wodno-ściekowych bez względu na liczbę pracujących.

7. Fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej są to fundusze tworzone m.in. z: opłat za korzystanie ze środowiska (tj. kwot pieniężnych pobieranych m.in. za: emisję zanieczyszczeń powietrza, składowanie odpadów oraz pobór i korzystanie z wód i wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi), kar za naruszenie wymagań w zakresie ochrony środowiska, spłat pożyczek udzielonych inwestorom.

Dane dotyczące funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej (Narodowego i wojewódzkich) prezentuje się w układzie memoriałowym (z wyjątkiem kar za naruszenia wymagań w zakresie ochrony środowiska – w ujęciu kasowym).

8. Podziału nakładów na środki trwałe służących ochronie środowiska i gospodarce wodnej oraz uzyskanych efektów rzeczowych według podregionów i powiatów dokonano na podstawie faktycznej lokalizacji inwestycji.

Monuments of nature are single objects of animate and inanimate nature of special environmental, scientific, cultural, historical or landscape value and of distinctive individual features such as trees of impressive size, native and alien bushes, sources, waterfalls, exurgents, stones, ravines, erratic boulders and caves.

6. Data regarding outlays on fixed assets and tangible effects of investments in environmental protection and water management are presented in accordance with the Polish Statistical Classification of Environmental Protection and Facilities, introduced on the basis of the decree of the Council of Ministers, dated 2 III 1999 (Journal of Laws No. 25, item 218). This classification was compiled on the basis of ECE/UN Single European Standard Statistical Classification of Environmental Protection Activities and Facilities as well as with European System for the collection of Economic Information on the Environment (SERIEE), implemented by the European Union.

The presented data refer to: legal persons and organizational entities without legal personality as well as natural persons conducting economic activity employing more than 9 persons (with the exception of individual farmsteads as well as natural persons and partnerships conducting economic activity – keeping the so-called revenues and expenses books), budgetary entities conducting economic activity classified according to NACE Rev. 2 to the section “Public administration and defence; compulsory social security” as well as water and sewage companies, regardless of the number of employees.

7. Environmental protection and water management funds are funds created from income originating i.a. from: the payments for use of natural environment (i.e.: payments collected i.a. for: releasing air pollutants, landfilling waste as well as withdrawal and use of water and releasing wastewater into water or the ground), the fines for violating environmental protection requirements, the repayments of loans granted for investors.

Data concerning environmental protection and water management funds (National and voivodship) are presented on accrual basis (excluding fines for violating environmental protection requirements – on cash basis).

8. The division of outlays on fixed assets and tangible effects of investments in environmental protection and water management by subregions and powiats is made on the basis of the actual location of the investment.

DZIAŁ II PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY I SAMORZĄD TERYTORIALNY

Uwagi ogólne

1. Z dniem 1 I 1999 r. (na mocy ustawy z dnia 24 VII 1998 r., Dz. U. Nr 96, poz. 603) wprowadzono nowy zasadniczy trójstopniowy podział terytorialny państwa, którego jednostkami są: gminy, powiaty i województwa.

Gmina jest podstawową jednostką terytorialnego podziału kraju. Jednostkami pomocniczymi w gminach są m.in. sołectwa, których organizację i zakres działania określa właściwa rada gminy odrębnym statutem.

2. Kadencja prezydentów, burmistrzów, wójtów oraz rad gmin, rad miejskich na prawach powiatu i rad powiatów trwa 4 lata, licząc od dnia wyborów.

3. Charakterystykę demograficzno-zawodową radnych w jednostkach samorządu terytorialnego oparto o wyniki sprawozdawczości za rok 2016, aktualizującej dane o radnych zawarte w obwieszczeniach terytorialnych komisji wyborczych z wyborów samorządowych w dniu 16 XI 2014 r.

CHAPTER II ADMINISTRATIVE DIVISION AND TERRITORIAL SELF-GOVERNMENT

General notes

1. On 1 I 1999 a new fundamental three-tier territorial division of the country (Journal of Laws No. 96, item 603, dated 24 VII 1998) was introduced, the entities of which are: gminas, powiats and voivodships.

The gmina is the basic unit of the country's territorial structure. Auxiliary entities in gminas are, among others, village administrator's offices. Their organization and scope of activity is outlined by individual gmina councils in a separate statute.

2. Term of presidents, mayors, village mayors as well as gmina councils, city councils in cities with powiat status and powiat councils lasts 4 years, counting from the day of election.

3. The demographic and occupational characteristic of councillors in local government entities is based on reporting results for 2016, updating information concerning councillors included in announcements of local election commissions from the 16 XI 2014 local government elections.

DZIAŁ III BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE

Uwagi ogólne

1. Dane o przestępstwach stwierdzonych opracowano według klasyfikacji Kodeksu karnego z 1997 r. i Kodeksu karnego skarbowego obowiązującego od 17 X 1999 r. (ustawa z dnia 10 IX 1999 r., tekst jednolity Dz. U. 2013 poz. 186, z późniejszymi zmianami) lub innych ustaw szczególnych.

2. Dane statystyczne o przestępstwach stwierdzonych w zakończonych postępowaniach przygotowawczych, prezentowane są na podstawie systemu statystyki Komendy Głównej Policji.

3. **Przestępstwo stwierdzone** jest to zdanie, co do którego w zakończonym postępowaniu przygotowawczym potwierdzono, że jest przestępstwem. Przestępstwo zgodnie z Kodeksem karnym z 1997 r. obowiązującym od 1 IX 1998 r. (ustawa z dnia 6 VI 1997 r. tekst jednolity Dz. U. 2016 poz. 1137, z późniejszymi zmianami) – jest to zbrodnia lub występki ścigany z oskarżenia publicznego lub z oskarżenia prywatnego, zgodnie z Kodeksem karnym skarbowym jest to przestępstwo skarbowe.

4. **Wskaźnik wykrywalności** sprawców przestępstw jest to stosunek liczby przestępstw wykrytych w danym roku (łącznie z wykrytymi po podjęciu z umorzenia) do liczby przestępstw stwierdzonych w danym roku, powiększonej o liczbę przestępstw stwierdzonych w podjętych postępowaniach, a umorzonych w latach poprzednich z powodu niewykrycia sprawców.

5. Informacje o przestępstwach stwierdzonych i wskaźnikach wykrywalności sprawców przestępstw pochodzą z policyjnych systemów informacyjnych.

6. Dane o przestępstwach stwierdzonych od 2014 r. nie obejmują czynów karalnych popełnionych przez nieletnich. Zgodnie z obowiązującą metodologią stwierdzenie popełnienia czynów karalnych przez nieletnich dokonywane jest w postępowaniu sądowym po uprzednim przekazaniu przez Policję akt w sprawach nieletnich do sądu rodzinnego.

7. Dane o przestępstwach stwierdzonych ze względu na niedostępność informacji według gmin, zestawiono według zasięgu działania komend policji.

CHAPTER III PUBLIC SAFETY

General notes

1. *Data concerning ascertained crimes have been prepared in accordance with the classification of the Criminal Code of 1997, the Penal Fiscal Code valid since 17 X 1999 (the law dated 10 IX 1999, uniform text Journal of Laws 2013 item 186, with later amendments) or other specific laws.*

2. *Statistical data concerning ascertained crimes in completed preparatory proceedings, are presented on the basis of the statistics system of the National Police Headquarters.*

3. *An **ascertained crime** is an event, which after the completion of preparatory proceedings was confirmed as a crime. In connection with the Criminal Code of 1997, valid since 1 IX 1998 (the law dated 6 VI 1997, uniform text Journal of Laws 2016, item 1137, with later amendments) crime is a felony or misdemeanour prosecuted upon by public accusation or private accusation, in connection with the Penal Fiscal Code – is a fiscal offence.*

4. *The **rate of detectability** of delinquents is the relation of the number of detected crimes in a given year (including those detected after resumption following discontinuance) to the total number of crimes ascertained in a given year, plus the number of crimes recorded in commenced proceedings and discontinued in previous years due to undetected delinquents.*

5. *Information regarding ascertained crimes and rates of detectability of delinquents in ascertained crimes come from police information system.*

6. *Data about ascertained crimes since 2014 do not include punishable acts committed by juveniles. In accordance with the existing methodology, the specification of the number of juveniles committing punishable acts takes place during court proceedings after the Police provides records in juvenile cases to the family court.*

7. *Data regarding ascertained crimes because of lack of information by gminas are presented by activity of police headquarters.*

DZIAŁ IV POWIERZCHNIA I LUDNOŚĆ

CHAPTER IV AREA AND POPULATION

Uwagi ogólne

General notes

1. Tablice działu opracowano na podstawie:

1. Chapter's tables were compiled on the basis of:

- a) bilansów stanu i struktury ludności na terenie gminy. Bilanse ludności sporządzane są dla okresów między-spisowych w oparciu o wyniki ostatniego spisu powszechnego, przy uwzględnieniu zmian w danym okresie spowodowanych ruchem naturalnym (urodzenia, zgony) i migracjami ludności (zameldowania i wymeldowania z innych gmin i z zagranicy na pobyt stały oraz czasowy), a także przesunięciami adresowymi ludności z tytułu zmian administracyjnych;
- b) rejestrów Ministerstwa Cyfryzacji – o migracjach wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały oraz czasowy (od 2006 r. źródłem danych jest rejestr PESEL – Powszechny Elektroniczny System Ewidencji Ludności);
- c) sprawozdawczości urzędów stanu cywilnego – o zarejestrowanych małżeństwach, urodzeniach i zgonach;
- d) sprawozdawczości sądów – o prawomocnie orzeczonych rozwodach i separacjach.

- a) the balances of the size and structure of the population in a gmina. Population balances are compiled for periods between censuses on the basis of the last census, taking into account changes in a given period connected with vital statistics (births, deaths) and migration of the population (registering and cancelling registration for permanent as well as temporary residence from other gminas and from abroad) as well as address changes of the population due to changes in the administrative division;
- b) the registers of the Ministry of Digital Affairs – on internal and international migration of population for permanent and temporary residence (since 2006 the source of these data is PESEL register – Common Electronic System of Population Register);
- c) documentation of Civil Status Offices – regarding registered marriages, births and deaths;
- d) documentation of courts – regarding legally valid decisions in actions for divorces and separations.

2. Dane o ludności, a także współczynniki demograficzne oraz przeliczenia na 1 mieszkańca (1000 ludności itp.) opracowano przy przyjęciu liczby ludności zbilansowanej:

- dla lat 2000-2009 - w oparciu o wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2002 (dla lat 2000 i 2001 zastosowano podział administracyjny kraju obowiązujący według stanu w dniu 31 XII 2002 r.);

- dla lat 2010-2016 - w oparciu o wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011 (dla 2010 r. zastosowano podział administracyjny z dnia 31 XII 2011 r.).

3. Przez ludność w wieku produkcyjnym rozumie się ludność w wieku zdolności do pracy. Dla mężczyzn przyjęto wiek 18–64 lata, dla kobiet – 18–59 lat. Wśród ludności w wieku produkcyjnym wyróżnia się ludność w wieku **mobilnym**, tj. w wieku 18-44 lata i **niemobilnym**, tj. mężczyźni – 45-64 lata, kobiety – 45-59 lat. Przez ludność **w wieku nieprodukcyjnym** rozumie się ludność **w wieku przedprodukcyjnym**, tj. do 17 lat oraz **w wieku poprodukcyjnym**, tj. mężczyźni – 65 lat i więcej, kobiety – 60 lat i więcej.

4. Dane o ruchu naturalnym ludności w podziale terytorialnym opracowano:

- małżeństwa – według miejsca zameldowania męża przed ślubem, a jeśli mąż mieszkał na stałe za granicą – według miejsca zameldowania żony w Polsce przed zawarciem związku małżeńskiego;
- rozwody – według miejsca zamieszkania osoby wnoszącej powództwo;
- urodzenia – według miejsca zamieszkania na pobyt stały matki noworodka;
- zgony – według miejsca zameldowania na pobyt stały osoby zmarłej.

2. Data about population as well as demographic rates and indicators per capita (per 1000 population etc.) was prepared assuming the number of population balanced on:

- for 2000-2009 - the basis of results of the Population and Housing Census 2002 (for 2000 and 2001 there was applied the administrative division of the country obligatory as of 31 XII 2002);

- for 2010-2016 - the basis of results of the Population and Housing Census 2011 (for 2010 was applied the administrative division of the country obligatory as of 31 XII 2011).

3. The working age population refers to males aged 18–64 and females aged 18–59. In this category the age groups of **mobility** (i.e. 18–44) and **non-mobility** (i.e. 45–64 for males and 45–59 for females) are distinguished. The **non-working age population** is defined as the **pre-working age population**, i.e., up to the age of 17 and the **post-working age population**, i.e., 65 and more for males and 60 and more for females.

4. Data regarding the vital statistics according to territorial division were compiled as follows:

- marriages – according to the husband's place of permanent residence before contracting of a marriage or by the wife's place of residence in Poland if her husband stayed permanently abroad before contracting of a marriage;
- divorces — according to the plaintiff's place of residence;
- births — according to the mother's place of permanent residence;
- deaths — according to the place of permanent residence of the deceased.

Dane o **małżeństwach** uwzględniają związki małżeńskie zawarte w formie przewidzianej prawem w urzędach stanu cywilnego. Na mocy ustawy z dnia 24 VII 1998 r. (Dz. U. Nr 117, poz. 757) w urzędach stanu cywilnego rejestrowane są także małżeństwa podlegające prawu wewnętrznemu Kościoła lub Związku Wyznaniowego zawarte w obecności duchownego. Małżeństwo zawarte w tej formie podlega prawu polskiemu i pociąga za sobą takie same skutki cywilnoprawne, jak małżeństwo zawarte przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego.

Małżeństwa wyznaniowe mogą być zawierane jedynie w dziesięciu Kościołach i Związku Wyznaniowym: Kościół Katolicki, Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny, Kościół Ewangelicko-Augsburski, Kościół Ewangelicko-Reformowany, Kościół Ewangelicko-Metodystyczny, Kościół Chrześcijan Baptystów, Kościół Adwentystów Dnia Siórego, Kościół Polskokatolicki, Związek Gmin Wyznaniowych Żydowskich, Kościół Starokatolicki Mariawitów, Kościół Zielonoświątkowy.

5. Przyrost naturalny ludności stanowi różnicę między liczbą urodzeń żywych i zgonów w danym okresie.

6. Przez **niemowlęta** rozumie się dzieci w wieku poniżej 1 roku.

7. Dane o **migracjach** ludności opracowano na podstawie informacji o zameldowaniach na pobyt stały. Informacje te nie uwzględniają zmian adresu w obrębie tej samej gminy (miasta), z wyjątkiem gmin miejsko-wiejskich, dla których został zachowany podział na tereny miejskie i wiejskie.

Napływ ludności obejmuje zameldowania na pobyt stały, odpływ – wymeldowania ze stałego miejsca zamieszkania.

8. Współczynniki dotyczące ruchu naturalnego i migracji ludności w podziale terytorialnym obliczono jako iloraz liczby faktów określonego rodzaju i liczby ludności według stanu w dniu 30 VI:

- do 2009 r. - zameldowanej na pobyt stały,
- od 2010 r. - faktycznie zamieszkałej.

*The data on **marriages** refers to marriages contracted according to lawful rules at the civil status offices. On the basis of the Law dated 24 VII 1998 (Journal of Laws, No. 117, item 757) in the local civil status offices in Poland are registered all marriages, including those based on the internal law of the Churches or the Religious Associations. Marriages contracted (on the basis of canon law marriages) subordinate the civil Polish laws and induce due to the same civil and law consequences as marriages contracted in the local civil status offices.*

The religious marriages may be contracted in the ten Churches and Religious Associations: Kościół Katolicki, Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny, Kościół Ewangelicko-Augsburski, Kościół Ewangelicko-Reformowany, Kościół Ewangelicko-Metodystyczny, Kościół Chrześcijan Baptystów, Kościół Adwentystów Dnia Siórego, Kościół Polskokatolicki, Związek Gmin Wyznaniowych Żydowskich, Kościół Starokatolicki Mariawitów, Kościół Zielonoświątkowy.

5. Natural increase of the population means the difference between the number of live births and deaths in a given period.

6. Infant is a child under the age of 1.

7. Data regarding migration of the population were compiled on the basis of information regarding the registration for permanent residence. This information does not include changes of address within the same gmina (town), with the exception of urban-rural gminas for which the division into urban and rural areas has been kept.

The inflow of the population includes registrations of arrivals for permanent residence, outflow – registrations of departures from permanent residence.

8. Rates concerning vital statistics and migration of the population according to territorial division were calculated as the ratio of the number of defined events to the number of population as of 30 VI:

- to 2009 - registered for permanent residence,
- since 2010 - de facto population (population actually residing).

DZIAŁ V RYNEK PRACY

Uwagi ogólne

1. Dane o **pracujących** dotyczą osób wykonujących pracę przynoszącą im zarobek lub dochód; do pracujących zalicza się:

- 1) osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy (umowa o pracę, powołanie, mianowanie, wybór lub stosunek służbowy);
- 2) pracodawców i pracujących na własny rachunek, a mianowicie:
 - a) właścicieli, współwłaścicieli i dzierżawców gospodarstw indywidualnych w rolnictwie (łącznie z pomagającymi członkami ich rodzin), z pewnymi wyłączeniami w latach 2005-2009; patrz ust. 5 na str. 139,
 - b) właścicieli i współwłaścicieli (łącznie z pomagającymi członkami ich rodzin; z wyłączeniem wspólników spółek, którzy nie pracują w spółce) podmiotów prowadzących działalność gospodarczą poza gospodarstwami indywidualnymi w rolnictwie,
 - c) inne osoby pracujące na własny rachunek, np. osoby wykonujące wolne zawody;
- 3) osoby wykonujące pracę nakładczą;
- 4) agentów;
- 5) członków spółdzielni produkcji rolniczej (rolniczych spółdzielni produkcyjnych i spółdzielni powstałych na ich bazie oraz spółdzielni kółek rolniczych);
- 6) duchownych pełniących obowiązki duszpasterskie.

2. Pełnozatrudnieni są to osoby zatrudnione w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym w danym zakładzie pracy lub na danym stanowisku pracy, w tym również osoby, które zgodnie z obowiązującymi przepisami pracują w skróconym czasie pracy, np. z tytułu warunków szkodliwych dla zdrowia lub przedłużonym czasie pracy, np. dozorczy mienia.

3. Niepełnozatrudnieni są to osoby, które zgodnie z umową o pracę pracują stale w niepełnym wymiarze czasu pracy. Niepełnozatrudnieni w głównym miejscu pracy są to osoby, które oświadczyły, że dany zakład jest ich głównym miejscem pracy.

4. Dane dotyczące **pracujących według stanu w dniu 31 XII** podano bez przeliczenia niepełnozatrudnionych na pełnozatrudnionych, przy przyjęciu zasady jednorazowego ujmowania tych osób w **głównym miejscu pracy**.

CHAPTER V LABOUR MARKET

General notes

1. Data regarding **employment** concern persons performing work providing earnings or income; and include:

- 1) employees hired on the basis of an employment contract (labour contract, posting, appointment, election or service relation);
- 2) employers and own-account workers, i.e.:
 - a) owners, co-owners, and leaseholders of private farms in agriculture (including contributing family workers), with some exceptions in 2005-2009; see item 5 on page 139,
 - b) owners and co-owners (including contributing family workers; excluding partners in companies who do not work in them) of entities conducting economic activity excluding private farms in agriculture,
 - c) other self-employed persons, e.g., persons practising learned professions;
- 3) outworkers;
- 4) agents;
- 5) members of agricultural production co-operatives (agricultural producers' co-operatives and cooperatives established on their basis as well as agricultural farmers' cooperatives);
- 6) clergy fulfilling priestly obligations.

2. Full-time paid employees are employed persons on a full-time basis, as defined by a given company or for a given position, as well as persons who, in accordance with regulations, work a shortened work-time period, e.g. due to hazardous conditions, or a longer work-time period, e.g. property caretaker.

3. Part-time paid employees are persons who, in accordance with labour contracts, regularly work on a part-time basis. Part-time paid employees in the main workplace are persons who declared that the given workplace is their main workplace.

4. Data concerning **employment as of 31 XII** are presented without converting part-time paid employees into full-time paid employees, each person being listed once according to **the main job**.

5. Dane dotyczące **pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie według stanu w dniu 31 XII** w latach 2005-2009 wyszacowano na podstawie wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2002 oraz Powszechnego Spisu Rolnego 2002 oraz od 2010 r. na podstawie Powszechnego Spisu Rolnego 2010.

Do pracujących w gospodarstwach indywidualnych zaliczono osoby pracujące w gospodarstwach prowadzących działalność rolniczą, przy czym:

- 1) w latach 2005-2009 nie zaliczono osób pracujących:
 - a) w gospodarstwach o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha produkujących **wyłącznie** na własne potrzeby,
 - b) w gospodarstwach o powierzchni użytków rolnych do 1 ha (łącznie z indywidualnymi właścicielami zwierząt gospodarskich nieposiadającymi użytków rolnych) produkujących **wyłącznie** lub **głównie** na własne potrzeby;
- 2) od 2010 r. ujęto wszystkich pracujących w tych gospodarstwach niezależnie od powierzchni użytków rolnych oraz przeznaczenia produkcji rolniczej (razem z produkującymi **wyłącznie** lub **głównie** na własne potrzeby).

6. Dane dotyczące **przeciętnego zatrudnienia** ujmują wyłącznie zatrudnionych na podstawie stosunku pracy. Informacje dotyczą pracowników pełnozatrudnionych oraz niepełnozatrudnionych w przeliczeniu na pełnozatrudnionych.

7. Dane o **bezrobotnych zarejestrowanych** obejmują osoby, które zgodnie z ustawą z dnia 20 IV 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, obowiązującą od 1 VI 2004 r. (jednolity tekst Dz. U. 2016, poz. 645, z późniejszymi zmianami), określone są jako bezrobotne.

Pod pojęciem **bezrobotnego** należy rozumieć osobę, która ukończyła 18 lat i nie osiągnęła wieku emerytalnego, jest osobą niezatrudnioną i niewykonującą innej pracy zarobkowej, zdolną i gotową do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy (bądź jeśli jest osobą niepełnosprawną – zdolną i gotową do podjęcia zatrudnienia co najmniej w połowie tego wymiaru czasu pracy), nieuczącą się w szkole, z wyjątkiem szkół dla dorosłych (lub przystępującą do egzaminu eksternistycznego z zakresu tej szkoły) lub szkół wyższych w systemie studiów niestacjonarnych, zarejestrowaną w właściwym dla miejsca zameldowania (stałego lub czasowego) powiatowym urzędzie pracy oraz poszukującą

5. Data concerning **employed persons on private farms in agriculture as of 31 XII** in 2005-2009 were estimated on the basis of the results of the Population and Housing Census as well as the Agricultural Census 2002 as well as since 2010 on the basis of the Agricultural Census 2010.

The following employed persons on private farms conducting agricultural activity are included in the group of employed persons on private farms, while:

- 1) in 2005-2009 are not included the following employed persons:
 - a) on farms with the area more than 1 ha of agricultural land producing **exclusively** for their own needs,
 - b) on farms with the area to 1 ha of agricultural land (including individual owners of livestock who do not possess agricultural land) producing **exclusively** or **mainly** for their own needs;
- 2) since 2010 are included the whole number of employed persons on those farms independently from area of agricultural land as well as from destination of agricultural output (including producing **exclusively** or **mainly** for their own needs).

6. Data concerning **average paid employment** include exclusively employees hired on the basis of an employment contract. Information concerns full- and part-time paid employees in terms of full-time paid employees.

7. Data regarding **registered unemployed persons** include persons who, in accordance with the Law dated 20 IV 2004 on Promoting Employment and Labour Market Institutions, in force since 1 VI 2004 (uniform text Journal of Laws 2016 item 645, with later amendments), are classified as unemployed.

An unemployed person is understood as a person who is at least 18 years and has not reached the retirement aged, is not employed and not performing any other kind of paid work who is capable of work and ready to take full-time employment obligatory for a given job or service (or in case he/she is a disabled person – capable and ready to take work comprising no less than a half of working time), not attending a school with the exception of schools for adults (or taking extra curriculum exam within the scope of this school programme exam) or tertiary schools in part-time programme, looking for employment or other kind of paid work and registered in a powiat labour office, appropriate for his/her permanent

zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej, z dodatkowymi wyłączeniami dotyczącymi źródeł dochodów, zapisanymi w ustawie.

8. Stopę bezrobocia rejestrowanego obliczono jako stosunek liczby bezrobotnych zarejestrowanych do liczby cywilnej ludności aktywnej zawodowo, tj. bez osób odbywających czynną służbę wojskową oraz pracowników jednostek budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego.

9. Informacje o wypadkach przy pracy obejmują wszystkie wypadki przy pracy, jak również wypadki traktowane na równi z wypadkami przy pracy, niezależnie od tego, czy wykazana została niezdolność do pracy. Informacje o wypadkach przy pracy w jednostkach budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego dotyczą tylko pracowników cywilnych.

Dane o wypadkach przy pracy, poza gospodarstwami indywidualnymi w rolnictwie, uzyskiwane są ze statystycznej karty wypadku przy pracy.

Za jeden wypadek przy pracy liczy się wypadek każdej pracującej osoby poszkodowanej w wypadku indywidualnym, jak również w wypadku zbiorowym.

10. Za wypadek przy pracy uważa się nagle zdarzenie wywołane przyczyną zewnętrzną, powodujące uraz lub śmierć, które nastąpiło w związku z pracą:

1) podczas lub w związku z wykonywaniem przez pracownika zwykłych czynności lub poleceń przełożonych oraz czynności na rzecz pracodawcy, nawet bez polecenia;

2) w czasie pozostawania pracownika w dyspozycji pracodawcy w drodze między siedzibą pracodawcy a miejscem wykonywania obowiązku wynikającego ze stosunku pracy.

Na równi z wypadkiem przy pracy, w zakresie uprawnienia do świadczeń określonych w ustawie o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, traktuje się wypadek, któremu pracownik uległ:

- 1) w czasie podróży służbowej;
- 2) podczas szkolenia w zakresie powszechnej samoobrony;
- 3) przy wykonywaniu zadań zleconych przez działające u pracodawcy organizacje związkowe.

stay, with additional provisions concerning the sources of income, included in the mentioned law.

8. The registered unemployment rate is calculated as the relation of the number of registered unemployed persons to the economically active civilian population, i.e., excluding persons in active military service as well as employees of budgetary entities conducting activity within the scope of national defence and public safety.

9. Information regarding accidents at work includes all accidents at work, as well as accidents treated equally to accidents at work, regardless of proved inability to work. Information regarding accidents at work in budgetary entities conducting activity within the scope of national defence and public safety concerns only civilian employees.

Data regarding accidents at work, excluding private farms in agriculture, are obtained from statistical reports of accidents at work.

Each accident, regardless whether the person injured was injured during an individual or mass accident, is counted as a single accident at work.

10. Accident at work is understood as a sudden event, caused by external reason which leads to injury or death, which happened in connection with work:

1) during or in connection with performance of ordinary activities or instructions by the employee and activities for the employers, even without instructions;

2) when the employee remains at the disposal of the employer on the way between the seat of the employer and the place of performing the duty, which is a result of work relations.

Every accident is treated equally to accident at work, as regards entitlement to benefits defined in the law on social insurance by virtue of accidents at work and occupational diseases if the employee had such accident:

- 1) during a business trip;
- 2) during a training within the scope of common self-defence;
- 3) at performing tasks ordered by trade union organizations functioning at the employer.

Za wypadek przy pracy uważa się również nagłe zdarzenie, powodujące uraz lub śmierć, które nastąpiło w okresie ubezpieczenia wypadkowego podczas:

1) uprawiania sportu w trakcie zawodów i treningów przez osobę pobierającą stypendium sportowe;

2) wykonywania odpłatnie pracy w czasie odbywania kary pozbawienia wolności lub tymczasowego aresztowania;

3) pełnienia mandatu posła lub senatora, pobierającego uposażenie;

4) sprawowania mandatu posła do Parlamentu Europejskiego wybranego w Rzeczypospolitej Polskiej;

5) odbywania – na podstawie skierowania wydanego przez powiatowy urząd pracy lub inny podmiot kierujący – szkolenia lub stażu związanego z pobieraniem przez absolwenta stypendium;

6) wykonywania przez członka rolniczej spółdzielni produkcyjnej, spółdzielni kółek rolniczych oraz przez inną osobę traktowaną na równi z członkiem spółdzielni pracy na rzecz tych spółdzielni;

7) wykonywania lub współpracy przy wykonywaniu pracy na podstawie umowy agencyjnej, umowy-zlecenia lub umowy o świadczenie usług;

8) wykonywania zwykłych czynności związanych z prowadzeniem lub współpracą przy prowadzeniu działalności pozarolniczej;

9) wykonywania przez osobę duchowną czynności religijnych lub czynności związanych z powierzonymi funkcjami duszpasterskimi lub zakonnymi;

10) odbywania zastępczych form służby wojskowej;

11) nauki w Krajowej Szkole Administracji Publicznej przez słuchaczy pobierających stypendium.

11. Za ciężki wypadek przy pracy uważa się wypadek, w wyniku którego nastąpiło ciężkie uszkodzenie ciała, a mianowicie: utrata wzroku, słuchu, mowy, zdolności płodzenia lub inne uszkodzenie ciała albo rozstrój zdrowia, naruszające podstawowe funkcje organizmu, a także choroba nieuleczalna lub zagrażająca życiu, trwała choroba psychiczna, trwała, całkowita lub znaczna niezdolność do pracy w zawodzie albo trwale poważne zeszpecenie lub zniekształcenie ciała.

12. Za śmiertelny wypadek przy pracy uważa się wypadek, w wyniku którego nastąpiła śmierć osoby poszkodowanej na miejscu wypadku lub w okresie 6 miesięcy od chwili wypadku.

Accident at work is also understood as a sudden incident, causing injury or death, which happened within the term of accident insurance during:

1) practising sports during competitions and trainings by a person receiving sport scholarship;

2) performance of paid work in the time of serving imprisonment sentences or temporary detentions;

3) carrying out a mandate by members of parliament or senate, who receive salaries;

4) serving the mandate of the European Parliament member elected in the Republic of Poland;

5) stay – on the basis of appointment issues by powiat labour office or other supervising entity – at a training or internship connected with a scholarship received by school-leavers;

6) performance of work, by members of agricultural producers' cooperatives, agricultural farmers' cooperatives and by other persons treated equally to members of cooperatives, for the benefit of these cooperatives;

7) performance or cooperation at performance of work on the basis of agency agreements, contracts of mandate or contracts of services;

8) performance of ordinary activities connected with conducting non-agricultural economic activities or cooperation at conducting them;

9) performance of religious activities or activities connected with entrusted pastoral or monastic functions by clergymen;

10) serving supplementary forms of military service;

11) education at the National School of Public Administration by students who receive scholarships.

11. A serious accident at work is an accident which results in serious bodily harm, i.e., loss of sight, hearing, speech, fertility, or which results in other bodily harm or in health-related problems, disrupting primary bodily functions, as well as which results in incurable and life-threatening diseases, permanent mental illness, a permanent, total or significant inability to work in the profession or in a permanent significant disfigurement or distortion of the body.

12. A fatal accident at work is an accident during which the person injured dies at the site of the accident or within a period of 6 months from the date of the accident.

13. Wypadki przy pracy klasyfikuje się m.in. według **wydarzeń** je powodujących (określających rodzaj kontaktu człowieka z czynnikiem, który spowodował wypadek) oraz **przyczyn** wypadków (wszelkich braków i nieprawidłowości związanych z czynnikami materialnymi, z organizacją pracy, z nieprawidłowym zachowaniem się pracownika). Każdy wypadek przy pracy jest wynikiem jednego wydarzenia, ale najczęściej kilku przyczyn, w związku z tym suma przyczyn jest większa od ogólnej liczby wypadków. Wydarzenia powodujące urazy od 2005 r. są grupowane zgodnie z zaleceniami EUROSTAT-u.

14. Informacje o **zatrudnionych w warunkach zagrożenia** czynnikami szkodliwymi dla zdrowia opracowano na podstawie sprawozdań; przy czym:

1) dane obejmują zatrudnionych w podmiotach zaliczanych do sekcji: rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo (bez gospodarstw indywidualnych w rolnictwie, łowiectwa i pozyskiwania zwierząt łownych, włączając działalność usługową oraz rybołówstwa w wodach morskich); górnictwo i wydobywanie; przetwórstwo przemysłowe; wytworzenie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych; dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją; budownictwo (bez realizacji projektów budowlanych związanych ze wznoszeniem budynków); handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle; transport i gospodarka magazynowa; informacja i komunikacja (bez działalności związanej z produkcją filmów, nagrań wideo, programów telewizyjnych, nagrań dźwiękowych i muzycznych oraz pozostałej działalności usługowej w zakresie informacji); działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (w zakresie badań naukowych i prac rozwojowych oraz działalności weterynaryjnej); działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca (w zakresie wynajmu i dzierżawy, działalności organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych oraz pozostałej działalności usługowej w zakresie rezerwacji i działalności z nią związane oraz pozostałego sprzętania); edukacja (w zakresie szkół wyższych); opieka zdrowotna i pomoc społeczna (w zakresie opieki zdrowotnej); pozostała działalność usługowa (w zakresie naprawy i konserwacji komputerów i artykułów użytku osobistego i domowego);

13. *Accidents at work are classified, i.e., according to **contact-mode of injury** which directly cause them (describing the type of contact of the person injured with the factor which caused the accident) as well as according to their **causes** (all short-comings and irregularities connected with material factors, organization of work, incorrect employee action). Each accident at work is the result of a single event, but frequently the result of several causes, thus the sum of causes is greater than the total number of accidents. Contact-mode of injury since 2005 are grouping according to the EUROSTAT recommendation.*

14. *Information regarding **persons working in hazardous conditions** i.e., with substances hazardous to health is compiled on the basis of reports::*

1) *data concern persons employed by entities included in the sections: agriculture, forestry and fishing (excluding private farms in agriculture, hunting, trapping and related service activities as well as marine fishing); mining and quarrying; manufacturing; electricity, gas, steam and air conditioning supply; water supply; sewerage, waste management and remediation activities; construction (excluding development of building projects); wholesale and retail trade; repair of motor vehicles and motorcycles; transportation and storage; information and communication (excluding motion picture, video and television programme production, sound recording and music publishing activities as well as other information service activities); professional, scientific and technical activities (in the scope of scientific research and development as well as veterinary activities); administrative and support service activities (in the scope of rental and leasing activities, travel agency, tour operator as well as other reservation service and related activities and other cleaning activities); education (only tertiary education); human health and social work activities (in the scope of human health activities); other service activities (in the scope of repair of computers and personal and household goods);*

2) dane dotyczą osób narażonych na działanie czynników związanych: ze środowiskiem pracy (substancje chemiczne, przemysłowe pyły zwłókniające, hałas, wibracje, gorący lub zimny mikroklimat itp.), z uciążliwością pracy (wymuszona pozycja ciała, nadmierne obciążenie fizyczne itp.) oraz z czynnikami mechanicznymi związanymi z maszynami szczególnie niebezpiecznymi;

3) do obliczenia wskaźnika na 1000 zatrudnionych przyjęto liczbę zatrudnionych na podstawie stosunku pracy według stanu w dniu 31 XII z roku badanego.

15. Ocena ryzyka zawodowego to kompleksowe oszacowanie kombinacji prawdopodobieństwa wystąpienia urazu ciała lub pogorszenia stanu zdrowia i ich ciężkości, w sytuacji zagrożenia, dokonywane w celu wyboru właściwych środków bezpieczeństwa.

16. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia (nominalne) przypadające na 1 zatrudnionego obliczono przyjmując:

- wynagrodzenia osobowe, bez wynagrodzeń osób wykonujących pracę nakładczą oraz uczniów, a także osób zatrudnionych za granicą,
- wypłaty z tytułu udziału w zysku i w nadwyżce bilansowej w spółdzielniach,
- dodatkowe wynagrodzenia roczne dla pracowników jednostek sfery budżetowej,
- honoraria wypłacone niektórym grupom pracowników za prace wynikające z umowy o pracę, np. dziennikarzom, realizatorom filmów, programów radiowych i telewizyjnych.

17. Dane o przeciętnych miesięcznych wynagrodzeniach brutto przypadających na 1 zatrudnionego obejmują zaliczki na poczet podatku dochodowego od osób fizycznych oraz składki na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne (emerytalne, rentowe i chorobowe) płacone przez ubezpieczonego pracownika, wprowadzone z dniem 1 I 1999 r. zgodnie z ustawą z dnia 13 X 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. Nr 137, poz. 887, z późniejszymi zmianami).

2) data concern persons exposed to factors connected with the work environment (chemical substances, fibrosis inducing industrial dusts, noise, vibrations, hot or cold microclimates, etc.), strenuous work conditions (forced body positioning, excessive physical exertion, etc.) as well as mechanical factors connected with particularly dangerous machinery;

3) the number of employees hired on the basis of an employment contract as of 31 XII from the surveyed year was assumed in calculating the ratio per 1000 paid employees.

15. Evaluation of occupational risk is a complex estimation of possibility combination of bodily injury occurrence or health status worsening as well as seriousness of these events, in threatening situation. It is done in order to choose appropriate means for ensuring safety.

16. The average monthly (nominal) wages and salaries per paid employee were calculated assuming:

- personal wages and salaries, excluding wages and salaries of persons engaged in outwork as well as apprentices and persons employed abroad,
- payments from profit and balance surplus in cooperatives,
- annual extra wages and salaries for employees of budgetary sphere entities,
- fees paid to selected groups of employees for performing work in accordance with a labour contract, e.g., to journalists, film producers, radio and television programme producers.

17. Data regarding the average monthly gross wages and salaries per paid employee include deductions for personal income tax and contributions to compulsory social security (retirement, pension and illness) paid by insured employee, introduced on 1 I 1999, in accordance with the Law on the Social Security System, dated 13 X 1998 (Journal of Laws No. 137, item 887, with later amendments).

DZIAŁ VI INFRASTRUKTURA KOMUNALNA. MIESZKANIA

Uwagi ogólne

Infrastruktura komunalna

1. Informacje o sieci wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej obejmują sieć obsługującą gospodarstwa domowe i innych użytkowników.

Informacje o **długości sieci wodociągowej i gazowej** dotyczą sieci rozdzielczej bez przyłączy prowadzących do budynków mieszkalnych i innych obiektów. Ponadto informacje o sieci gazowej uwzględniają dane o sieci przesyłowej.

Dane o **długości sieci kanalizacyjnej**, oprócz przewodów ulicznych uwzględniają kolektory, tj. przewody odbierające ścieki z sieci ulicznej; nie uwzględniają natomiast kanałów przeznaczonych wyłącznie do odprowadzania wód opadowych.

Przez **przyłącza wodociągowe, kanalizacyjne i gazowe** prowadzące do budynków mieszkalnych (łącznie z budynkami zbiorowego zamieszkania, jak np.: hotele pracownicze, domy studenckie i internaty, domy opieki społecznej) rozumie się odgałęzienia łączące poszczególne budynki z siecią rozdzielczą lub w przypadku kanalizacji – z siecią ogólnospławną.

2. Dane o **korzystających z wodociągu i kanalizacji** obejmują ludność zamieszkałą w budynkach mieszkalnych dołączonych do określonej sieci.

Dane o **korzystających z gazu** dotyczą ludności w mieszkaniach wyposażonych w instalację gazu z sieci.

Dane o ludności korzystającej z wodociągu, kanalizacji i gazu obejmują również ludność w budynkach zbiorowego zamieszkania.

3. Dane o **liczbie odbiorców i zużyciu energii elektrycznej** dotyczą gospodarstw domowych w miastach, od 2005 r. obejmują gospodarstwa domowe, których głównym źródłem utrzymania jest dochód z użytkowanego gospodarstwa indywidualnego w rolnictwie.

Dane o **liczbie odbiorców gazu** podano łącznie z odbiorcami korzystającymi z gazomierzy zbiorczych.

Dane o **zużyciu gazu** odnoszą się do wszystkich gospodarstw domowych.

Zużycie energii elektrycznej i gazu z sieci w gospodarstwach domowych ustala się na podstawie zaliczkowego systemu opłat.

CHAPTER VI MUNICIPAL INFRASTRUCTURE. DWELLINGS

General notes

Municipal infrastructure

1. Information regarding the length of the water supply, the sewerage systems and gas supply system includes systems servicing households and others.

Information regarding the **length of the water supply and gas supply network** concerns distribution network excluding connections leading to residential buildings and other constructions. Moreover information regarding gas supply network includes data on the transmission (main) network.

Data regarding the **length of the sewerage network**, apart from street conduits, include collectors, i.e., conduits receiving sewerage from the street network; while they do not include sewers designed exclusively for draining run-off.

Water supply, sewerage and gas supply connections leading to residential buildings (including buildings with multiple residents, e.g.: employee boarding houses, student dormitories and boarding schools, social welfare homes) are understood as branches linking individual buildings with the distribution system or, in case of the sewerage system – with the main drainage system.

2. Data regarding the **users of water supply systems and sewerage systems** include the population living in residential buildings connected to a defined system.

Data regarding the **gas users** concern the population in dwellings equipped with gas installations connected to the gas supply system.

Data regarding the population connected to the water supply system, the sewerage system and the gas supply system also include the population in collective accommodation facilities.

3. Data regarding the **number of consumers and the consumption of electricity**, concern households of urban areas, from 2005 include households, in which the main source of maintenance is income from a private farm in agriculture.

Data regarding the **number of consumers using gas from gas supply** include consumers using collective gas-meters.

Data regarding the **consumption of gas from gas supply**, concern all the households.

The **consumption of electricity and gas from the gas supply system** in households is established on the basis of an estimated system of payments.

4. Dane o **odpadach komunalnych** dotyczą odpadów powstających w gospodarstwach domowych, z wyłączeniem pojazdów wycofanych z eksploatacji, a także odpadów niezawierających odpadów niebezpiecznych pochodzących od innych wytwórców odpadów, które ze względu na swój charakter lub skład są podobne do odpadów powstających w gospodarstwach domowych.

Mieszkania

1. Informacje o **zasobach mieszkaniowych i mieszkaniach oddanych do użytkowania** dotyczą mieszkań, a także izb i powierzchni użytkowej w tych mieszkaniach, znajdujących się w budynkach mieszkalnych i niemieszkalnych. Dane nie obejmują lokali zbiorowego zamieszkania (hoteli pracowniczych, domów studenckich, internatów, domów opieki społecznej i in.) i pomieszczeń nie-przeznaczonych na cele mieszkalne, a z różnych względów zamieszkałych (pomieszczeń inwentarskich, barakowozów, statków, wagonów i in.).

Mieszkanie jest to lokal składający się z jednej lub kilku izb łącznie z pomieszczeniami pomocniczymi, wybudowany lub przebudowany dla celów mieszkalnych, konstrukcyjnie wydzielony (trwałymi ścianami) w obrębie budynku, do którego to lokalu prowadzi niezależne wejście z klatki schodowej, ogólnego korytarza, wspólnej sieni bądź bezpośrednio z ulicy, podwórza lub ogrodu.

Izba jest to pomieszczenie w mieszkaniu oddzielone od innych pomieszczeń stałymi ścianami, o powierzchni co najmniej 4 m², z bezpośrednim oświetleniem dziennym, tj. oknem lub oszklonymi drzwiami w ścianie zewnętrznej budynku. Za izbę uważa się zarówno pokój, jak i kuchnię — jeżeli odpowiada warunkom określonym w definicji.

Dane o **liczbie izb w mieszkaniach** uwzględniają także izby użytkowane wyłącznie do prowadzenia działalności gospodarczej, jeżeli izby te znajdowały się w obrębie mieszkania konstrukcyjnego i nie miały dodatkowego, oddzielnego wejścia z ulicy, podwórza lub z ogólnie dostępnej części budynku.

Powierzchnia użytkowa mieszkania jest to łączna powierzchnia pokoi, kuchni, przed-pokoi, łazienek i wszystkich innych pomieszczeń wchodzących w skład mieszkania.

4. Data on **municipal waste** concern waste generated in households, excluding end-of-life vehicles and waste not containing hazardous waste originating from other producers of waste, which because of its character or composition is similar to waste from households.

Dwellings

1. Information regarding **dwelling stocks and completed dwellings** concerns dwellings, as well as rooms and the useful floor area in these dwellings, located in residential and non-residential buildings. Data do not include collective accommodation facilities (employee hostels, student dormitories and boarding schools, social welfare homes and others) and spaces not designed for residential purposes, but which for various reasons are inhabited (animal accommodations, caravans, ships, wagons and others).

A dwelling is a premise comprising one or several rooms including auxiliary spaces, built or remodelled for residential purposes, structurally separated (by permanent walls) within a building, into which a separate access leads from a staircase, passage, common hall or directly from the street, courtyard or garden.

A room is a space in a dwelling separated from other spaces by permanent walls, with an area of at least 4 m², with direct day lighting, i.e., with a window or door containing a glass element in an external wall of the building. A kitchen area is treated as a room if it meets the conditions described in the definition.

Data regarding the **number of rooms in dwellings** also include rooms used exclusively for conducting economic activity, if these rooms are located within a construction of dwelling and do not have an additional, separate access from the street, courtyard or from a common space in the building.

The useful floor area of a dwelling is the total useful floor area of the rooms, kitchen, foyers, bathrooms, and all other spaces comprising the dwelling.

2. Dane o zasobach mieszkaniowych opracowano na podstawie bilansu zasobów mieszkaniowych według stanu w dniu 31 XII 2016 r.

3. Informacje o mieszkaniach oddanych do użytkowania oraz mieszkaniach, których budowę rozpoczęto dotyczą mieszkań w budynkach nowo wybudowanych i rozbudowanych (w części stanowiącej rozbudowę) oraz uzyskanych w wyniku przebudowy pomieszczeń niemieszkalnych.

4. Podziału na mieszkania w budynkach spółdzielni mieszkaniowych, indywidualnych (tj. realizowanych przez osoby fizyczne, fundacje, kościoły i związki wyznaniowe) oraz realizowanych z przeznaczeniem na sprzedaż lub wynajem dokonano na podstawie sposobu finansowania budowy lub przeznaczenia mieszkań.

5. Informacje o budownictwie spółdzielni mieszkaniowych dotyczą mieszkań oddanych do użytkowania przez wszystkie typy spółdzielni, łącznie z jednorodzinym budownictwem spółdzielczym.

2. Data regarding dwelling stocks have been compiled on the basis of the balance of dwelling stocks, as of 31 XII 2016.

3. Information regarding completed dwellings, as well as dwellings which construction has started concerns dwellings in newly built and expanded buildings (the enlarged portion) as well as dwellings obtained as a result of adapting non-residential spaces.

4. The division of dwellings into buildings of housing cooperatives, private buildings (i.e., realized by natural persons, foundations, churches and religious associations) as well as dwellings realized for sale or rent was made on the basis of the way of construction financing or dwellings designing.

5. Information regarding housing cooperative construction concerns dwellings completed by all types of cooperatives, including single-family cooperative construction.

DZIAŁ VII EDUKACJA I WYCHOWANIE

Uwagi ogólne

1. System edukacji w Polsce funkcjonuje zgodnie z ustawą z dnia 7 IX 1991 r. o systemie oświaty (tekst jednolity Dz. U. 2016 poz. 1943, z późniejszymi zmianami) oraz ustawą z dnia 27 VII 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym (tekst jednolity Dz. U. 2016 poz. 1842, z późniejszymi zmianami).

2. Prezentowane dane obejmują:

- 1) placówki wychowania przedszkolnego, tj. przedszkola (łącznie ze specjalnymi), oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych oraz od roku szkolnego 2008/09 – zespoły wychowania przedszkolnego i punkty przedszkolne; od roku szkolnego 2004/05 dzieci 6-letnie są objęte obowiązkiem odbycia rocznego przygotowania przedszkolnego w placówkach wychowania przedszkolnego (w latach szkolnych 2011/12–2015/16 dotyczyło to dzieci 5-letnich);
- 2) szkoły dla dzieci i młodzieży oraz dla dorosłych:
 - od roku szkolnego 1999/2000 6-letnie szkoły podstawowe oraz 3-letnie gimnazja, w których nauka jest obowiązkowa; w latach szkolnych 2009/10–2013/14 oraz w roku szkolnym 2016/17 dzieci 6-letnie na wniosek rodziców mogą rozpocząć naukę w I klasie szkoły podstawowej; w roku szkolnym 2014/15 obowiązkiem szkolnym zostały objęte dzieci 6-letnie urodzone w pierwszej połowie 2008 r., a w roku szkolnym 2015/16 dzieci 6-letnie urodzone w 2009 r. oraz dzieci 7-letnie urodzone w drugiej połowie 2008 r. Dzieci urodzone w 2009 r., które w roku szkolnym 2015/16 rozpoczęły naukę w I klasie szkoły podstawowej, w roku szkolnym 2016/17 mogą kontynuować naukę w I klasie; w roku szkolnym 2016/17 obowiązkiem szkolnym objęto dzieci 7-letnie;
 - od roku szkolnego 2002/03 szkoły ponadgimnazjalne;
 - szkoły policealne;
 - szkoły wyższe (łącznie ze szkołami resortu obrony narodowej oraz spraw wewnętrznych i administracji).

CHAPTER VII EDUCATION

General notes

1. The educational system in Poland functions according to the Education System Law dated 7 IX 1991 (uniform text Journal of Laws 2016 item 1943, with later amendments) and the Higher Education Law dated 27 VII 2005 (uniform text Journal of Laws 2016 item 1842, with later amendments).

2. The presented data include:

- 1) pre-primary education establishments, i.e. nursery schools (including special nursery schools), pre-primary sections of primary schools and since the 2008/09 school year pre-primary education groups and pre-primary points; since the 2004/05 school year an obligatory 1 year pre-primary education has been introduced in pre-primary education establishments for children at the age of 6 (in the school years 2011/12—2015/16 it concerned children at the age of 5);
- 2) schools for children, youth and adults:
 - since the 1999/2000 school year, 6-year primary schools and 3-year lower secondary schools, where education is obligatory; in the school year 2009/10–2013/14 and in the 2016/17 school year children at the age of 6, at the request of parents, have been allowed to start education in the first class of primary school; in the 2014/15 school year, the first class of primary school has been obligatory for children at the age of 6 born in the first half of 2008 and in the 2015/16 school year for children at the age of 6 born in 2009, and children born in the second half of 2008 (at the age of 7). Children born in 2009, who joined first class of primary education in the 2015/16 school year, are allowed to continue their education in the first class in the 2016/17 school year; in the 2016/17 school year children at the age of 7 have been subjected to obligatory education.
 - since the 2002/03 school year upper secondary schools;
 - post-secondary schools;
 - higher education institutions (including academies of the Ministry of National Defence and the Ministry of the Interior and Administration).

3. Dane obejmują szkoły i placówki prowadzone przez jednostki administracji centralnej (rządowej), jednostki samorządu terytorialnego (gminy, powiaty i województwa) oraz inne osoby prawne i fizyczne.

4. Szkoły (z wyjątkiem szkół wyższych) i placówki mogą być publiczne, niepubliczne oraz niepubliczne o uprawnieniach szkół publicznych. Szkoła niepubliczna może uzyskać uprawnienia szkoły publicznej, jeżeli realizuje minimum programowe oraz stosuje zasady klasyfikowania i promowania uczniów ustalone przez Ministra Edukacji Narodowej, umożliwiające uzyskanie świadectw lub dyplomów państwowych. Jednostki administracji centralnej (rządowej) i jednostki samorządu terytorialnego mogą prowadzić tylko szkoły publiczne. Szkoły podstawowe i gimnazja mogą być tylko publiczne lub niepubliczne o uprawnieniach szkół publicznych.

Szkoły wyższe mogą być publiczne i niepubliczne; uczelnie niepubliczne tworzone są na podstawie zezwolenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

5. Szkoły dla dzieci i młodzieży (łącznie ze specjalnymi) obejmują:

- 1) szkoły podstawowe, w tym szkoły sportowe i mistrzostwa sportowego (bez szkół specjalnych), szkoły filialne (bez szkół specjalnych), szkoły artystyczne niedające uprawnień zawodowych (bez szkół specjalnych), realizujące jednocześnie program szkoły podstawowej;
- 2) gimnazja, w tym szkoły sportowe i mistrzostwa sportowego (bez szkół specjalnych);
- 3) 3-letnie szkoły specjalne przysposabiające do pracy;
- 4) 2–3-letnie zasadnicze szkoły zawodowe;
- 5) 3-letnie licea ogólnokształcące, w tym szkoły sportowe i mistrzostwa sportowego (bez szkół specjalnych);
- 6) 4-letnie technika;
- 7) ogólnokształcące szkoły artystyczne dające uprawnienia zawodowe (bez szkół specjalnych), które prezentuje się z wyłączeniem szkół realizujących wyłącznie kształcenie artystyczne.

3. Data include schools and establishments managed by central (government) administration units and local government units (gminas, powiats and voivodships), as well as by other legal and private persons.

4. Schools (with the exception of higher education institutions) and establishments can be public, non-public and non-public with the competence of a public school. A non-public school can obtain the competence of a public school, if it implements the minimum programme as well as applies the principles of classifying and promoting pupils and students as established by the Minister of National Education, allowing students to obtain state certificates or diplomas. Central (government) administration units and local government units can administer public schools only. Primary schools and lower secondary schools can be public schools or non-public schools with the competence of public schools only.

Tertiary education can be public and non-public; non-public higher education institutions are established on the basis of a permit of the Minister of Science and Higher Education.

5. Schools for children and youth (including special schools) include:

- 1) primary schools, of which sports schools and athletic schools (excluding special schools), branch schools (excluding special schools), art schools not leading to professional certification (excluding special schools) simultaneously conducting a primary school programme;
- 2) lower secondary schools, of which sports schools and athletic schools (excluding special schools);
- 3) 3-year special job-training schools;
- 4) 2–3-year basic vocational schools;
- 5) 3-year general secondary schools, of which sports schools and athletic schools (excluding special schools);
- 6) 4-year technical secondary schools;
- 7) general art schools leading to professional certification (excluding special schools), excluding schools providing art education only.

6. W roku szkolnym 2012/13 zakończono nabór do niektórych typów szkół ponadgimnazjalnych funkcjonujących w latach szkolnych:

- 2002/03–2013/14 – 3-letnich liceów profilowanych,
- 2004/05–2013/14 – 2-letnich uzupełniających liceów ogólnokształcących i 3-letnich techników uzupełniających dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych.

7. Szkoły policealne – kształcące w formie dziennej, wieczorowej i zaocznej – obejmują:

- 1) szkoły policealne (1-, 1,5- lub 2-letnie), łącznie ze specjalnymi:
- 2) kolegia pracowników służb społecznych (3-letnie) – od roku szkolnego 2005/06;
- 3) funkcjonujące w latach szkolnych:
 - 1990/91–2015/16 nauczycielskie kolegia języków obcych (3-letnie),
 - 1991/92–2015/16 kolegia nauczycielskie (3-letnie), w których absolwentom nie nadawano tytułu licencjata.

8. Szkoły wyższe realizują kształcenie w formie studiów stacjonarnych i niestacjonarnych. Informacje z zakresu szkół wyższych:

- 1) do roku szkolnego 2015/16 prezentowano łącznie z nauczycielskimi kolegiami języków obcych i kolegiami nauczycielskimi, w których absolwentom nadawano tytuł licencjata;
- 2) obejmują cudzoziemców studiujących w Polsce;
- 3) nie obejmują Polaków studiujących za granicą.

9. Szkoły dla dorosłych – kształcące w formie stacjonarnej, zaocznej i na odległość – obejmują:

- 1) szkoły podstawowe dla dorosłych;
- 2) gimnazja dla dorosłych;
- 3) licea ogólnokształcące dla dorosłych;
- 4) funkcjonujące w latach szkolnych:
 - 2002/03–2014/15 – 2–3-letnie zasadnicze szkoły dla dorosłych oraz 3-letnie licea profilowane dla dorosłych,
 - 2004/05–2013/14 – 2-letnie uzupełniające licea ogólnokształcące dla dorosłych dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych,
 - 2004/05–2015/16 – 3-letnie technika uzupełniające dla dorosłych na podbudowie programowej zasadniczej szkoły zawodowej,
 - do roku szkolnego 2015/16 – 4-letnie technika dla dorosłych.

6. *Since the 2012/13 school year recruitment has been terminated in some types of upper secondary schools, which were functioning in the period of:*

- 2002/03–2013/14 – 3-year specialized secondary schools,
- 2004/05–2013/14 – 2-year supplementary general secondary schools and 3-year supplementary technical secondary schools for graduates of basic vocational schools.

7. Post-secondary schools – educating in day, evening and weekend form – include:

- 1) post-secondary schools (1-, 1,5- or 2-year), including special schools;
- 2) colleges of social work (3-year) – since the 2005/06 school year;
- 3) functioning in the school years:
 - 1990/91 – 2015/16 foreign language teacher training colleges (3-year),
 - 1991/92 – 2015/16 teacher training colleges (3-year), in which graduates did not receive the title of licentiate.

8. Tertiary education (university level) includes full-time and part-time programmes. Data regarding tertiary education :

- 1) until 2015/16 academic year include foreign language teacher training colleges and teacher training colleges in which graduates received the title of licentiate;
- 2) include foreigners studying in Poland;
- 3) do not include Poles studying abroad.

9. Schools for adults – educating in full-time, in weekend and in distance form – include:

- 1) primary schools for adults;
- 2) lower secondary schools for adults;
- 3) general secondary schools for adults;
- 4) functioning in the school year:
 - 2002/03–2014/15 – 2–3-year basic vocational schools for adults and 3-year specialized secondary schools for adults,
 - 2004/05–2013/14 – 2-year supplementary secondary schools for adults for graduates of basic vocational schools,
 - 2004/05–2015/16 – 3-year supplementary technical schools for adults based on the programme of basic vocational school,
 - until 2015/16 school year – 4-year technical secondary schools for adults.

11. Szkoły specjalne organizowane są dla dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym dla młodzieży niepełnosprawnej. Kształcenie może być realizowane w systemie szkolnym lub w formie indywidualnej. Kształcenie specjalne odbywa się w szkołach ogólnodostępnych (w których tworzone są oddziały specjalne lub klasy integracyjne i ogólnodostępne), w funkcjonujących samodzielnie szkołach specjalnych oraz w specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych, innych placówkach oświatowo-wychowawczych lub w placówkach wykonujących działalność leczniczą (łącznie z zakładami lecznictwa uzdrowiskowego).

12. Dane dotyczące:

- 1) wychowania przedszkolnego, szkół (poza szkołami wyższymi) oraz od roku szkolnego 2008/09 – specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych, młodzieżowych ośrodków wychowawczych, młodzieżowych ośrodków socjoterapii, ośrodków rewalidacyjno-wychowawczych, wychowania pozaszkolnego oraz internatów i burs podano według stanu na początku roku szkolnego; dane o absolwentach – na koniec roku szkolnego;
- 2) szkół wyższych – prezentuje się w dniu 30 XI, według rzeczywistego położenia zamiejscowych jednostek organizacyjnych (bez zamiejscowych jednostek organizacyjnych działających za granicą); studenci są wykazywani tyle razy, na ilu kierunkach studiują; dane o absolwentach dotyczą liczby wydanych dyplomów ukończenia studiów wyższych. Absolwenci wykazani są z poprzedniego roku akademickiego.

13. Absolwenci eksterni występują wyłącznie w szkołach policealnych i w szkołach dla dorosłych.

14. Prezentowane informacje, z wyjątkiem danych o szkołach wyższych, od roku szkolnego 2007/08 (a w przypadku absolwentów – od roku szkolnego 2006/07) opracowano na podstawie systemu informacji oświatowej administrowanego przez Ministerstwo Edukacji Narodowej.

11. Special schools are organised for disabled children and youth with special educational needs. Education may be conducted within the school system or individually. Education occurs in main-stream schools (in which special or integrational and mainstream sections are established), in special schools operating independently, as well as in special educational care centres, other educational institutions or in the units performing health care activities (including health resorts treatment).

12. Data regarding:

- 1) pre-primary education, schools (excluding higher education institutions) as well as since the 2008/09 school year – special education care centres, youth education centres, youth social therapy centres and rehabilitation-education centres, extracurricular education as well as boarding schools and dormitories concern the beginning of the school year; data concerning graduates – the end of the school year;
- 2) tertiary education are presented as of 30 XI, by actual location of the organisational units (excluding organisational units operating abroad); students are indicated correspondingly on the number of fields of education which they study; data regarding graduates concern the number of diplomas issued at the end of studies. Graduates are shown from the previous academic year.

13. Extramural graduates occur only in post-secondary schools and schools for adults.

14 The information presented, excluding the data on higher education institutions, since the 2007/08 school year (in the case of graduates – since the 2006/07 school year) has been completed on the basis of the Educational Information System administered by the Ministry of National Education.

DZIAŁ VIII OCHRONA ZDROWIA I OPIEKA SPOŁECZNA

Uwagi ogólne

1. Dane o ochronie zdrowia - jeśli nie zaznaczono inaczej – podaje się łącznie z danymi o placówkach podległych resortom obrony narodowej i spraw wewnętrznych i administracji oraz do 2011 r. - Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego; z wyłączeniem ochrony zdrowia w zakładach karnych.

2. Ustawa z dnia 15 IV 2011 r. o działalności leczniczej (jednolity tekst Dz.U. 2016 poz. 1638) z późniejszymi zmianami, która zastąpiła ustawę o zakładach opieki zdrowotnej określa m.in. zasady wykonywania działalności leczniczej oraz zasady funkcjonowania placówek leczniczych.

Prezentowane w dziale dane dotyczą placówek (do 2011 r. - zakłady opieki zdrowotnej) wykonujących działalność leczniczą w zakresie:

a) ambulatoryjnej opieki zdrowotnej

(przychodnie łącznie z: ośrodkami zdrowia, poradniami, ambulatoriami i izbami chorych oraz zakładami badań diagnostycznych i medycznymi laboratoriami diagnostycznymi),

b) stacjonarnej opieki zdrowotnej

(szpitale – ogólne, psychiatryczne i uzdrowiskowe, zakłady opiekuńczo-lecznicze i pielęgnacyjno-opiekuńcze, hospicja, ośrodki leczenia odwykowego, ośrodki rehabilitacyjne dla narkomanów, regionalne ośrodki psychiatrii sądowej, sanatoria).

Na mocy wymienionej ustawy działalność lecznicza może być też wykonywana przez praktyki zawodowe (indywidualne lub grupowe) – lekarzy, lekarzy dentyistów oraz pielęgniarów lub położnych.

3. Dane o **pracownikach medycznych** dotyczą pracujących w: placówkach wykonujących działalność leczniczą, praktykach zawodowych – od 2006 r., aptekach oraz od 2005 r. domach i zakładach pomocy społecznej, żłobkach i klubach dziecięcych.

Dane dotyczą pracujących bezpośrednio z pacjentem, tj. bez osób, dla których głównym miejscem pracy jest uczelnia, jednostka administracji państwowej, samorządu terytorialnego lub NFZ.

CHAPTER VIII HEALTH CARE AND SOCIAL WELFARE

General notes

1. *The data concerning health care – unless otherwise stated – are given including health care units subordinated to the Ministry of National Defence, the Ministry of the Interior and Administration and until 2011 - the Internal Security Agency; excluding health care in prisons.*

2. *The Law on Health Care Activities, dated 15 IV 2011 (uniform text Journal of Laws 2016 item 1638) with later amendments, replacing the Law on Care Health Facilities specifies, among others, the rules of performing health care activities and of the functioning of health care units.*

Presented in the section data (for 2011 - health care institutions) performing medical activities in the following areas:

a) *out-patient health care*

(out-patients departments including: health centres, clinics, ambulatory departments and infirmaries, diagnostic facilities and medical diagnostic laboratories),

b) *in-patient health care*

(hospitals – general, psychiatric and health resorts, chronic medical care homes, nursing homes, hospices, detoxification centres addiction recovery centres, regional centres of forensic psychiatry and sanatoria).

Under that law, health care activity can be carried out also by professional practices (individual or group) - doctors, dentists and nurses or midwives.

3. *Data regarding medical personnel concerns persons employed in: units engaged health care activities, professional practices – since 2006, pharmacies, and since 2005 social welfare homes and facilities, nurseries and children's clubs.*

Data concern working directly with a patient, i.e., excluding persons for whom the primary workplace is university, units of state or local self-government administration and National Health Fund.

Dane obejmują osoby pracujące w wymiarze pełnego etatu, w wymiarze godzin przekraczającym pełny etat oraz w niepełnym wymiarze godzin w stosunku do czasu pracy określonego obowiązującymi przepisami dla danego rodzaju pracy, w przypadku jeśli ta praca ma dla nich charakter podstawowy, łącznie z osobami odbywającymi staż. Osoby te niezależnie od wymiaru czasu pracy są liczone raz.

4. Dane o łóżkach w placówkach stacjonarnej opieki zdrowotnej dotyczą łóżek znajdujących się stale w salach dla chorych, zajętych przez chorych lub przygotowanych na ich przyjęcie.

Dane o szpitalach obejmują placówki medyczne, które do 2011 r. były traktowane jako filie.

Dane dotyczące stacjonarnej opieki zdrowotnej nie obejmują opieki dziennej.

Dane o **łóżkach w szpitalach ogólnych** nie obejmują miejsc dziennych na oddziałach szpitalnych oraz do 2007 r. miejsc (łóżek i inkubatorów) dla noworodków.

Dane o łóżkach na oddziałach:

- chirurgicznych obejmują chirurgię ogólną, dziecięcą, szcękową, urazowo-ortopedyczną, neurochirurgię, kardiochirurgię, a także urologię,
- zakaźnych obejmują łóżka na oddziałach obserwacyjno-zakaźnych,
- psychiatrycznych - łóżka na oddziałach leczenia uzależnień,
- gruźlicy i chorób płuc - łóżka na oddziałach pulmonologicznych.

5. Porady udzielone przez lekarzy i lekarzy dentyistów w zakresie ambulatoryjnej opieki zdrowotnej podano łącznie z badaniami profilaktycznymi oraz z poradami lekarskimi udzielonymi w izbach przyjęć szpitali ogólnych i orzeczeniami wojskowych komisji lekarskich.

6. Dane o aptekach ogólnodostępnych nie obejmują aptek działających w strukturze i na potrzeby szpitali.

Punkty apteczne są to ogólnodostępne punkty sprzedaży leków gotowych, których asortyment jest ściśle określony i są głównie usytuowane na terenach wiejskich.

7. Zakłady opiekuńczo-lecznicze i zakłady pielęgnacyjno-opiekuńcze udzielają całodobowych świadczeń w zakresie pielęgnacji i rehabilitacji osób niewymagających hospitalizacji oraz zapewniają im produkty lecznicze i materiały medyczne.

Data includes persons working full-time, overtime as well as part-time in relation to work time defined in the obligatory regulations for a given type of work, when this work has a basic character, including persons undergoing internships. These people regardless of their working hours are counted once.

4. Data regarding beds in in-patient health care units concern permanent beds in patient rooms, either occupied or prepared to receive patients.

Data on hospitals comprise health care units, which until 2011 were treated as hospital branches.

Data concerning in-patient health care do not include day-care.

Data regarding beds in general hospitals do not include day-time places in hospital wards and until 2007 - places (beds and incubators) for newborns.

Data regarding beds in hospitals wards:

- surgical wards are given together with general surgery, paediatric surgery, orthopaedic trauma surgery, neurosurgery, maxillo-facial, cardiosurgery and urology,*
- infectious disease wards are given together with beds in communicable disease wards,*
- psychiatric wards are given together with beds in addiction recovery wards,*
- tubercular wards are given together with beds in pulmonology wards.*

5. Consultations provided by doctors and dentists are presented together with preventive examinations, also together with consultations provided by doctors in admission rooms in general hospitals and with the opinions of military medical commissions.

6. Generally available pharmacies do not include pharmacies, which operate in the structure and for needs of hospitals.

Pharmaceutical outlets are sales outlets for selling prepared medicines, the range of which is precisely defined and are located in rural areas.

7. Chronic medical care homes and nursing homes provide 24-hour health services in scope of nursing and rehabilitation of persons who do not require hospitalization, as well as provide them with medicinal products and medical devices.

8. Zgodnie z ustawą z dnia 4 II 2011 r. o opiece nad dziećmi do lat 3 (tekst jednolity Dz. U. 2015 poz. 1217) opieka może być organizowana w formie żłobka oraz od 2011 r. - klubu dziecięcego, sprawowana przez dziennego opiekuna oraz nianię.

9. Dane dotyczące **wspierania rodziny oraz pieczy zastępczej**, począwszy od danych za 2012 rok, prezentowane są zgodnie z ustawą z dnia 9 VI 2011 r. o wspieraniu rodziny oraz systemie pieczy zastępczej (jednolity tekst Dz. U. 2016, poz. 575).

10. **Placówka wsparcia dziennego** wspiera funkcje opiekuńcze i wychowawcze rodziny. Może być prowadzona w formie:

1) **opiekuńczej**, w tym kół zainteresowań, świetlic, klubów i ognisk wychowawczych, zapewnia dziecku opiekę i wychowanie, pomoc w nauce, organizację czasu wolnego, zabawę i zajęcia sportowe oraz rozwój zainteresowań,

2) **specjalistycznej** - organizuje zajęcia socjoterapeutyczne, terapeutyczne, korekcyjne, kompensacyjne oraz logopedyczne; realizuje indywidualny program korekcyjny, program psychokorekcyjny lub psychoprofilaktyczny, w szczególności terapię pedagogiczną, psychologiczną i socjoterapię,

3) **pracy podwórkowej** – realizowanej przez wychowawcę, polegającej na działaniach animacyjnych i socjoterapeutycznych,

4) **w połączonych formach.**

11. **Rodzinna piecza zastępcza** jest sprawowana w przypadku niemożności zapewnienia dziecku opieki i wychowania przez rodziców. Zapewnia pracę z rodziną umożliwiającą powrót dziecka do rodziny lub gdy jest to niemożliwe – dążenie do przysposobienia dziecka, przygotowanie dziecka do samodzielnego i odpowiedzialnego życia, zaspokojenie potrzeb emocjonalnych dzieci ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb bytowych, zdrowotnych, edukacyjnych i kulturalno-rekreacyjnych.

Formami rodzinnej pieczy zastępczej są:

1) **rodziny zastępcze:**

a) spokrewnione,

b) niezawodowe, umieszcza się w tym samym czasie nie więcej niż 3 dzieci (z wyjątkiem liczego rodzeństwa),

c) zawodowe – umieszcza się w tym samym czasie nie więcej niż 3 dzieci (z wyjątkiem liczego rodzeństwa); w tym:

8. According to the law on childcare for children younger than 3 years, dated 4 II 2011 (uniform text Journal of Laws 2015 item 1217) care can be organized in the form of nurseries, as well as since 2011 - children's clubs, provided by day carer and nanny.

9. Data concerning **family support and foster care** are presented according to the Law of Family Support and Foster Care System, dated 9 VI 2011 (uniform text Journal of Laws 2016 item 575).

10. **Day-support centre** – supports the family in its care and education functions. It may be operated in the form of:

1) **general care centre**, including interest circles, day-rooms, clubs, educational centres, provides a child with: care and education, assistance in learning, organisation of leisure time, entertainment and sport classes and development of interests,

2) **specialized centre** - organises socio-therapeutic, therapeutic, corrective, compensating and speech therapy classes, implement an individual corrective programme, a psychocorrective or psychopreventive programme, in particular pedagogic, psychological and sociotherapy,

3) **street work** - carries out motivating and sociotherapeutic activities conducted by a streetworker,

4) **in a combination of the forms.**

11. **Family foster care** shall be exercised in case when it is impossible for the parents to provide care and education for a child. It guarantees a work with a family to make possibility for a child to return to its family, or when it is impossible – efforts aimed at child's adoption; preparation of a child to live an independent and responsible life; satisfaction of children's emotional needs, in particular the needs related to welfare, healthcare, education, culture and recreation.

The forms of family foster care are the following:

1) **foster families:**

a) related,

b) non-professional - placed in it may be not more than 3 children (except for numerous siblings)

c) professional - placed in it may be not more than 3 children (except for numerous siblings) including:

- zawodowe pełniące funkcję pogotowia rodzinnego - przyjmują dziecko na podstawie orzeczenia sądu w przypadku gdy dziecko zostało doprowadzone przez Policję lub Straż Graniczną, na wniosek rodziców, dziecka lub innej osoby w przypadku, o którym mowa w art. 12a ustawy z dnia 29 VII 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (tekst jednolity Dz.U. 2015, poz. 1390),

- zawodowe specjalistyczne - umieszcza się w nich w szczególności: dzieci legitymujące się orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, dzieci na podstawie ustawy z dnia 26 X 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (jednolity tekst Dz.U. 2014 Nr 383, z późniejszymi zmianami), małoletnie matki z dziećmi,

2) **rodzinne domy dziecka** - w tym samym czasie, może w nich przebywać łącznie nie więcej niż 8 dzieci (z wyjątkiem liczego rodzeństwa).

12. Instytucjonalna piecza zastępcza jest sprawowana w formie:

1) **placówki opiekuńczo-wychowawczej**, która jest prowadzona jako placówka typu:

a) **interwencyjnego** – zapewnia doraźną opiekę nad dzieckiem w czasie trwania sytuacji kryzysowej, w szczególności placówka jest obowiązana przyjąć dziecko w przypadkach wymagających natychmiastowego zapewnienia mu opieki,

b) **rodzinnego** – wychowuje dzieci w różnym wieku, w tym dorastające i samodzielnie się; umożliwia wspólne wychowanie i opiekę licznemu rodzeństwu; współpracuje z koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej i asystentem rodziny,

c) **socjalizacyjnego** – zapewnia dziecku całodobową opiekę i wychowanie oraz zaspokaja jego niezbędne potrzeby, w szczególności emocjonalne, rozwojowe, zdrowotne, bytowe, społeczne i religijne; realizuje przygotowany we współpracy z asystentem rodziny plan pomocy dziecku; umożliwia kontakt dziecka z rodzicami i innymi osobami bliskimi, podejmuje działania w celu powrotu dziecka do rodziny; zapewnia dziecku dostęp do kształcenia dostosowanego do jego wieku i możliwości rozwojowych; obejmuje dziecko działaniami terapeutycznymi, zapewnia korzystanie z przysługujących świadczeń zdrowotnych,

- *professional that performs the function of a family emergency house shall receive a child on the basis of a court ruling, case when a child was escorted by Police or Border Guard, upon consent of parents, child or another person in the case referred to in Article 12 a of the Law on Counteracting Domestic Violence, dated 29 VII 2005 (uniform text Journal of Laws 2015, item 1390),*

- *professional specialist shall receive in particular: children with a disability certificate or a certificate of high or moderate level of disability, children on the basis of the Law on Proceedings Involving Juveniles, dated 26 X 1982 (uniform text Journal of Laws 2014 No. 383, with later amendments), underage mothers with children.*

2) **foster homes** - placed in it may be not more than 8 children (except for numerous siblings).

12. Institutional foster care shall be exercised in the form of:

1) **care and education centre**, which shall be exercised in the form of:

a) **an intervention** - provides immediate care for a child in the crisis situation, especially if it is required for the centre to place the child under immediate care,

b) **family** - educates children of various age groups, including adolescents and those becoming independent; enables common education and care for numerous siblings; cooperate with a family foster care coordinator and a family assistant.

c) **a socialization** – provides a child with full-time care and education, and fulfil its needs, especially emotional, development, health, living, social and religious needs, implements a child assistance plan prepared in cooperation with a family assistant, enables contacts with parents and other close persons, unless otherwise decided by a court, takes actions aimed at the child's return to a family, provides a child with access to education adjusted to its age and development skills, provides a child with therapeutic actions, provides access to eligible healthcare services,

d) **specjalistyczno-terapeutycznego** – sprawuje opiekę nad dzieckiem o indywidualnych potrzebach, w szczególności: legitymującym się orzeczeniem o niepełnosprawności albo orzeczeniem o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności; wymagającym stosowania specjalnych metod wychowawczych i specjalistycznej terapii; wymagającym wyrównywania opóźnień rozwojowych i edukacyjnych. Placówka, zapewnia zajęcia wychowawcze, socjoterapeutyczne, korekcyjne, kompensacyjne, logopedyczne, terapeutyczne, rekompensujące braki w wychowaniu w rodzinie i przygotowujące do życia społecznego, a dzieciom niepełnosprawnym także odpowiednią rehabilitację i zajęcia rewalidacyjne;

2) **regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej** - umieszczane są w niej dzieci, które ze względu na stan zdrowia wymagają stosowania specjalistycznej opieki i rehabilitacji i nie mogą zostać umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej. W tym samym czasie można w niej umieścić nie więcej niż 30 dzieci;

3) **interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego** – umieszcza się w nim dzieci do ukończenia pierwszego roku życia, które wymagają specjalistycznej opieki i w okresie oczekiwania na przysposobienie nie mogą zostać umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej. W ośrodku, w tym samym czasie, można umieścić nie więcej niż 20 dzieci.

13. Dane o domach i zakładach pomocy społecznej dotyczą placówek, dla których organami prowadzącymi są: jednostki samorządu terytorialnego, stowarzyszenia, organizacje społeczne, kościoły i związki wyznaniowe, fundacje, osoby fizyczne i prawne. Rodzaje domów i zakładów prezentuje się zgodnie z ustawą o pomocy społecznej z dnia 12 III 2004 r. (tekst jednolity Dz. U. 2016, poz. 930, z późniejszymi zmianami).

d) **a specialist therapy** - provides care for a child with individual needs, in particular: a child with a disability certificate or a certificate of high or moderate level of disability, a child requiring the application of special education methods and specialist therapy, a child requiring dealing with their developmental and emotional retardation. The centre provides educational, sociotherapeutic, corrective, compensating, speech therapy, and therapeutic activities compensating for lacks in upbringing in a family and preparing for social life, as well as proper rehabilitation for disabled children;

2) **regional care and therapy centre** – a centre where children shall be placed, due to their health condition requiring specialist care and rehabilitation and cannot be placed in family foster care or a care and education centre. The total number of 30 children at most may be placed in a regional care and therapy centre at the same time.

3) **pre-adoptive intervention centre** – a centre where shall be placed children up to the 1 year old, requiring special care who, waiting for adoption, cannot be covered by family foster. The total number of 20 children at most may be placed in a pre-adoptive intervention centre at the same time.

13. Data concerning social welfare homes and facilities are related to the institutions for which the founding bodies are: local self-government entities, associations, social organizations, churches and religious associations, foundations, natural and legal persons. Types of social welfare homes and facilities are presented in accordance with the Act on Social Assistance of 12 III 2004 (uniform text Journal of Laws 2016 item 930, with later amendments).

DZIAŁ IX KULTURA I TURYSTYKA

Uwagi ogólne

Kultura

1. Dane dotyczące **bibliotek** oparte są na sprawozdawczości rocznej. Kategoria biblioteki instytucji naukowych obejmuje działalność Biblioteki Narodowej, bibliotek Polskiej Akademii Nauk i jej placówek, bibliotek szkół wyższych i jednostek badawczo-rozwojowych oraz innych bibliotek, którym na mocy ustawy z dnia 27 VI 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. Nr 85, poz. 539) nadano status biblioteki naukowej. Do grupy tej zaliczono również biblioteki fachowe towarzystw naukowych. Natomiast dane o naukowych bibliotekach publicznych i pedagogicznych ujęto odpowiednio w bibliotekach publicznych i pedagogicznych. Dane dotyczące bibliotek zakładów pracy nie obejmują bibliotek beletrystycznych.

2. Do **księgozbioru** bibliotek publicznych zaliczono książki i broszury oraz gazety i czasopiśma.

Czytelnik (użytkownik aktywnie wypożyczający) to użytkownik zarejestrowany, który wypożyczył na zewnątrz co najmniej jedną pozycję w ciągu roku.

3. W muzeach jako **muzealia** wykazano rzeczy ruchome i nieruchomości wpisane do inwentarza muzealiów.

4. Informacje o **kinach** dotyczą działalności kin ogólnie dostępnych, tj. powołanych do publicznego udostępniania filmów w formie projekcji na seansach filmowych, bez względu na rodzaj stosowanego nośnika filmu (taśma światłoczuła, taśma magnetyczna eksploatowana w technice wideo, nośnik cyfrowy). Wśród kin stałych wyróżnia się: **minipleksy** – posiadające od 3 do 7 sal i **multipleksy** – posiadające 8 sal i więcej.

Turystyka

1. Termin **turystyka** – zgodnie z Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 692/2011 obowiązującym od 2012 r., oznacza czynności odwiedzających, którzy podejmują podróż do głównego miejsca docelowego położonego poza ich zwykłym otoczeniem, na okres krótszy niż 1 rok, w dowolnym głównym celu, w tym w celu służbowym, wypoczynkowym lub innym celu osobistym, innym niż zatrudnienie przez podmiot miejscowy dla odwiedzanego miejsca.

Wszystkie kategorie podróżnych, które mieszczą się w zakresie pojęcia „turystyka” są określane mianem odwiedzających. W grupie tej wyróżnia się:

- turystów, tj. osoby, które spędziły co najmniej jedną noc poza miejscem stałego zamieszkania,
- odwiedzających jednodniowych, tj. osoby, które nie nocują w miejscu odwiedzanym.

CHAPTER IX CULTURE AND TOURISM

General notes

Culture

1. Information concerning **libraries** is based on annual reporting data. The category libraries of scientific institutions includes the activity of the National Library, libraries of the Polish Academy of Science and its branches, libraries of higher education institutions and research-development units as well as other libraries which, on the basis of the Act on Libraries, dated 27 VI 1997 (Journal of Laws No. 85, item 539), were granted the status of a scientific library. Professional libraries of scientific societies are also included in this group. However, data concerning scientific public and pedagogical libraries were included respectively in public and pedagogical libraries. Data concerning workplace libraries do not include belletristic libraries.

2. Books and pamphlets as well as newspapers and magazines constitute **the collection** of public libraries.

Reader/borrower (user actively borrowing books) is a person registered in the library, who borrowed at least one volume in reported year.

3. Movable subjects and real estate registered in exhibit inventory are presented as **exhibits** in museums.

4. Information regarding **cinemas** concerns the activity of public cinemas, i.e., established for the purpose of public film screenings, regardless of the film carrier used (light-sensitive, magnetic tape and digital). Among indoor cinemas one can distinguish **miniplexes** – equipped with 3 to 7 screens and **multiplexes** – equipped with 8 screens and more.

Tourism

1. **Tourism**, in accordance with the Regulation (EU) No. 692/2011 of the European Parliament and of the Council in force since 2012, means the activity of visitors taking a trip to a main destination outside their usual environment, for less than a year, for any main purpose, including business, leisure or other personal purpose, other than to be employed by a resident entity in the place visited.

All categories of travellers which fall within the term "tourism" are defined as visitors. This group comprises:

- tourists, i.e., persons who spent at least one night away from their place of permanent residence,
- one-day visitors, i.e., persons who do not spend the night at the place visited.

2. Baza noclegowa turystyki dotyczy turystycznych obiektów noclegowych, tj. obejmuje obiekty hotelowe i pozostałe obiekty (od 2011 r. posiadające 10 i więcej miejsc noclegowych; do 2010 r. bez pokoi gościnnych i kwater agroturystycznych).

Do obiektów hotelowych zaliczamy hotele, motele, pensjonaty i inne obiekty hotelowe (np. zajazdy, gościeńce).

Pozostałe obiekty obejmują: domy wycieczkowe, schroniska, schroniska młodzieżowe, szkolne schroniska młodzieżowe, ośrodki wczasowe, ośrodki kolonijne, ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe, domy pracy twórczej, zespoły domków turystycznych, kempingi, pola biwakowe, hostele, zakłady uzdrowiskowe, pokoje gościnne, kwatery agroturystyczne i pozostałe niesklasyfikowane (np. domy studenckie, internaty, ośrodki rekreacyjno-sportowe itp.).

3. W informacjach o obiektach i miejscach noclegowych turystyki nie uwzględnia się obiektów i miejsc w obiektach przejściowo niezczynnych z powodu przebudowy, remontu itp.

4. Stopień wykorzystania miejsc noclegowych lub **pokoi** jest to stosunek liczby udzielonych noclegów lub wynajętych pokoi w danym roku do nominalnej liczby miejsc noclegowych lub pokoi w danym roku. Przez nominalną liczbę miejsc noclegowych lub pokoi rozumie się sumę miejsc noclegowych lub pokoi przygotowanych dla turystów w każdym dniu działalności obiektu

5. Turyści zagraniczni korzystający z turystycznych obiektów noclegowych rejestrowani są według kraju stałego zamieszkania. Turysta zagraniczny może być wykazywany wielokrotnie, jeśli w czasie jednorazowego pobytu w Polsce korzysta z kilku obiektów noclegowych.

Sport

1. Począwszy od 2002 r. informacje o uczniowskich klubach sportowych UKS i wyznaniowych klubach sportowych oraz klubach sportowych opracowywane są na podstawie badania cyklicznego przeprowadzanego co dwa lata.

2. Dane o organizacjach kultury fizycznej obejmują wybrane organizacje o ogólnopolskim zasięgu działania, uczniowskie kluby sportowe i wyznaniowe kluby sportowe i dotyczą głównie rekreacji ruchowej.

3. Ćwiczący oraz trenerzy i instruktorzy w układzie podregionów i powiatów liczeni są tylko jeden raz pomimo, że trenują lub pracują w więcej niż jednej sekcji sportowej.

2. Tourist accommodation establishments include hotels and similar facilities and other facilities (since 2011 with 10 and more bed places; until 2010 excluding rooms for rent and agrotourism lodgings).

Hotels and similar facilities covers hotels, motels, boarding houses and other hotel facilities (e.g. road houses, inns).

Other facilities covers: excursion hotels, shelters, youth hostels, school youth hostels, holiday centres, holiday youth centres, training-recreational centres, creative arts centres, complexes of tourist cottages, camping sites, tent camp sites, hostels, health establishments, rooms for rent, agrotourism lodgings and other non-classified (e.g. student dormitories, boarding schools and recreational centres, etc.).

3. Facilities and places temporarily unavailable due to expansion, renovation, etc., are not included in data regarding **facilities and the number of bed places for tourists.**

4. Occupancy rate of bed places or rooms is a relation of the number of overnight stays or rooms rented in a given year to the nominal number of bed places or rooms in a given year. The nominal number of bed places or rooms shall mean total bed places or rooms prepared for tourists each day of a facility's operation.

5. Foreign tourists using tourist accommodation establishments are registered according to country of their permanent residence. A foreign tourist may be indicated more than once if during a single stay in Poland he/she uses more than one accommodation facility.

Sport

1. Since 2002 information regarding student sports clubs UKS and religious sports clubs as well as sports clubs has been compiled on the basis of periodic surveys conducted every two years.

2. Data regarding physical education organizations include selected organizations with a national scope of activity, student sports clubs and religious sports clubs and primarily concern recreational activity.

3. Persons practicing sports as well as coaches and sports instructors in subregions and powiats are counted only once although they train at or work for one sports section.

DZIAŁ X LEŚNICTWO

Uwagi ogólne

1. Informacje w zakresie leśnictwa dotyczą:

- 1) **lasów publicznych** stanowiących własność:
 - a) Skarbu Państwa — zarządzanych oraz użytkowanych czasowo lub w wieczność przez:
 - Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe (w skrócie Lasy Państwowe), nadzorowane przez Ministra Środowiska,
 - jednostki ochrony przyrody (parki narodowe),
 - jednostki organizacyjne innych ministrów, wojewodów, gmin lub związków komunalnych i Agencję Nieruchomości Rolnych,
 - b) gmin (w tym gmin mających również status miasta na prawach powiatu);
 - c) innych jednostek publicznych, np. szkół wyższych, instytucji naukowych itp.;
- 2) **lasów prywatnych** stanowiących własność:
 - a) osób fizycznych,
 - b) wspólnot gruntowych będących własnością wszystkich lub części mieszkańców wsi,
 - c) spółdzielni produkcji rolniczej,
 - d) innych osób prawnych.

2. Powierzchnia gruntów leśnych obejmuje powierzchnię lasów oraz gruntów związanych z gospodarką leśną.

Do **powierzchni lasów** zalicza się grunty o zwartej powierzchni co najmniej 0,1 ha:

- pokryte roślinnością leśną (powierzchnia zalesiona),
- przejściowo pozbawione roślinności leśnej (zręby, halizny, płazowiny, plantacje choinek i krzewów oraz poletka łowieckie).

Są to grunty przeznaczone do produkcji leśnej lub wchodzące w skład rezerwatów przyrody i parków narodowych albo wpisane do rejestrów zabytków.

Do **gruntów związanych z gospodarką leśną** zalicza się grunty zajęte pod wykorzystywane dla potrzeb gospodarki leśnej: budynki i budowle, linie podziału przestrzennego lasu, drogi leśne, szkółki leśne, miejsca składowania drewna itp.

Przez **odnowienia** rozumie się powstawanie młodego drzewostanu w miejsce drzewostanu usuwanego lub usuniętego.

Zalesienia polegają na zakładaniu upraw leśnych na gruntach pozostających poprzednio poza uprawą leśną (niezaliczonych do powierzchni lasów).

3. Lesistość (wskaźnik lesistości) obliczono jako stosunek procentowy powierzchni lasów do ogólnej powierzchni geodezyjnej województwa/powiatu.

CHAPTER X FORESTRY

General notes

1. Information within the scope of forestry concerns:

1) **public forests** owned by:

- a) *the State Treasury — managed and utilized temporarily or perpetually by:*
 - *the State Forests National Forest Holding (abbreviated as State Forests) supervised by the Minister of Environment,*
 - *nature protection units (national parks),*
 - *organizational units supervised by different ministers, voivods, gminas or municipal associations and the Agricultural Property Agency,*
- b) *gminas (of which gminas which are also cities with powiat status);*
- c) *other public units, e.g. higher education institutions, science institutions etc.;*

2) **private forests** owned by:

- a) *natural persons,*
- b) *land held in common by all or part of the residents of a village,*
- c) *agricultural production cooperatives,*
- d) *other legal persons.*

2. Forest land includes area of forest as well as land connected with silviculture.

Forest areas include land with a homogeneous area of at least 0,1 ha:

- *covered by forest vegetation (wooded area),*
- *temporarily devoid of forest vegetation (felling sites, blanks, irregularly stocked open stands, coniferous tree and bush plantations, hunting grounds).*

These areas are designated for silviculture production, comprising portions of nature reserves and national parks or are registered as nature monuments.

Land connected with silviculture includes land used for purposes of forest management: buildings and structures, spatial division lines in forests, forest roads, forest nurseries, wood stockpiling areas, etc.

Renewals are understood as new tree stands formed in place of removed stands.

Afforestation consists in establishing woodland crops on land previously outside silviculture (not included in forest area).

3. The forest cover (forest cover indicator) was calculated as the percentage ratio of forest area to the total geodesic area of the voivodship/powiat.

DZIAŁ XI TRANSPORT

Uwagi ogólne

1. Ogólne dane o długości dróg publicznych obejmują dane o drogach miejskich i zamiejskich o nawierzchni twardej i gruntowej.

2. Drogi publiczne ze względu na funkcje w sieci drogowej dzielą się według przepisów ustawy z dnia 21 III 1985 r. o drogach publicznych (tekst jednolity: Dz.U. z 2015 r. poz. 460, z późn. zm.) na następujące kategorie: krajowe, wojewódzkie, powiatowe i gminne.

3. Do **dróg powiatowych** zalicza się drogi inne niż podano wcześniej, stanowiące połączenia miast będących siedzibami powiatów z siedzibami gmin i siedzib gmin między sobą.

4. Do **dróg gminnych** zalicza się drogi o znaczeniu lokalnym niezaliczone do innych kategorii, stanowiące uzupełniającą sieć dróg służących miejscowym potrzebom, z wyłączeniem dróg wewnętrznych.

5. Informacje o **pojazdach samochodowych i ciągnikach** zarejestrowanych prezentowane są według Centralnej Ewidencji Pojazdów (CEPiK) prowadzonej przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji.

6. Dane Komendy Głównej Policji o **wypadkach drogowych** wygenerowane zostały z systemu Ewidencji Wypadków i Kolizji. Obejmują zdarzenia mające związek z ruchem pojazdów na drogach publicznych, w wyniku których nastąpiła śmierć lub uszkodzenie ciała osób.

Dane o wypadkach drogowych ze względu na niedostępność informacji według gmin, zestawiono według zasięgu działania komend policji.

7. Dane o wypadkach drogowych obejmują zdarzenia mające związek z ruchem pojazdów na drogach publicznych, w wyniku których nastąpiła śmierć lub uszkodzenie ciała osób.

Za **śmiertelną ofiarę wypadku drogowego** uznano osobę zmarłą (w wyniku doznanych obrażeń) na miejscu wypadku lub w ciągu 30 dni.

Za **ranną ofiarę wypadku drogowego** uznano osobę, która doznała obrażeń ciała i otrzymała pomoc lekarską.

CHAPTER XI TRANSPORT

General notes

1. *General data on length of public roads include data on urban and non-urban hard surface and unsurfaced roads.*

2. *On account of functions in a road network public roads are divided, according to the Law on Public Roads dated 21 III 1985 (unified text: Journal of Laws 2015 item 460, with later amendments), into following categories: national, regional, district and communal roads.*

3. *District roads include roads other than those mentioned earlier, which link district capital cities with commune capital cities and commune capital cities with other such cities.*

4. *Communal roads include roads with a local significance not included in the other categories, which supplement the network of roads servicing local needs, excluding internal roads.*

5. *Information on registered vehicles and tractors has been presented according to central vehicle register maintained by the Ministry of Interior and Administration.*

6. *Data of National Police extracted from Accident and Collision Register. Regarding road traffic accidents cover events connected with the movement of vehicles on public roads as a result of which death or injury occurred.*

Data regarding road traffic accidents because of lack of information by gminas are presented by activity of police headquarters.

7. *Data regarding road traffic accidents cover events connected with the movement of vehicles on public roads as a result of which death or injury occurred.*

A road traffic accident fatality is understood as a person who died (as a result of injuries incurred) at the scene of the accident or within the course of 30 days.

A road traffic accident injury is understood as a person who incurred injuries and received medical attention.

DZIAŁ XII HANDEL

Uwagi ogólne

1. **Targowiska** są to wyodrębnione tereny i budowle (place, ulice, hale targowe) ze stałymi lub sezonowymi punktami sprzedaży drobno-detalicznej lub urządzeniami przeznaczonymi do prowadzenia handlu w wyznaczone dni tygodnia lub codziennie (bazaary).

2. Za targowiska sezonowe należy uznać te place i ulice, gdzie uruchamiane są na okres do 6 miesięcy punkty handlowe, w związku ze wzmożonym ruchem nabywców (np. nadmorski ruch urlopowy) i działalność ta jest ponawiana w kolejnych sezonach.

CHAPTER XII TRADE

General notes

1. **Marketplaces** are specific areas and structures (squares, streets, market halls) with permanent or seasonal outlets for small-scale retail sales or with facilities designated for conducting trade on specific days of the week or weekly (bazaars).

2. **Seasonal marketplaces** are those squares and streets where trade outlets conduct activity for a period of 6 months, in connection with increased demand from buyers (e.g., holiday seaside demand) and this activity is repeated in successive seasons.

DZIAŁ XIII FINANSE PUBLICZNE

Uwagi ogólne

1. **Finanse publiczne** obejmują procesy związane z gromadzeniem środków publicznych oraz ich rozdysponowaniem.

Podstawę prawną określającą te procesy od 1 stycznia 2010 r. stanowi ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (tekst jednolity Dz. U. 2013 poz. 885, z późniejszymi zmianami) i przepisy wprowadzające ustawę o finansach publicznych (Dz. U. 2009 Nr 157, poz. 1241, z późniejszymi zmianami).

W przypadku gospodarki finansowej jednostek samorządu terytorialnego podstawę prawną stanowi również:

- ustawa z dnia 8 III 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz. U. z 2015 r. poz. 1515 z późniejszymi zmianami),
- ustawa z dnia 5 VI 1998 r. o samorządzie powiatowym (tekst jednolity Dz. U. z 2015 r. poz. 1445 z późniejszymi zmianami),
- ustawa z dnia 5 VI 1998 r. o samorządzie województwa (tekst jednolity Dz. U. z 2015 r. poz. 1392 z późniejszymi zmianami),
- ustawa z dnia 13 XI 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (tekst jednolity Dz. U. 2015 poz. 513, z późniejszymi zmianami),
- rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 16 stycznia 2014 r. w sprawie sprawozdawczości budżetowej (Dz. U. 2014 poz. 119),
- rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 2 marca 2010 r. w sprawie szczegółowej klasyfikacji dochodów, wydatków, przychodów i rozchodów oraz środków pochodzących ze źródeł zagranicznych (tekst jednolity Dz. U. 2014 poz. 1053)

2. Prezentowane w publikacji dane obejmują informacje dotyczące dochodów, wydatków i wyniku jednostek samorządu terytorialnego, z uwzględnieniem dotacji celowych z budżetu państwa oraz subwencji ogólnej z budżetu państwa.

CHAPTER XIII PUBLIC FINANCE

General notes

1. *Public finances cover the processes connected with accumulation and allocation of public funds.*

The legal basis defining these processes since 1 January 2010 is provided by the Law of 27 August 2009 on Public Finances (uniform text Journal of Laws 2013 item 885, with later amendments) and regulations implementing the Law on Public Finances (Journal of Laws 2009 No. 157, item 1241, with later amendments).

In the case of the financial management of local governments, the legal basis is provided also by the following:

- *the Law of 8 March 1990 on Gmina Local Government (uniform text Journal of Laws 2015 item 1515, with later amendments),*
- *the Law of 5 June 1998 on Powiat Local Government (uniform text Journal of Laws 2015 item 1445, with later amendments),*
- *the Law of 5 June 1998 on Voivodship Local Government (uniform text Journal of Laws 2015 item 1392, with later amendments),*
- *the Law of 13 November 2003 on Incomes of Local Government Units (uniform text Journal of Laws 2015, item 513, with later amendments),*
- *the Minister of Finances Regulation of 16 January 2014 on Budgetary Reporting (Journal of Laws 2014 item 119),*
- *the Minister of Finances Regulation of 2 March 2010 on Detailed Classification of Incomes, Expenses, Revenues and Expenditures, and Funds from Foreign Resources (Journal of Laws 2014 item 1053).*

2. *Data presented in publication covers information on revenues, expenditures and budgets results of local government units, taking into account the targeted grants from the state budget, general subvention from the state budget.*

3. Na dochody jednostek samorządu terytorialnego składają się:

- 1) dochody własne, tj.:
 - a) udziały w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa (tj. podatek dochodowy od osób prawnych i osób fizycznych),
 - b) wpływ z podatków oraz opłat ustalanych i pobieranych na podstawie odrębnych ustaw, w tym podatek od nieruchomości, podatek rolny, leśny, podatek od środków transportowych, podatek od czynności cywilnoprawnych, opłata skarbową, opłata eksploatacyjną, opłata targowa,
 - c) dochody z majątku, np. dochody z najmu i dzierżawy,
 - d) środki na dofinansowanie własnych zadań, z innych źródeł;
- 2) dotacje:
 - a) celowe z budżetu państwa na zadania: z zakresu administracji rządowej, własne, realizowane na podstawie porozumień z organami administracji rządowej,
 - b) przekazane w ramach programów finansowanych z udziałem środków europejskich oraz innych środków zagranicznych nie podlegających zwrotowi oraz płatności z budżetu środków europejskich,
 - c) otrzymane z funduszy celowych,
 - d) pozostałe dotacje, w tym realizowane na podstawie porozumień między jednostkami samorządu terytorialnego;
- 3) subwencja ogólna z budżetu państwa, która składa się z części: wyrównawczej, oświatowej, rekompensującej, równoważącej i regionalnej.

4. Wydatki jednostek samorządu terytorialnego dzielą się na majątkowe (w tym inwestycyjne) i bieżące, do których zalicza się m.in.:

- wydatki na wynagrodzenia (wraz z pochodnymi),
- wydatki na zakup materiałów i usług,
- dotacje m.in. dla jednostek organizacyjnych działających w budżetach jednostek samorządu terytorialnego,
- wydatki na obsługę długu,
- wydatki z tytułu udzielenia poręczeń i gwarancji.

3. Revenues of local government units comprise:

- 1) own revenue, i.e.:
 - a) share in taxes which make the revenue of state budget (i.e.: corporate and personal income taxes),
 - b) receipts from charges and taxes established and collected on the basis of separate acts, including the tax on real estate, the agricultural tax, forest tax, the tax on means of transport, the tax on civil law transactions, stamp duty, royalties for mineral exploration and market-place stall trading fee,
 - c) revenue from property, e.g. income from renting and leasing,
 - d) funds for the additional financing of own tasks from other sources;
- 2) grants:
 - a) targeted grants from the state budget for: government administration-related tasks, own tasks, task fulfilled on the basis of agreements with bodies of the government administration,
 - b) provided under programmes financed from European funds and other not reimbursable foreign funds and payments from the budget of European funds,
 - c) received from the appropriated funds,
 - d) other grants, including allocations based on agreements with bodies of the government administration;
- 3) general subvention from the state budget, consisting of the following parts: equalisation, educational, compensatory, balancing and regional.

4. Expenditures of local government units are divided into: property-related (including investment-related) and current expenditures, such as:

- expenditures on wages and salaries (including derivatives),
- expenditures on the purchase of materials and services,
- grants, among others, for organisational and legal units operating within local government units budgets,
- expenditures on debt servicing,
- expenditures related to granting endorsements and guarantees.

DZIAŁ XIV INWESTYCJE I ŚRODKI TRWAŁE

Uwagi ogólne

Inwestycje

1. Informacje o nakładach inwestycyjnych opracowano według zasad systemu rachunków narodowych, zgodnie z zaleceniami Europejskiego Systemu Rachunków Narodowych i Regionalnych (ESA 2010).

2. **Nakłady inwestycyjne** są to nakłady finansowe lub rzeczowe, których celem jest stworzenie nowych środków trwałych lub ulepszenie (przebudowa, rozbudowa, rekonstrukcja lub modernizacja) istniejących obiektów majątku trwałego, a także nakłady na tzw. pierwsze wyposażenie inwestycji.

Nakłady inwestycyjne dzielą się na nakłady na środki trwałe oraz pozostałe nakłady.

Nakłady na środki trwałe są to nakłady na:

- budynki i budowle (obejmują budynki i lokale oraz obiekty inżynierii lądowej i wodnej), w tym m.in. roboty budowlano-montażowe, dokumentacje projektowo-kosztorysowe,
- maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia (łącznie z przyrządami, ruchomościami i wyposażeniem),
- środki transportu,
- inne, tj.: melioracje szczegółowe, koszty ponoszone przy nabyciu gruntów i używanych środków trwałych, inwentarz żywy (stado podstawowe) i zasadzenia wieloletnie, a ponadto odsetki od kredytów i pożyczek inwestycyjnych za okres realizacji inwestycji (z wyjątkiem odsetek nieuwzględnionych w wartości nakładów na środki trwałe przez podmioty stosujące Międzynarodowe Standardy Rachunkowości — MSR, wprowadzone od 1 I 2005 r.).

Pozostałe nakłady są to nakłady na tzw. pierwsze wyposażenie inwestycji oraz inne koszty związane z realizacją inwestycji. Nakłady te nie zwiększają wartości środków trwałych.

3. Nakłady inwestycyjne zaliczono do odpowiednich sekcji Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD 2007) zgodnie z zaklasyfikowaniem działalności inwestora (podmiotu gospodarki narodowej), z wyjątkiem nakładów na obiekty niezwiązane z jego podstawową działalnością, które zaliczono do odpowiednich sekcji według kryterium przeznaczenia obiektu (dotyczy np.: budynków i lokali mieszkalnych, obiektów przeznaczonych dla potrzeb edukacji, ochrony zdrowia, sportu i rekreacji).

CHAPTER XIV INVESTMENTS AND FIXED ASSETS

General notes

Investments

1. Information regarding investment outlays was compiled according to the principles of the system of national accounts, according to the recommendations of European System of National and Regional Accounts (ESA 2010).

2. **Investment outlays** are financial or tangible outlays, the purpose of which is the creation of new fixed assets or the improvement (rebuilding, enlargement, reconstruction, modernization) of existing capital asset items, as well as outlays on so-called initial investments.

Investment outlays are divided into outlays on fixed assets and other outlays.

Outlays on fixed assets include outlays on:

- buildings and structures (include buildings and places as well as civil engineering works), of which, i.a., construction and assembly works, design and cost estimate documentations,
- machinery, technical equipment and tools (including instruments, moveables and endowments),
- transport equipment,
- others, i.e., detailed meliorations, costs incurred for purchasing land and second-hand fixed assets, livestock (basic herd), long-term plantings, interests on investment credits and investment loans for the period of investment realization (except for interests not included in outlays on fixed assets by units that use International Accounting Standards — IAS implemented since 1 I 2005).

Other outlays are outlays on so-called initial investments as well as other costs connected with investment realization. These outlays do not increase the value of fixed assets.

3. Investment outlays are included into the appropriate sections of the NACE Rev. 2 in accordance with the classification of the investor's activity (entity of the national economy), with the exception of outlays on structures not connected with its basic activity, which were included into the appropriate sections according to the criteria of structure destination (concerning, e.g.: residential buildings and places, buildings for education, health care, sport and recreational purposes).

Nakłady inwestycyjne na drogi publiczne, ulice i place zalicza się do sekcji „Transport i gospodarka magazynowa”.

4. Wartość nakładów inwestycyjnych poniesionych przez:

— osoby prawne i jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej z liczbą pracujących powyżej 9 osób, osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (z wyjątkiem gospodarstw indywidualnych w rolnictwie) i spółki cywilne z liczbą pracujących powyżej 9 osób — opracowano na podstawie sprawozdawczości,

— osoby prawne i jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej z liczbą pracujących do 9 osób, osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą i spółki cywilne z liczbą pracujących do 9 osób, gospodarstwa indywidualne w rolnictwie, a także wartość nakładów na indywidualne budownictwo: mieszkaniowe, rekreacyjne (nieprzystosowane do stałego zamieszkania) oraz budownictwo sakralne — ustalono szacunkowo.

Podstawę szacunku wartości nakładów inwestycyjnych na indywidualne budownictwo stanowi kubatura budynków oddanych do użytkowania. Nakłady roczne obejmują pełną wartość budynków oddanych do użytkowania w danym roku, tj. nie uwzględniają różnicy stanów budownictwa niezakończonego w końcu i na początku danego roku.

5. Podziału nakładów inwestycyjnych według podregionów i powiatów dokonano na podstawie faktycznej lokalizacji inwestycji.

Środki trwałe

1. Do **środków trwałych** zalicza się kompletne i nadające się do użytku składniki majątkowe o przewidywanym okresie użytkowania dłuższym niż rok, w tym również drogi publiczne, ulice i place łącznie z poboczami i podbudową, uzbrojenie terenu, zaszczepienia wieloletnie, melioracje, budowle wodne, grunty, inwentarz żywy (stado podstawowe) oraz od 1 I 2002 r. spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego i spółdzielcze prawo do lokalu niemieszkalnego (użytkowego).

Dane o środkach trwałych nie obejmują:

- wartości gruntów uznanych od 1 I 1991 r. za środki trwałe, zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 12 XII 1990 r. (Dz. U. Nr 90, poz. 529),
- prawa użytkowania wieczystego gruntu, uznawanego od 1 I 2002 r. za środki trwałe zgodnie z ustawą o rachunkowości z dnia 29 IX 1994 r. (tekst jednolity Dz. U. 2016 poz. 1047).

Investment outlays on public roads, streets and squares are included in the section "Transportation and storage".

4. The value of investment outlays incurred by:

— legal persons and organizational entities without legal personality employing more than 9 persons as well as natural persons conducting economic activity (excluding private farms in agriculture) and civil law partnerships employing more than 9 persons, was compiled on the basis of statistical reports,

— legal persons and organizational entities without legal personality employing up to 9 persons, natural persons conducting economic activity and civil law partnerships employing up to 9 persons, private farms in agriculture as well as the value of outlays on private residential construction and private recreational construction (not adapted for permanent residence) and on sacral construction, was estimated.

The cubic volume of completed buildings accounts for the basis of the estimate regarding the value of investment outlays in private construction. Annual outlays include the total value of buildings completed in a given year, i.e., do not include the difference between non-finished construction at the end and at the beginning of a given year.

5. The division of investment outlays by subregions and powiats was made on the basis of the actual location of the investment.

Fixed assets

1. **Fixed assets** include asset components and other objects completed and ready for usage with an expected period of utility exceeding 1 year, of which also public roads, streets and squares, together with shoulders and foundations, development of tracts of land, long-term plantings, meliorations, water structures, land and livestock (basic herd) as well as since 1 I 2002 co-operative ownership right to residential premise and co-operative right to non-residential (utilitarian) premise.

Data regarding fixed assets do not include:

- the value of land recognised, since 1 I 1991, as fixed asset, in accordance with the decree of the Council of Ministers, dated 12 XII 1990 (Journal of Laws No. 90, item 529),
- right of perpetual use of land, regarded as fixed assets since 1 I 2002, in accordance with Accounting Act dated 29 IX 1994 (uniform text Journal of Laws 2016 item 1047).

2. Wartość brutto środków trwałych jest to wartość równa nakładom poniesionym na ich zakup lub wytworzenie, bez potrącenia wartości zużycia (umorzenia). Przez wartość brutto środków trwałych według stanu w dniu 31 XII 2015 r. w bieżących cenach ewidencyjnych należy rozumieć:

— w zakresie środków trwałych przekazanych do eksploatacji:

— przed 1 I 1995 r. — wartość w cenach odtworzenia z września 1994 r.,

— po 1 I 1995 r. — wartość w cenach bieżących nabycia lub wytworzenia,

— w podmiotach stosujących Międzynarodowe Standardy Rachunkowości (MSR), wprowadzone od 1 I 2005 r. — również wycenę według wartości godziwej.

3. Wartość brutto środków trwałych:

— osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej z liczbą pracujących powyżej 9 osób, osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą (z wyjątkiem gospodarstw indywidualnych w rolnictwie) i spółek cywilnych z liczbą pracujących powyżej 9 osób— opracowano na podstawie sprawozdawczości,

— osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej z liczbą pracujących do 9 osób, osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą i spółek cywilnych z liczbą pracujących do 9 osób, gospodarstw indywidualnych w rolnictwie, a także wartość indywidualnych budynków mieszkalnych (osób fizycznych) i rekreacyjnych nieprzystosowanych do stałego zamieszkania, wartość dróg publicznych, ulic i placów, melioracji podstawowych i szczegółowych — ustalono szacunkowo.

4. Wartość dróg publicznych, ulic i placów zaliczono do sekcji „Transport i gospodarka magazynowa”.

5. Podziału środków trwałych według sekcji Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD 2007) w układzie podregionów i powiatów dokonano zgodnie z siedzibą jednostki lokalnej rodzaju działalności.

2. The gross value of fixed assets is the value equal to the outlays incurred on purchasing or manufacturing them, without deducting consumption value (depreciation). The gross value of fixed assets as of 31 XII 2015 at current book-keeping prices is understood:

— within the scope of fixed assets designated for exploitation:

— before 1 I 1995 — the value at replacement prices of September 1994,

— after 1 I 1995 — the purchase or manufacturing value at current prices,

— in units that use International Accounting Standards (IAS) implemented since 1 I 2005 — also revaluation according to fair value.

3. The gross value of fixed assets:

— of legal persons and organizational entities without legal personality employing more than 9 persons as well as natural persons conducting economic activity (excluding private farms in agriculture) and civil law partnerships employing more than 9 persons was compiled on the basis of statistical reports,

— of legal persons and organizational entities without legal personality employing up to 9 persons, natural persons conducting economic activity and civil law partnerships employing up to 9 persons, private farms in agriculture as well as the value of private residential buildings (natural persons) and recreational not adapted for permanent residence, the value of public roads, streets and squares, basic and detailed meliorations, was estimated.

4. The value of public roads, streets and squares was included in the section "Transportation and storage".

5. The division of fixed assets by NACE Rev. 2 sections by subregions and powiats was made according to the abode of local kind-of-activity unit.

DZIAŁ XV RACHUNKI REGIONALNE

Uwagi ogólne

1. **Rachunki regionalne** opracowano zgodnie z zasadami „Europejskiego Systemu Rachunków 2010 (ESA2010)” wprowadzonego rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 549/2013 z dnia 21 V 2013 r. w sprawie europejskiego systemu rachunków narodowych i regionalnych w Unii Europejskiej (Dz. Urz. UE L 174 z 26 VI 2013 r.).

2. W systemie rachunków regionalnych dla każdego województwa zestawiane są: rachunek produkcji i rachunek tworzenia dochodów według sektorów instytucjonalnych i rodzajów działalności oraz rachunek podziału pierwotnego dochodów i rachunek podziału wtórnego dochodów w sektorze gospodarstw domowych. Dla podregionów obliczane są: produkt krajowy brutto (PKB) i wartość dodana brutto (WDB) według grup rodzajów działalności.

3. **Produkt krajowy brutto** przedstawia końcowy rezultat działalności wszystkich podmiotów gospodarki narodowej. Produkt krajowy brutto równa się sumie wartości dodanej brutto wytworzonej przez wszystkie krajowe jednostki instytucjonalne powiększonej o podatki od produktów i pomniejszonej o dotacje do produktów. Produkt krajowy brutto jest liczony w cenach rynkowych.

W obliczeniach dynamiki wolumenu produktu krajowego brutto jako ceny stałe przyjęto ceny bieżące z roku poprzedzającego rok badany.

4. **Wartość dodana brutto** mierzy wartość nowo wytworzoną w wyniku działalności produkcyjnej krajowych jednostek instytucjonalnych. Wartość dodana brutto stanowi różnicę między produkcją globalną a zużyciem pośrednim, jest wyrażona w cenach bazowych.

5. **Produkcja globalna** obejmuje wartość wyrobów i usług wytworzonych przez wszystkie krajowe jednostki instytucjonalne. Produkcja globalna jest wyceniana w cenach bazowych lub według kosztów produkcji.

6. **Zużycie pośrednie** obejmuje wartość zużytych materiałów (łącznie z paliwami) netto (po odjęciu wartości odpadów użytkowych), surowców (łącznie z opakowaniami), energii, gazów technicznych i usług obcych (obróbka obca, usługi transportowe, najem sprzętu, usługi telekomunikacyjne i obliczeniowe, prowizje płacone za usługi bankowe), usługi pośrednictwa finansowego mierzone pośrednio (FISIM) oraz koszty podróży służbowych (bez diet) i inne koszty (np. koszty reklamy, reprezentacji,

CHAPTER XV REGIONAL ACCOUNTS

General notes

1. **Regional accounts** were compiled according to the principles of the "European System of Accounts 2010 (the ESA 2010)", introduced by Regulation No 549/2013 of the European Parliament and of the Council (EU) of 21 V 2013 on the European system of national and regional accounts in the European Union (Official Journal of the EU L 174, 26 VI 2013).

2. The following accounts are compiled in the regional accounts system for each voivodship: the production account and the generation of income account by institutional sectors and kind of activity as well as the allocation of primary income account and the secondary distribution of income account in the households sector. The following categories are calculated for subregions: gross domestic product (GDP) and gross value added (GVA) by kind-of-activity groups.

3. **Gross domestic product** presents the final result of the activity of all entities of the national economy. Gross domestic product is equal to the sum of gross value added generated by all domestic institutional units, increased by taxes on products and decreased by subsidies on products. Gross domestic product is calculated at market prices.

Current prices from the year preceding the reference year were adopted as constant prices in the calculations of gross domestic product volume indices.

4. **Gross value added** measures the newly generated value as a result of the production activity of domestic institutional units. Gross value added is the difference between gross output and intermediate consumption, and is presented at basic prices.

5. **Gross output** includes the value of goods and services produced by all domestic institutional units. Gross output is valued at basic prices or according to the production costs.

6. **Intermediate consumption** includes the value of consumed materials (including fuels) in net terms (after subtracting the value of recyclable wastes), raw materials (including packaging), energy, technological gases, outside services (outside processing, transport services, equipment rental, telecommunication and accounting services, commissions paid for banking services), financial intermediation services indirectly measured (FISIM), costs of business trips (excluding travelling allowances)

dzierżawy i najmu, koszty biletów służbowych, koszty ryczałtów za używanie własnych pojazdów do celów służbowych, opłaty giełdowe i opłaty z tytułu uczestnictwa w Krajowym Depozycie Papierów Wartościowych). Zużycie pośrednie jest wyceniane w cenach nabycia.

7. W systemie rachunków regionalnych przyjmuje się zasadę ewidencjonowania produkcji globalnej oraz zużycia pośredniego z uwzględnieniem **obrotów wewnętrznych**.

8. Grupowanie danych według województw i podregionów w podziale na rodzaje działalności według Polskiej Klasyfikacji Działalności zostało dokonane **metodą jednostek lokalnych rodzaju działalności**, tj. według siedziby i podstawowego rodzaju działalności jednostki lokalnej przedsiębiorstwa.

9. W rachunkach regionalnych ujmuje się szacunek **szarej gospodarki** oraz **działalności nielegalnej**. Szara gospodarka obejmuje legalną produkcję ukrytą szacowaną dla zarejestrowanych podmiotów gospodarczych sektora prywatnego z liczbą pracujących do 9 osób (niezależnie od formy prawnej), z liczbą pracujących od 10 do 49 osób (bez spółdzielni) oraz osób fizycznych z tytułu wykonywania pracy nierejestrowanej, głównie w działalności usługowej (w tym osób świadczących usługi prostytutki).

W ramach działalności nielegalnej ujęto szacunki dotyczące działalności osób czerpiących korzyści z tytułu świadczenia usług prostytutki przez inne osoby, produkcji i handlu narkotykami oraz przemytu papierosów.

10. Dane z rachunków regionalnych za lata 2010–2015 zostały zmienione w stosunku do wcześniej opublikowanych w ślad za rewizją w rocznych rachunkach narodowych, dokonaną stosownie do standardowej procedury dotyczącej nadmiernego deficytu (tzw. notyfikacja fiskalna). Zmiany dotyczyły przeklasyfikowania kolejnych jednostek publicznych do sektora instytucji rządowych i samorządowych.

11. Szczegółowy opis zmian wprowadzonych do rachunków narodowych znajduje się w notatce informacyjnej GUS „Skorygowany szacunek produktu krajowego brutto za 2016 rok” z dnia 23 X 2017 r., dostępnej na stronie:

<http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rachunki-narodowe/roczne-rachunki-narodowe/skorygowany-szacunek-produktu-krajowego-brutto-za-2016-rok,9,3.html>

12. Wyjaśnienia dotyczące rachunków regionalnych (uwagi metodyczne i podstawowe pojęcia) zamieszczono w publikacji „Produkt krajowy brutto – Rachunki regionalne w 2015 r.”.

as well as other costs (e.g., advertising, representation, rental and leasing costs, ticket costs for official business, costs of lump-sum payments for using personal vehicles for official business, stock exchange payments as well as payments from participating in the National Depository for Securities). Intermediate consumption is valued at purchaser's prices.

7. In the regional accounts system the principle of recording gross output as well as intermediate consumption including **internal turnover** is accepted.

8. Data grouping by voivodships and subregions according to kind of activity of the Polish Classification of Activities was conducted applying the **local kind-of-activity unit method**, i.e. by the place of residence and main kind of activity of the local unit of the enterprise.

9. The estimation of the **hidden economy** and **illegal activities** is included in the regional accounts. Hidden economy covers the legal concealed production estimated for registered economic entities of private sector employing up to 9 persons (irrespective of the legal form), employing from 10 to 49 persons (excluding cooperatives) as well as natural persons engaged in non-registered work, primarily within the service activity (including persons providing prostitution services).

Within illegal activities there were included estimations concerning activity of persons deriving profits from exploiting prostitution, production and trafficking in narcotics and smuggling of cigarettes.

10. Data from regional accounts for the years 2010–2015 were changed in relation to those previously published as a consequence of revision in the annual national accounts, made due to the standard excessive deficit procedure (the so-called fiscal notification). Changes concerned reclassification of further public entities into the general government sector.

14. 11. Detailed description of the changes, introduced in the national accounts can, be found in the CSO news release “Revised estimate of gross domestic product for the year 2016” of 23 X 2017, available at website:

<http://stat.gov.pl/en/topics/national-accounts/annual-national-accounts/revised-estimate-of-gross-domestic-product-for-the-year-2016.6.1.html>

12. Explanations concerning regional accounts (methodological notes and basic concepts) are placed in the publication “Gross Domestic Product – Regional Accounts in 2015”.

DZIAŁ XVI PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ

Uwagi ogólne

1. Prezentowane w tablicach dane dotyczące podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON i obejmują osoby prawne, jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, zaklasyfikowane do poszczególnych sekcji PKD 2007 według przeważającego rodzaju działalności.

2. Krajowy rejestr urzędowy podmiotów gospodarki narodowej, zwany dalej rejestrem **REGON**, jest rejestrem administracyjnym prowadzonym przez Prezesa GUS. Zasady prowadzenia rejestru określają przepisy ustawy z dnia 29 VI 1995 r. o statystyce publicznej (tekst jednolity Dz. U. 2016 poz. 1068) z późniejszymi zmianami oraz przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 XI 2015 r. (Dz. U. poz. 2009) w sprawie sposobu i metodologii prowadzenia i aktualizacji krajowego rejestru urzędowego podmiotów gospodarki narodowej, wzorów wniosków, ankiet i zaświadczeń.

Podstawową funkcją rejestru REGON jest identyfikowanie podmiotów gospodarki narodowej, co jest realizowane poprzez nadawanie im unikatowych numerów identyfikacyjnych.

Rejestr REGON jest na bieżąco aktualizowany na podstawie danych o podmiotach gospodarki narodowej, przekazywanych drogą elektroniczną z Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej, Krajowego Rejestru Sądowego, Systemu Informacji Oświatowej oraz Centralnego Rejestru Podmiotów Krajowej Ewidencji Podatników, oraz – w przypadku pozostałych podmiotów – na podstawie wniosków zgłaszanych do właściwych urzędów statystycznych. Kompletność i aktualność rejestru uzależniona jest od terminowej realizacji ww. obowiązku. Ponadto od 2011 r. do aktualizacji rejestru wykorzystywane są informacje z Powszechnego Elektronicznego Systemu Ewidencji Ludności (PESEL) dotyczące zgonów osób fizycznych, które były wpisane do rejestru REGON.

CHAPTER XVI NATIONAL ECONOMY ENTITIES

General notes

1. The data presented in tables concerning entities of the national economy entered in the REGON register and include legal persons, organizational entities without legal personality and natural persons conducting economic activity, classified into particular NACE Rev. 2 sections according to the predominant kind of activity.

2. The National Official Business Register, hereinafter referred to as **REGON**, is an administrative register held by the President of the CSO. The rules for running the register are defined by the Law on Official Statistics, dated 29 VII 1995 (uniform text Journal of Laws 2016 item 1068) with later amendments and the provisions of the decree of the Council of Ministers of 30 XI 2015 (Journal of Laws item 2009) on the mode and methodology of running and updating the National Official Business Register, application, questionnaire, certificate specimens and detailed condition. .

The basic function of the REGON register is identification of entities of the national economy, which is accomplished by assigning to them unique identification numbers.

The REGON register is updated on a current basis with the use of data on entities of the national economy transferred through the electronic system from the Central Registration and Information on Business, the National Court Register, the Educational Information System as well as the Central Business Entity Register of the National Taxpayer Register, and – for the remaining entities – on the basis of applications submitted to the relevant statistical offices. The completeness and correctness of the register is contingent on the timely compliance with the above-mentioned obligation. In addition, since 2011 the register has been updated with information from the Common Electronic System of Population (PESEL) on the deaths of natural persons, who were registered in the REGON.

WOJEWÓDZTWO ŚWIĘTOKRZYSKIE W 2016 R.

Stan w dniu 31 XII

ŚWIĘTOKRZYSKIE VOIVODSHIP IN 2016

As of 31 XII

PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY ADMINISTRATIVE DIVISION

PODZIAŁ WEDŁUG NOMENKLATURY JEDNOSTEK TERYTORIALNYCH DO CELÓW STATYSTYCZNYCH (NTS)

Stan w dniu 1 I 2017 r.

DIVISION BY NOMENCLATURE OF TERRITORIAL UNITS
FOR STATISTICAL PURPOSES (NTS)

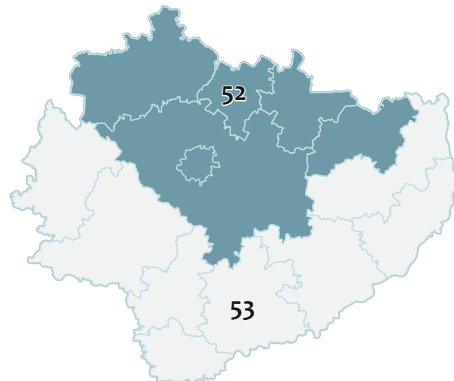
As of 1 I 2017

Podregiony (NTS 3): Subregions (NTS 3):

52 kielecki	(5; 1; 44)
53 sandomiersko – jędrzejowski	(8; – ; 58)

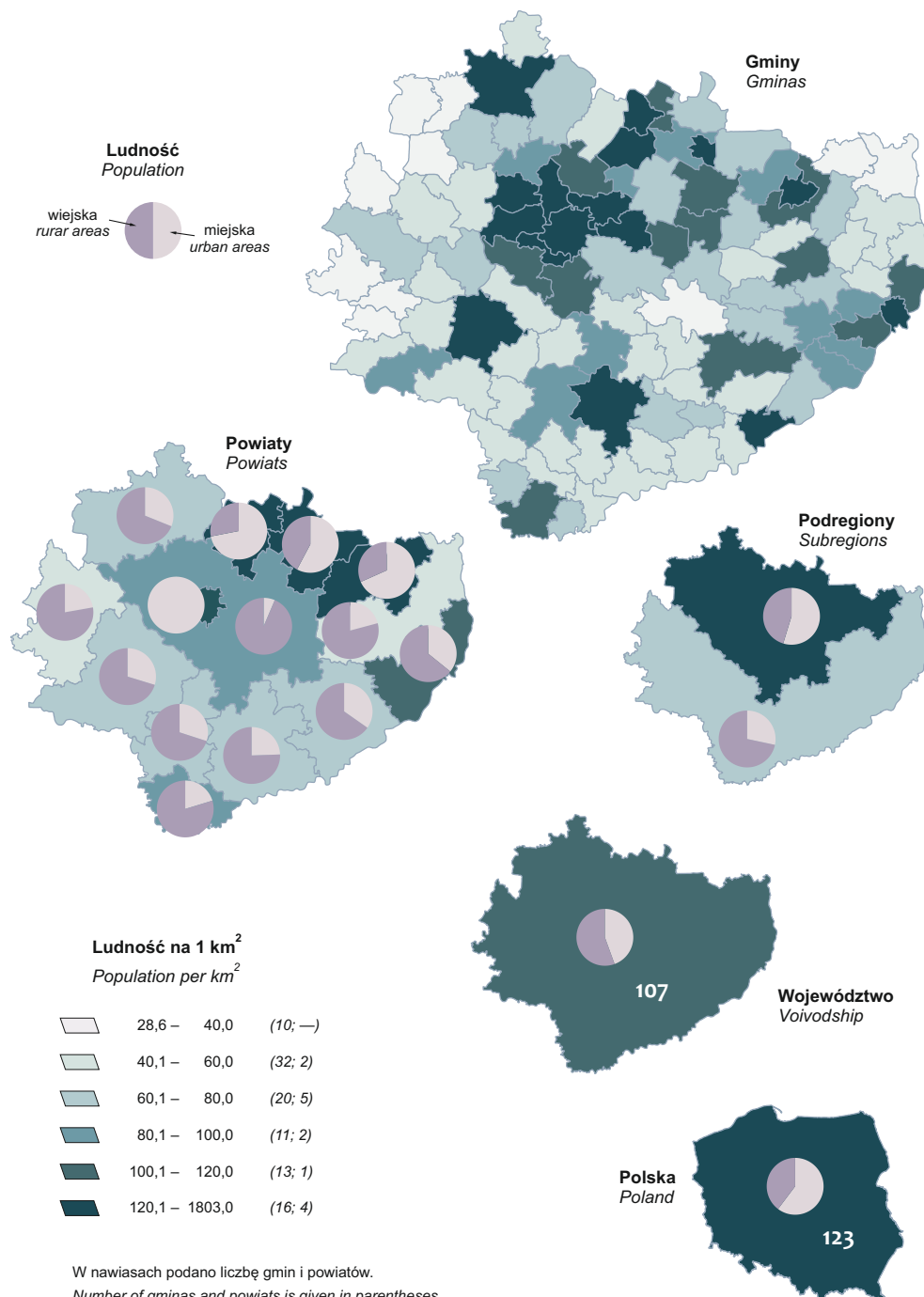
W nawiasach podano odpowiednio liczbę:
powiatów, miast na prawach powiatu, gmin.

In parentheses is given respectively number of:
powiats, cities with powiat status, gminas.

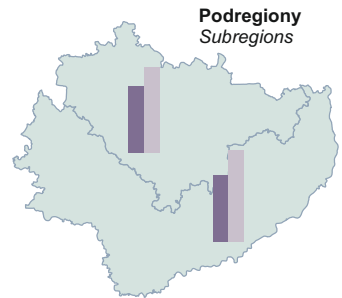
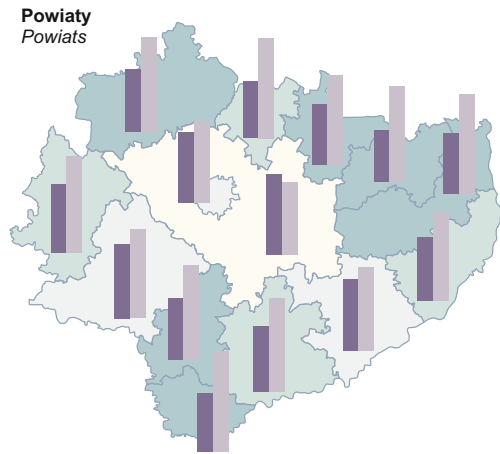
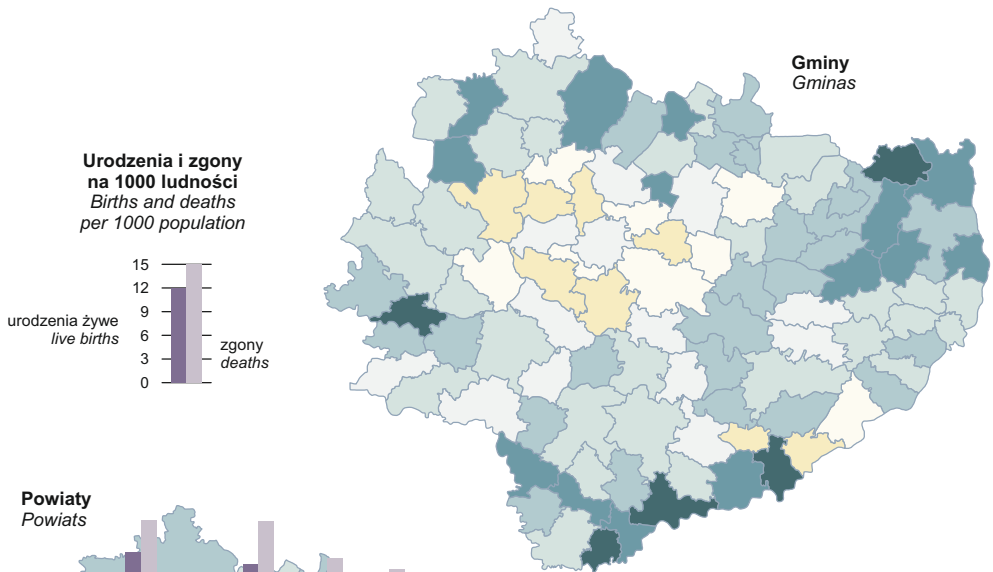

LUDNOŚĆ W 2016 R.

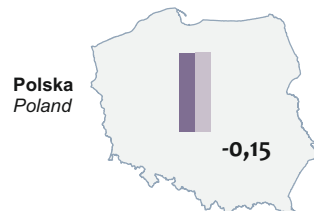
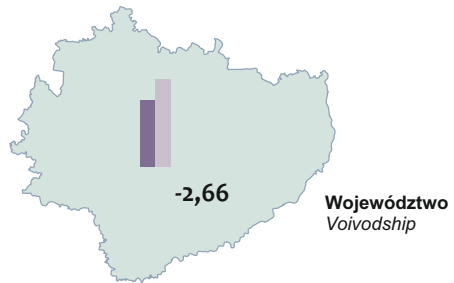
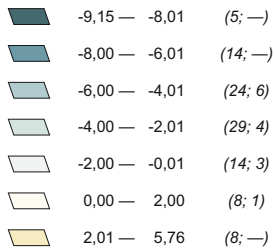
Stan w dniu 31 XII
POPULATION IN 2016
As of 31 XII

RUCH NATURALNY LUDNOŚCI W 2016 R.
VITAL STATISTICS IN 2016

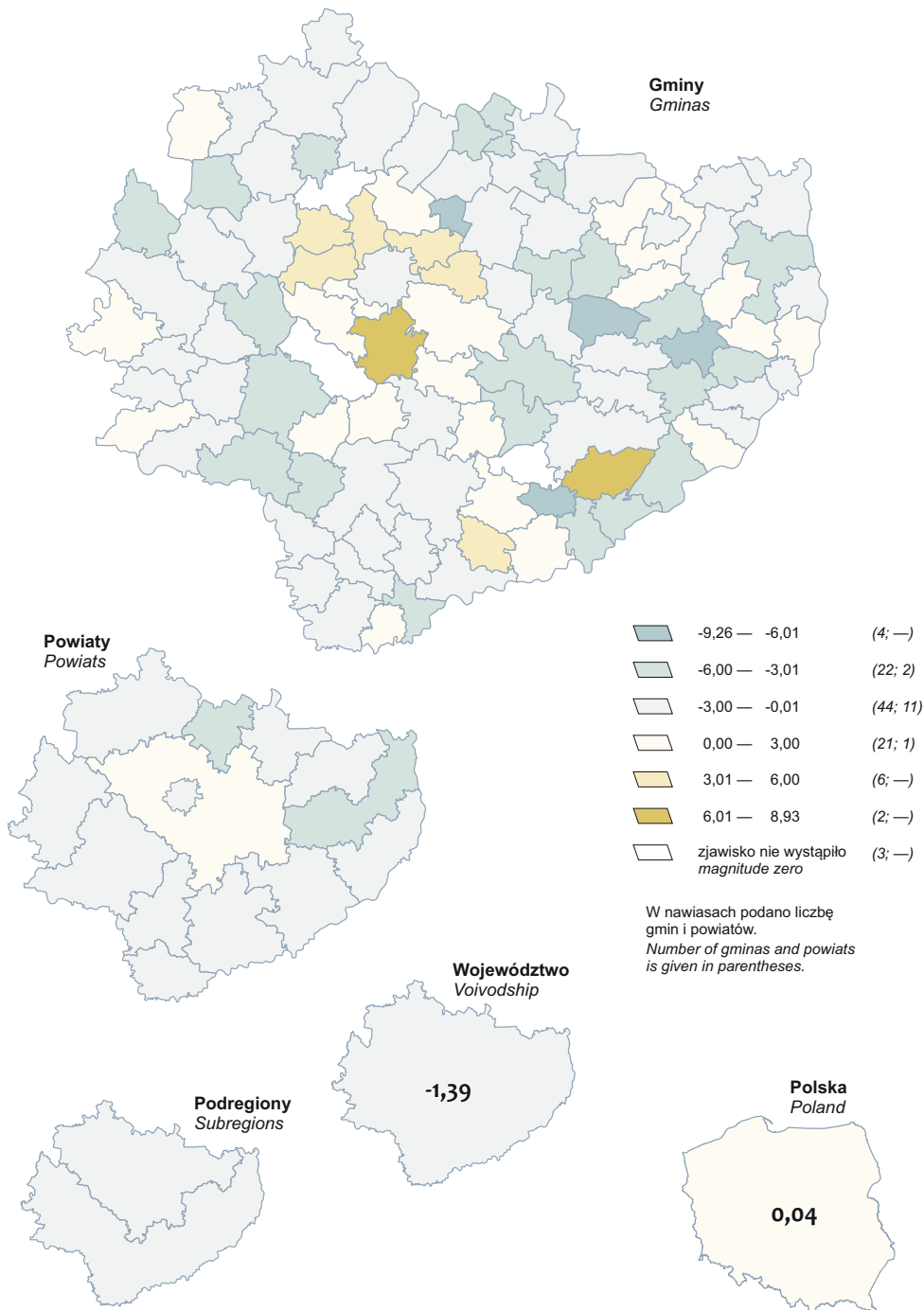

Przyrost naturalny na 1000 ludności
Natural increase per 1000 population

W nawiasach podano liczbę gmin i powiatów.
 Number of gminas and powiats is given in parentheses.

**SALDO MIGRACJI WEWNĘTRZNYCH I ZAGRANICZNYCH
NA POBYT STAŁY NA 1000 LUDNOŚCI W 2016 R.
NET INTERNAL AND INTERNATIONAL MIGRATION
FOR PERMANENT RESIDENCE PER 1000 POPULATION IN 2016**

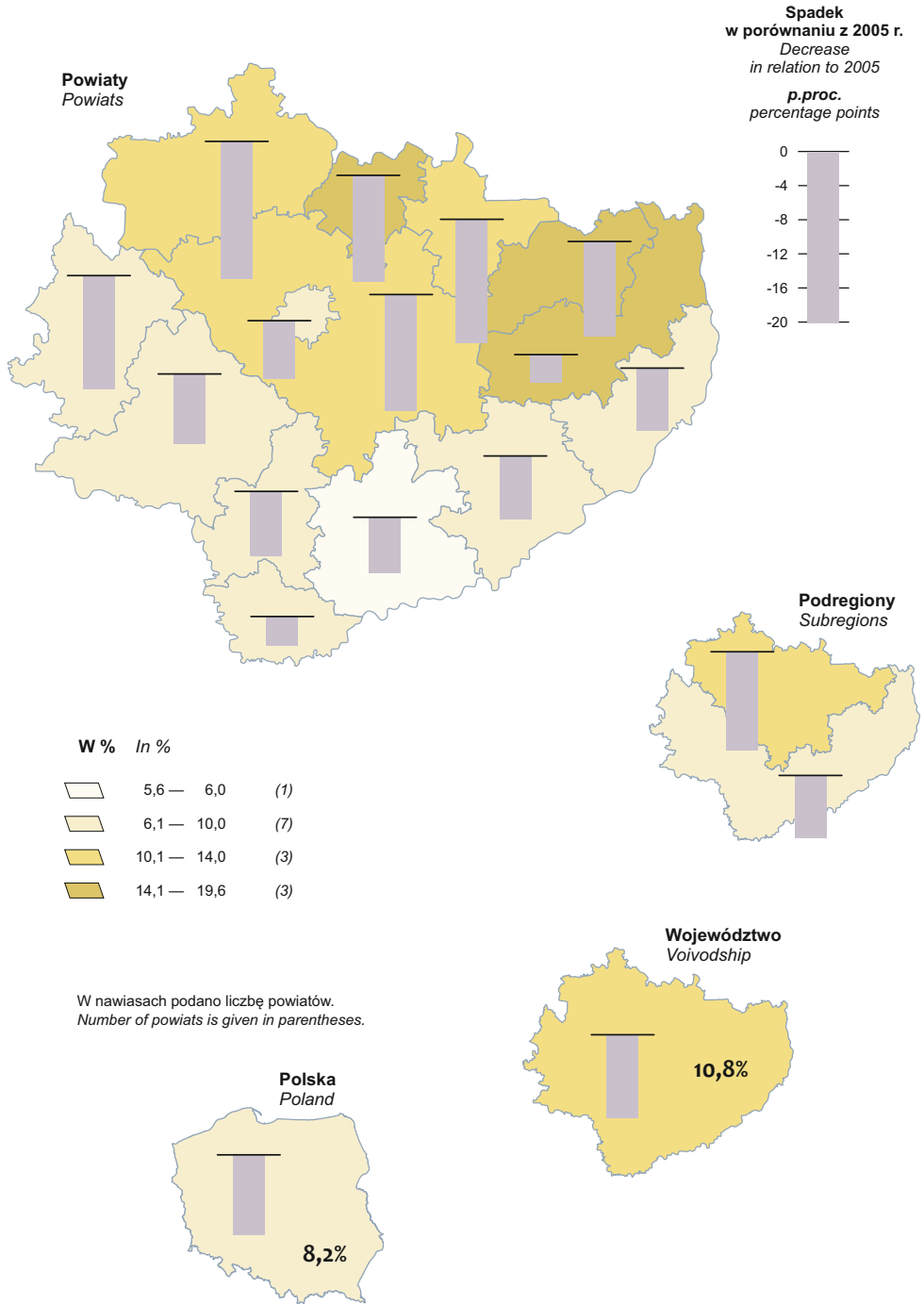

STOPA BEZROBOCIA REJESTROWANEGO W 2016 R.

Stan w dniu 31 XII

REGISTERED UNEMPLOYMENT RATE IN 2016

As of 31 XII

**WYBRANE KATEGORIE BEZROBOTNYCH ZAREJESTROWANYCH
W % OGÓLEM W 2016 R.**

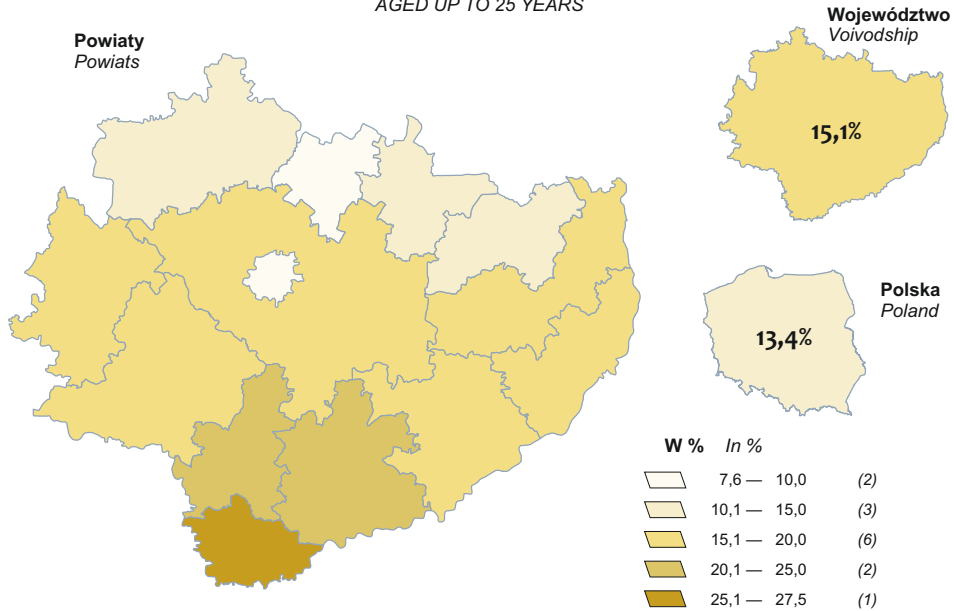
Stan w dniu 31 XII

SELECTED CATEGORIES OF UNEMPLOYED PERSONS

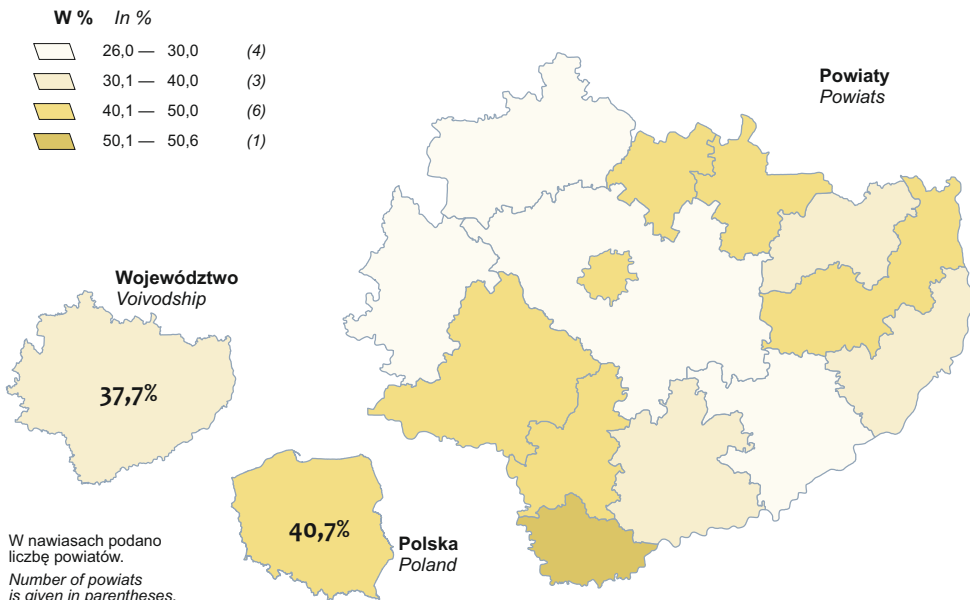
IN % OF TOTAL IN 2016

As of 31 XII

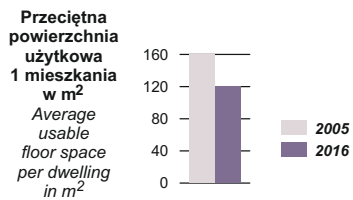
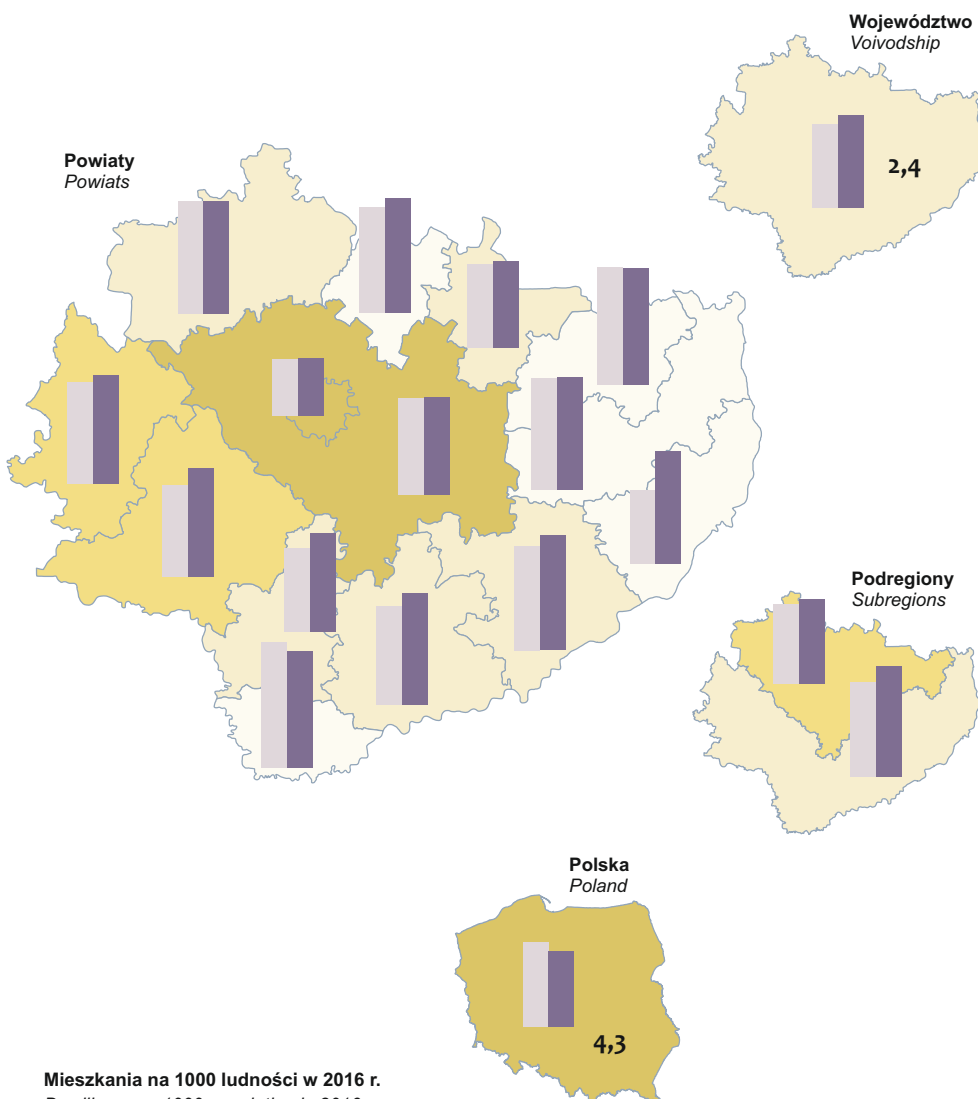
W WIEKU DO 25 LAT
AGED UP TO 25 YEARS

POZOSTAJĄCY BEZ PRACY DŁUŻEJ NIŻ 1 ROK
OUT OF WORK FOR LONGER THAN 1 YEAR

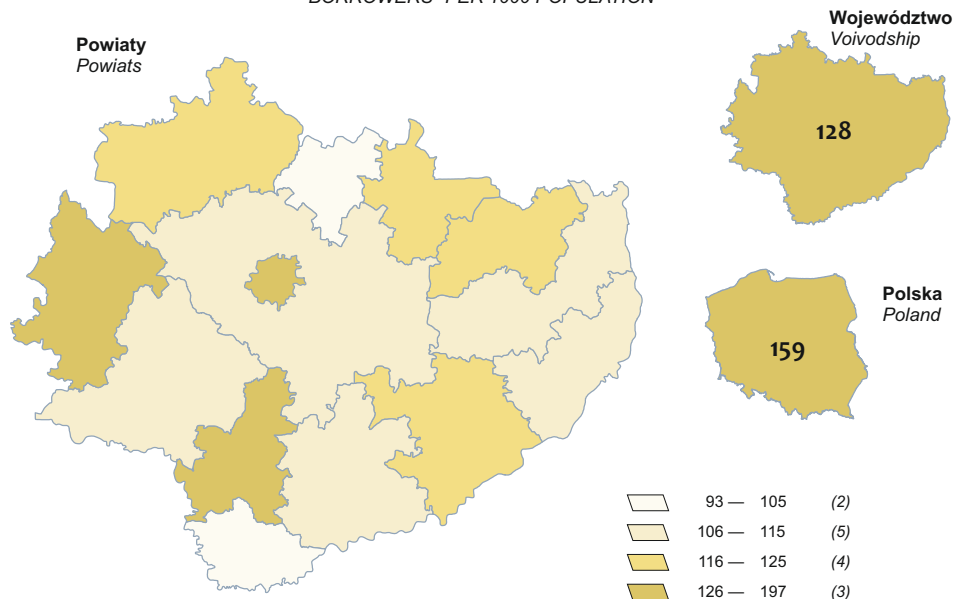

MIESZKANIA ODDANE DO UŻYTKOWANIA DWELLINGS COMPLETED

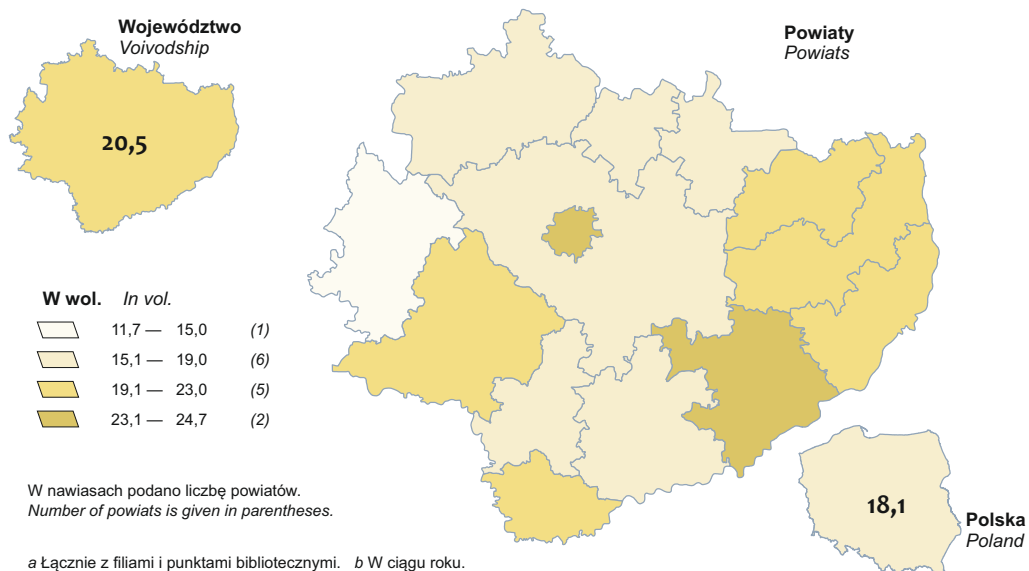

BIBLIOTEKI PUBLICZNE^a W 2016 R.
PUBLIC LIBRARIES^a IN 2016

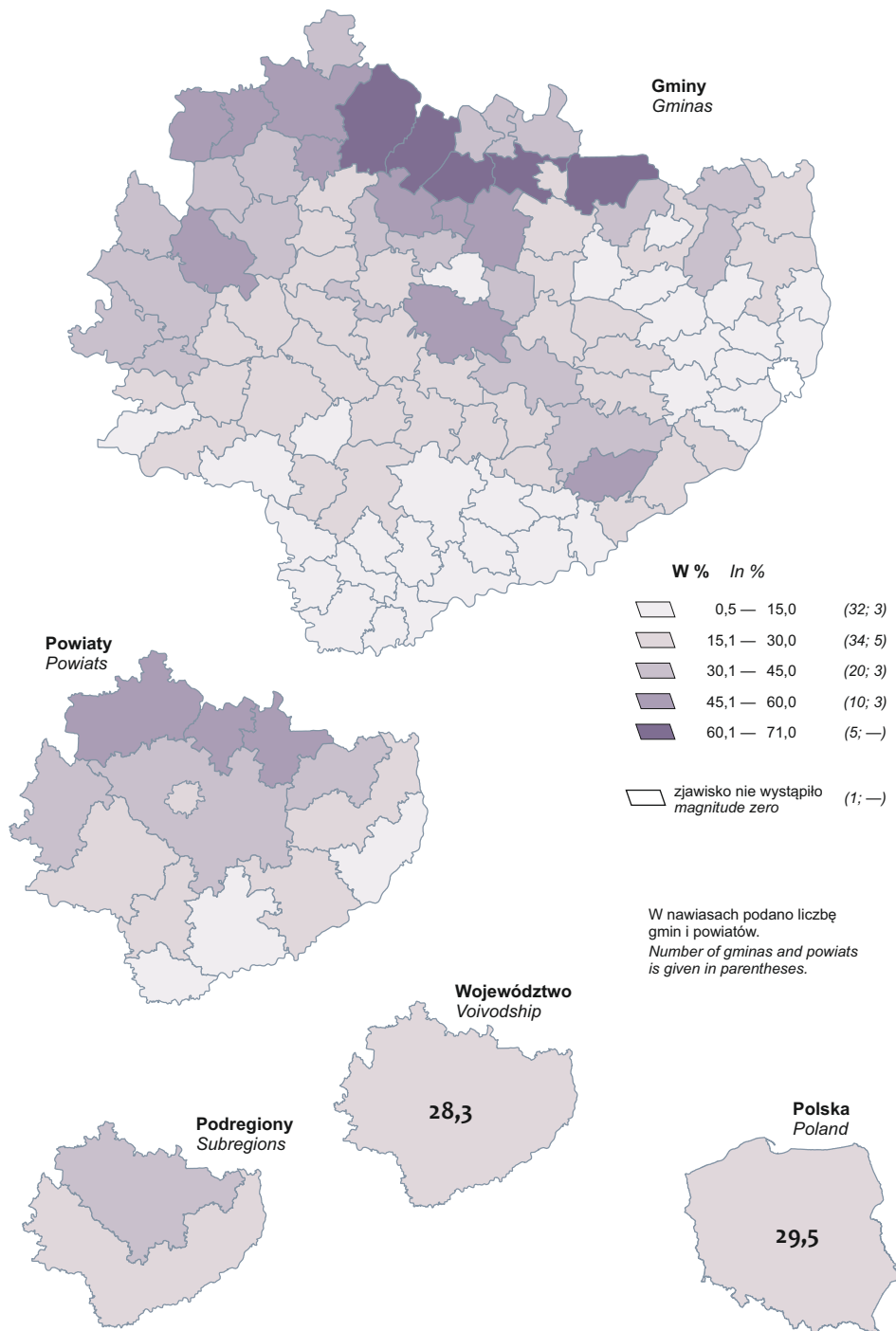
CZYTELNICY^b NA 1000 LUDNOŚCI
 BORROWERS^b PER 1000 POPULATION

WYPOŻYCZENIA^b NA 1 CZYTELNIKA
 LOANS^b PER 1 BORROWER

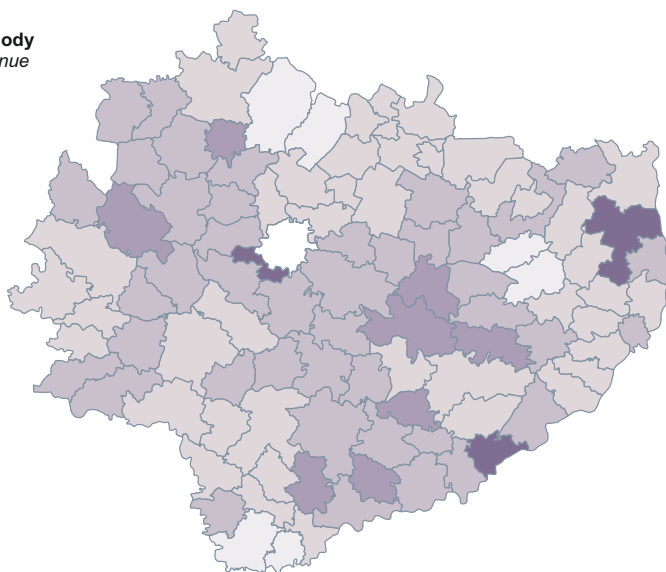

LESISTOŚĆ W 2016 R.
Stan w dniu 31 XII
FOREST COVER IN 2016
As of 31 XII

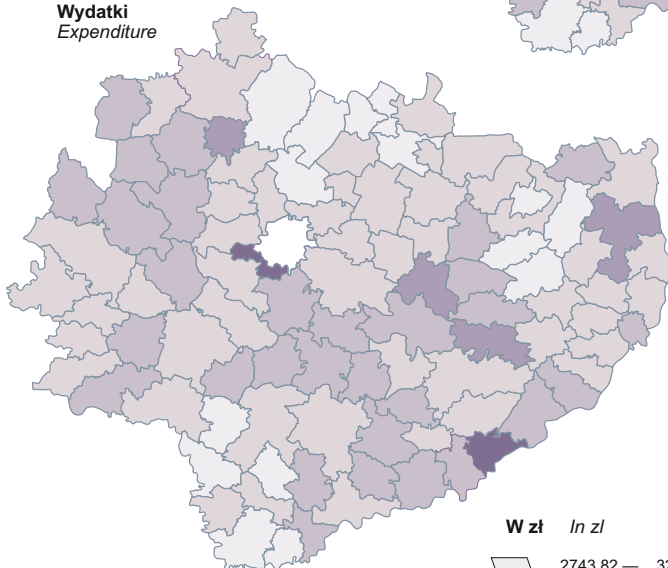

DOCHODY I WYDATKI BUDŻETÓW GMIN^a NA 1 MIESZKAŃCA W 2016 R.
REVENUE AND EXPENDITURE OF BUDGETS OF GMINAS^a PER CAPITA IN 2016

Dochody
Revenue

Wydatki
Expenditure

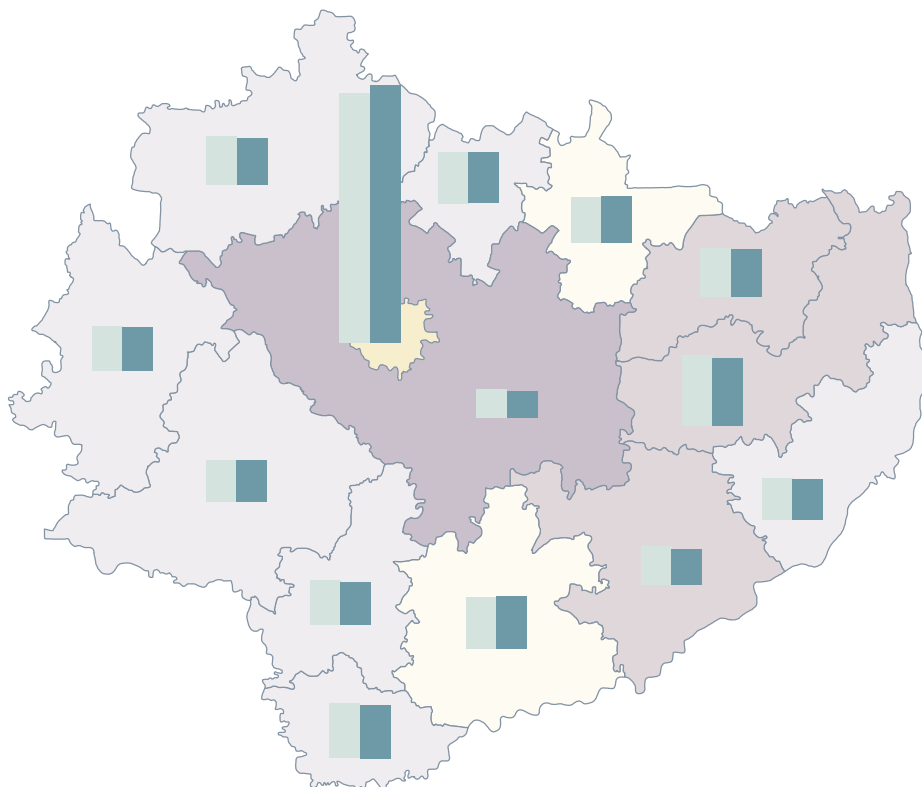

	W zł	<i>In zł</i>	Dochody <i>Revenue</i>	Wydatki <i>Expenditure</i>
	2743,82 —	3200,00	(6)	(15)
	3200,01 —	3700,00	(42)	(50)
	3700,01 —	4200,00	(42)	(30)
	4200,01 —	4700,00	(8)	(4)
	4700,01 —	6795,29	(3)	(2)

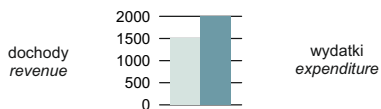
a Z wyłączeniem miasta na prawach powiatu.
a Excluding city with powiat status.

W nawiasach podano liczbę gmin.
 Number of gminas is given in parentheses.

**DOCHODY, WYDATKI I WYNIK FINANSOWY BUDŻETÓW POWIATÓW
I MIASTA NA PRAWACH POWIATU W 2016 R.**
*REVENUE, EXPENDITURE AND FINANCIAL RESULT OF BUDGETS OF POWIATS
AND CITY WITH POWIAT STATUS IN 2016*

**Dochody i wydatki
na 1 mieszkańca w zł**
*Revenue and expenditure
per capita in zł*

Wynik finansowy w tys. zł
Financial result in thous. zł

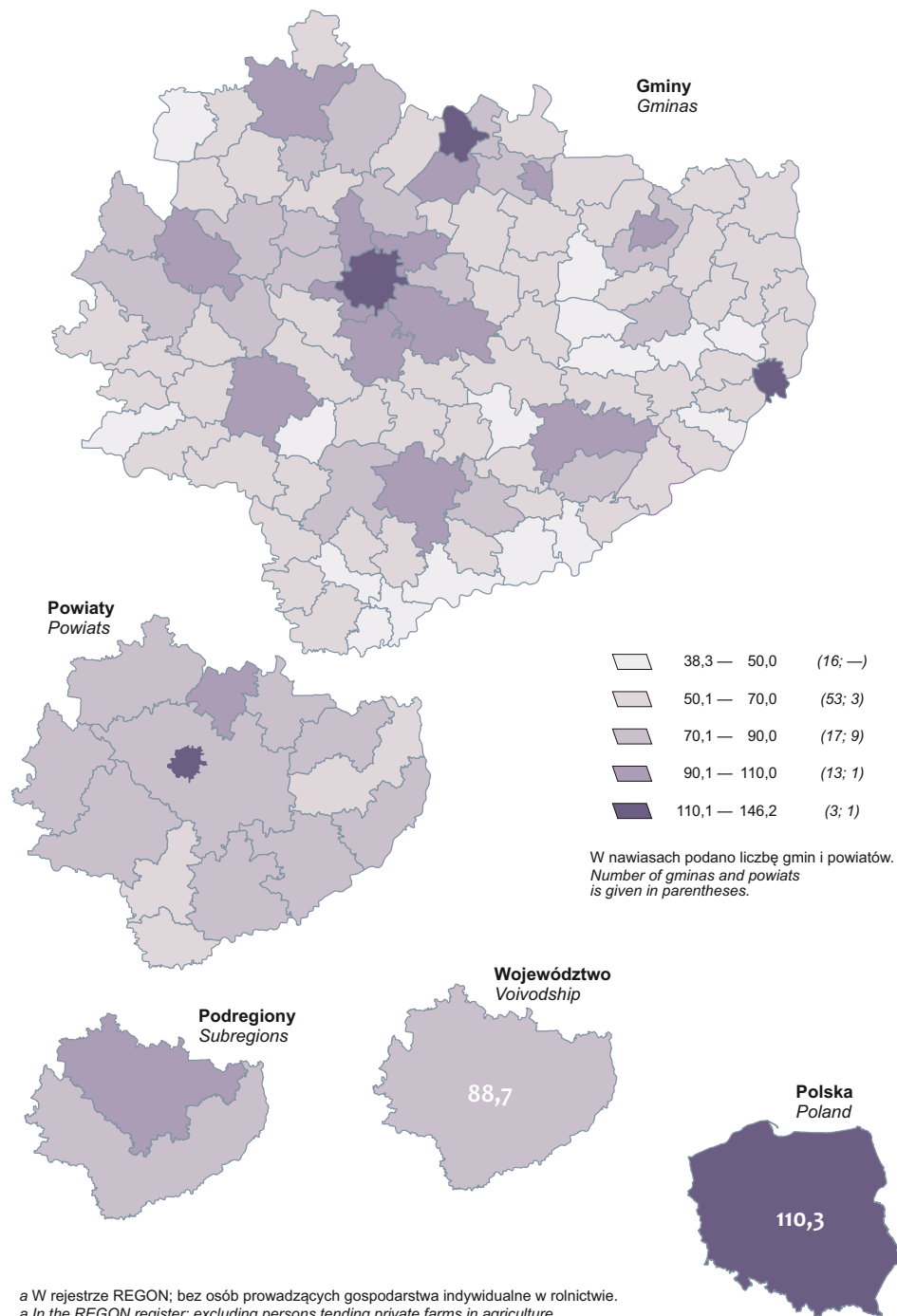
	-36415,2 — -3500,1	(1)
	-3500,0 — -0,1	(2)
	0,0 — 3499,9	(7)
	3500,0 — 6999,9	(3)
	7000,0 — 7415,6	(1)

W nawiasach podano liczbę powiatów.
Number of powiats is given in parentheses.

**PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ^a W REJESTRZE REGON
NA 1000 LUDNOŚCI W 2016 R.**

Stan w dniu 31 XII

ENTITIES OF THE NATIONAL ECONOMY^a PER 1000 POPULATION 2016
As of 31 XII

^a W rejestrze REGON; bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie.
^a In the REGON register; excluding persons tending private farms in agriculture.